

PL ISSN 0514-0188

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS

* JANUÁR * STYCZEŃ * 1999 *

Č. 1 (488) * CENA 1,50

Pripomeňme si niektoré z vlaňajších kultúrnych podujatí nášho Spolku - prehliadku dychoviek vo Fridmane a fašiangy-ostatki v Krempachoch, aké nás čakajú aj v tomto roku. Na snímkach: zľava - Fridmančania pred nástupom, sprava - hrá Karol Slovik z Krempáčov.

Foto: J. Janiczko a J. Špernoga

V ČÍSLE:

Včera a dnes Lapšanky	4
Reprezentant zo Spiša	6
90 rokov so znakom Askleiosa	7
Choroby zdravotníctva alebo tu ma bolí, tam ma pichá	8
Nezvyklý január	9
Budúcnosť patrí mládeži	10
Celý život v Lapšoch	11
Pasovanie na študentov	12
Krakovská kultúrna kronika	12
Ondrejko	13
Po stopách minulosti - Rok 1938	14-15
Čudná jeseň	16-17
Bardejovské kúpele	18-19
Povedky na voľnú chvíľu	20-21
Čitatelia - redakcia	22-24
Poľnohospodárstvo	25
Mladým - mladším - najmladším	26-27
Šport a hudba	28
Móda	29
Naša poradňa	30-31
Psychozábava - humor	32-33
Stáva sa	34

NA OBÁLKE: Zábery z promócie krajanky Katariny Anny Čongvovej na Univerzite Komenského v Bratislave. Foto: Marián Kukán

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 633-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POLSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 632-66-04, 633-09-41
tel./fax: 634-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Ján Bryja

Spoleczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačíková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:
do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100
Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1,50 zł
półrocznie - 9 zł
rocznie - 18 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

Lýdia Mšalová vo svojom ateliéri

Autoportrét 15-ročnej maliarky

NA NÁVŠTEVE V ATELIÉRI

O výtvarnej tvorbe našej krajanky Lýdie MŠALOVEJ mnohí už vedia, veď mala viačero výstav svojich diel na Slovensku i v Poľsku, vtom v Bratislave, Dolnom Kubíne, Zuberci, v Krakove a inde. Jej obrazy teda dobre poznajú milovníci umenia nielen na Spiši či Orave, a v Hornej Zubrici, kde sa narodila a žije podnes. Pochádza z chudobnej, mnohočlenej roľníckej rodiny Žofie a Františka Mšalovcov. Je tretia zo siedmich súrodencov. Má dvoch starších bratov Jána a Vladislava, sestry - dvojčičky Eugénie (v súčasnosti žije v USA) a Emíliu, brata Stanislava, ktorý je kniažom v Psaroch pri Krakove, kým ďalší brat zomrel v útoku veku.

Veľkou láskou

pani Lýdie je už odmalička maľovanie. Výtvarný talent zdedia po svojej mamičke, ktorá taktiež pekne a rada maľovala. Stačilo jej len

raz vidieť hoci aj úplne neznámeho človeka. Hned si ho zapamätala a dokázala verne namaľovať. Škoda, že sa nemohla vzdelávať, lebo ako chudobná sirota sa musela odmalička starať o seba a mladších súrodencov. Malá Lýdia bola veľmi dobrou a usilovnou žiačkou, takže rodičia a najmä matka, súhlasili, aby po skončení základnej školy v rodnej obci pokračovala v ďalšom vzdelávaní. Vychovaná v slovenskom národnom duchu absolvovala najskôr všeobecnovzdelávacie lýceum so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke (1955), kde naštastie dostávala štipendium, takže sa mohla sama šatiať a tým aj ul'ahčiť výdavky rodičov. Svoju veľkú túžbu po výtvarných štúdiach sice musela, ako sa neskôr ukázalo, na dlhé roky odložiť, ale nikdy nerezignovala. Nasúpila teda na učiteľské miesto v základnej škole v Pekelníku a medzitým absolvovala 3-ročné štúdium slovenskej filológie na Vysoko-

kej škole pedagogickej v Krakove (1960-63). So žiakmi v Pekelníku nacičovala divadelné predstavenia, mala dobré vzťahy s ich rodičmi, takže dodnes milo spomína na svoje pôsobenie v tejto oravskej obci. V roku 1966 začala učiť v svojej rodnej obci, najskôr v škole č. 2 a potom (až do odchodu do dôchodku), v škole č. 1. Medzitým maľovala, až konečne nadišiel čas, aby mohla realizovať svoj vytúžený cieľ.

Štúdium maliarstva,

po ktorom tak túžila, absolvovala v roku 1981, t.j. vo veku, v ktorom mnohí už rozmýšľajú o odchode do dôchodku. Študovala na Pedagogicko-výtvarnej fakulte Sliezskej univerzity v Tešíne.

- Maľujem mnohými technikami - hovorí. - Grafike sa napríklad venujem už vyše 15 rokov, často maľujem olejovými farbami, pastelami, používam akvarelovú techniku, kreslím uhlíkom, tušom i ceruzkou. Len jedno nerobím - nemalujem na skle. Najväčnejším darčekom, ktorý mi urobil najväčšiu radosť na Vianoce 1948, boli prvé pastelky. Nimi som namaľovala aj prvé portréty svojich, vtedy 10-ročných sestier, Eugénie a Emílie a svoj autoportrét. Okrem portrétov najradšej maľujem výjavy s náboženskou tematikou, nezabúdam ani na krásu prírody, najmä tej našej, oravskej, ktorá ma obklopuje. Mrzí ma snáď len to, že nemôžem namaľovať všetko, čo by som chcela. Mám totiž veľmi málo času. Ked' som pôsobila ako učiteľka, mala som iné povinnosti. Ako dôchodkyňa - už desiaty rok - mám sice trošku viacé času, ale nie na maľovanie. Najprv som sa musela staráť o svojich už staručkých rodičov a teraz, po ich smrti, mám na starosti veľký dom a záhradu. Žijem spolu so sestrou Emíliou, ktorá je v invalidnom dôchodku, takže väčšina prác zostáva na mne. Niekoľko mi pomôže a poradí brat. Ked' sa teda niekedy už dostanem k štetcu, snažím sa to dokonale využiť...

S krajaníckymi študentmi pred cintorínom v Hornej Zubrici

Portrét 10-ročnej sestry Eugénie (1949)

Pani Lydka to aj využíva, ved'

maluje už štyridsať päť rokov

V tomto krátkom článku teda môžeme predstaviť len stručný priezor z jej bohatej výtvarnej tvorby. Poznamenajme, že sa venuje najmä portrétovej tvorbe, o čom o.i. svedčia obrázky rodičov, sestier a mnohých známych i neznámych ľudí (napríklad priateľov brata), maluje oravskú prírodu, tvorí grafiky. Jej linoryty odzrkadľujú realizmus poprepletaný s osobnými pocitmi a reflexiami. Na svojich obrazoch neraz zachytáva skvosty miznúcej oravskej architektúry, najmä staré drevenice a kaplnky. Maluje tiež Oravcov pri ich ľažkej práci na neúrodných políčkach. Ďalšiu veľkú skupinu obrazov two-

ria práce s náboženskou tematikou. Namaľovala o.i. obraz sv. Antona, ktorý visí v kostole v Hornej Zubrici-Studenej diere, niekoľko obrazov má v kostole v Pekelníku, a jej výjavy z Krížovej cesty sa nachádzajú v kostole v Psaroch, kde pôsobí jej brat.

Maľuje aj v nemocnici,

kde trávi niekoľko dní v roku. Nikdy si tam nezabúda zobrať aspoň ceruzku a niekoľko hárkov čistého, bieleho papiera.

- *Brat' do nemocnice všetky štetce a farby -* hovorí pani Lídya - *by bolo nepohodlné, takže beriem len ceruzku a ked' sa po rôznych vyšetroniach cítim už lepšie, začinam kresliť. Počas môjho posledného pobytu v sanatóriu v Makove Podhalanskom som namaľovala skoro všetkých nemocných. Chodila som z izby do izby a tí, ktorých som si skicovala, často ani nevedeli, že vzniká ich portrét. Ked' sa neskôr rozchýrilo po celej nemocnici to, že kreslím, začali za mnou chodiť i lekári a sestričky, aby som ich portrétovala. Musím povedať, že mi to robilo veľkú radosť a všetkým som vyhovela. Raz sa mi tam stala takáto príhoda. Prišla za mnou istá pani a prosila, aby som namaľovala jej ľažko chorú matku, ktorá ležala vedľa. Zobraza som si ceruzku a išla som do jej izby. Pani ma ale spoznala a zakryla si tvár uterákom. Nechcela sa dať nakresliť. Svoj ciel som však dosiahla. Chvíľu som sa rozprávala s inými pacientami, ju som si akoby nevšimala, ale rysy jej tváre som si všteplila do pamäti. Potom nebol už problém, aby som jej portrét v svojej izbe namaľovala...*

Namaľovanie portétu trvá pani Lídii len niekoľko minút, ba dokáže namaľovať ľadu...

aj spomäti. Stačí jej totiž pári stretnutí s danou osobou, aby si zapamätala všetky charakteristické črtu tváre a ostatné už pre ňu nie je problémom. Je zaujímavé, že skoro vôbec ne-maľuje zvieratá. Stredobodom jej záujmu je totiž ľovek, s telom a dušou, čo sa snaží zachytiať na každom portréte. Teda nie sú to verné „kópie“ ľudí.

- *Na to predsa ľudia vymysleli fotografický aparát - pokračuje - hoci priznám sa, že ja fotografie nemám rada a ani nerada maľujem podľa fotografií. Pri maľovaní treba totiž záchytiť okrem rysov tváre aj to, čo je v ľoveku dôležitejšie, jeho dušu. Niekoľko sa mi to nepodarí. Ľažko totiž namaľovať ľadu, ktorý svoje pocity nasilu skrýva v sebe. Najradšej portrétojem starších ľudí a hneď aj poviem prečo. Deti či mladí ľudia sú ešte akýsi „suroví“, nezrelí na portrét, ich charakter sa len vyvíja a mení, takže to je hlavný dôvod, prečo ich nemam rade.*

Na záver som sa spýtal pani Lídie na obľúbené miesto na Orave, ktoré jej, ako maliarku a grafičku, obzvlášť prirástlo k srdcu.

- *Nemám nejaké špeciálne miesto. - hovorí. - Pre mňa sú všetky miesta a záukcia mojej rodnej Oravy rovnako milé a pekné. Nielen príroda, ale aj stavby, a najmä a v prvom rade ľudia.*

Podákoval som za spomienky a odchádzajúc z ateliéru mi v hlave zneli jej slová: „*Tá naša Orava je najkrajšia ...*“ Ich pravdu akoby potvrdzovali aj mohutné stromy, ktoré stáli povedať cesty a súhlasne prikyvali konármom, a hviezdičky, ktoré sa zapalovali na nebi. Dokonca aj brechot psov sa mi zdal v ten večer akýsi veselší.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

VČERA A DNES LAPŠANKY

Lapšanka patrí medzi najmenšie spišské dediny. Tvorí ju okolo 65 gázdovstiev roztrúsených pozdĺž koryta rovnomennej riečky. Je to vlastne len taký potôčik, aj keď vďaka značnému spádu terénu tečie s veľkou rýchlosťou a vytvára niekoľko pekných vodopádov. Aj tento malý a pokojný potôčik sa však niekedy dokaže nazlostať, ako tomu bolo počas minuloročných lejakov, keď sa za niekoľko minút premenil na zúrivú rieku, ktorá strhávala do svojich útrob všetko, čo sa jej postavilo do cesty. Mnohí gázdovia prišli vtedy o kopy dreva či piesku, uskladnené pri rieke. Najväčšie škody však vznikli na hľavnej ceste, ktorá sa kľukatí popri riečke.

Cesta

Pred niekoľkými rokmi sa autom dalo po-hodlne dostať len ku kostolu, kde sa asfaltová cesta končila. Ďalej bolo treba pokračovať úzkou pol'hou cestičkou, plnou dier, vyjazde-

ných kol'ají a blata. Táto cesta bola najväčším trápením Lapšančanov. Nakoniec sa im predsa len podarilo upraviť a asfaltovať cestu cez celú obec. Vďaka tomu sa teraz dá cez Lapšanku pohodlne dôjsť od Vyšných Láp až do Repíška. Preto v hornej časti dediny, oproti škole, mohli zriadiať aj druhú autobusovú zastávku. Cesta im slúžila dobre, až kým neprišli spomínané dažde. Vtedy silný prúd na mnohých miestach postráhal už aj tak úzku cestu a Lapšančanom pribudli nové starosti. Nevzdali sa však a v krátkom čase sa im škody podarilo odstrániť a cestu opraviť.

Dedinské aktivity

Táto malá dedinka už neraz bola vzorom pre okolité obce. Lapšančania sa vždy vedeli zorganizovať a dohodnúť na spoločnej veci. Tak tomu bolo aj v minulom roku, keď spoločnými silami obnovili interiér kostola, aj staré lavice nahradili novými. Okrem toho si pove-

dali, že už viac nechcú mrznúť a zadovážili si nové vykurovanie kostola, ktorý navyše z vonkajšej strany aj oteplili. Teraz už môžu chváliť Boha v príjemnom, teplom prostredí. Pri obnovovaní kostola si Lapšančania zariadili aj poblízky obecný dom. Okrem toho investovali tiež do miestnej požiarnej zbrojnice. Vystavili ju v 80. rokoch za pomoci Štátnej poisťovne. Je to poschodová budova v strede dediny. Jej poschodie tvorí veľká spoločenská sála, v ktorej už dlhé roky organizujú svadby, diskotéky, tanečné zábavy a iné spoločenské podujatia. Istý čas v nej chýbali sociálne a sanitárne zariadenia, ale aj to vyriešili nevelkou prístavbou k požiarnej zbrojnici.

Za prácou

Pred niekoľkými rokmi bola Lapšanka zapojená do telekomunikačnej siete, a tak dnes majú telefóny už v 33 domoch, čo je polovica dediny. Určite ich často využívajú, ved' mnohí Lapšančania odchádzajú za prácou z rodnej obce. Odchádzajú hlavne mladí ľudia, ktorí nevidia svoju budúcnosť na rodičovských

Kostol v Lapšanke

Dom Holovcov - sídlo klubovne MS SSP

gazdovstvách. Všetci dobre vedia, že dnes sa už neveľmi opláca gazdovať, preto mnohí hľadajú zárobok vo vnútrozemí Poľska, medzi ľudmi v rôznych stavebných firmách. Niektorí za robotou cestujú až do cudziny, najmä do susedného Nemecka, Rakúska, ale aj do Talianska a Spojených štátov, takže o malé gazdovstvá sa starajú poväčšine starší ľudia a nezriedka dochodcovia.

Hoci gazdovanie nie je v dnešných časoch rentabilné, ostáva nadálej hlavným zdrojom obživy. Svedčí o tom aj nová zberňa mlieka, otvorená prednedávnom u Františka Šoltýsa. Gazdovia z celej dediny vozia k nemu čerstvé mlieko, kde je uskladňované vo veľkej chladnej cisterne. Odtiaľ potom putuje do novotarskej mliekárne. Aby si uľahčili prístup k lúkom, lapšanskí roľníci spoločnými silami postavili vlni dva nové mostíky, spájajúce poľné cestičky s hlavnou cestou.

Neoceniteľným pomocníkom v polních prácrach je traktor. Dnes je už takmer na každom gazdovstve, aj keď tamojší horský terén so strmými svahmi nedovoľuje plne využiť tento užitočný stroj. Preto mnohí roľníci nadálej chovajú aj kone.

Škola

Nedaleko spomínamej požiarnej zbrojnice sa nachádza základná škola. Vďaka dobrej

asfaltovej ceste sa dnes deti môžu do tej doby stať bez akýchkoľvek problémov. Len škoda, že sa v nej už viac rokov nevyučuje slovenský jazyk. Žiaľ, ako sme sa dozvedeli, tamojší krajania, najmä rodičia, zanedbali túto otázku. Nemusím zdôrazňovať, že aj miestny výbor Spolku by jej mal venovať väčšiu pozornosť. Dúfajme, že do času nových zápisov sa rodičia a výbor v tejto veci na niečom konkrétnom dohodnú.

Treba sa dohodnúť

Hned' na začiatku dediny moju pozornosť upútala nedokončená stavba stojaca pri autobusovej zastávke. Objekt bol postavený spoločnými silami - stavebný materiál a odbornú pomoc poskytlo družstvo GS v Nižných Lapšoch, zase stavebný pozemok Lapšančania, ktorí sa aj aktívne zapájali do stavebných prác. Majiteľmi sú teda aj Lapšančania, aj GS. Žiaľ, nedostatok finančných prostriedkov a isté nezhody nedovolili stavbu ukončiť. Pôvodne to mala byť trojposchodová budova plniaca úlohu motela. Na prízemí mali byť garáže, na prvom poschodi reštaurácia a kaviareň, kym hore ubytovacie priestory. Škoda, že nedostavaný objekt chátra už asi osiem rokov, keďže Lapšančania sa nevedia dohodnúť s GS-om na jeho dokončení a náležitom využití.

Budúcnosť

Ako vraví František Šoltýs, budúcnosť Lapšanky je v turistike. Obec má všetky predpoklady pre jej rozvoj. Stačí sa dostať na horný koniec Lapšanky, a pred návštěvníkom sa otvorí prekrásny výhľad na široké okolie a Tatry. O ubytovanie v tejto dedine tiež nie je nádza. Vo väčšine tamojších domov je zariadených niekoľko izieb, v ktorých by sa návštěvníci mohli ubytovať. Dá sa odtiaľ išťa na pekné túry do okolitých kopcov. Krásou tunajšej prírody nikto určite nebude sklamaný. Ani v zime by tieto izby nemuseli zívať prázdnotou, vedľ okolity terén so strmými svahmi je akoby stvorený na lyžovanie. Len škoda, že v Lapšanke nie je zatiaľ ani jeden lyžiarsky vlek. Zíšiel by sa. Tak či onak, je to investícia najbližzej budúcnosti. Vďaka vleku by sa tu určite schádzali lyžiari z celého okolia. Lapšanka by mohla úspešne konkurovať s nedalekou Bialkou či Bukowinou Tatralánskou.

Koniec roka priniesol v Lapšanke jednu pozoruhodnú zmenu. Po dlhých rokoch úradovania vystriedal Františka Šoltýsa na riaditeľskom kresle Tadeusz Sołtys (č.d. 20). Teraz na jeho hlave spočíva starostlivosť o ďalší rozvoj Lapšanky.

Text a foto: JÁN BRYJA

Na kraji Lapšanky

Požiarna zbrojnice

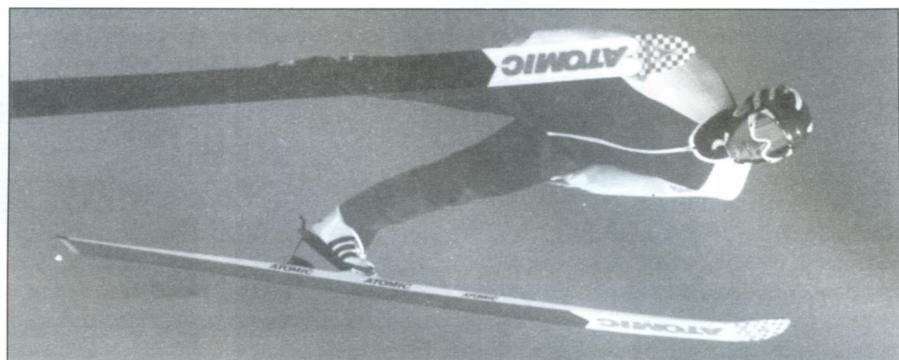

REPREZENTANT ZO SPIŠA

Zimné športy boli na Spiši vždy veľmi oblúbené. Niet sa čomu ani čudovať, vedľa horský terén, plný väčších a menších kopcov, je akoby stvorený na ich pestovanie. Stačí, aby trochu primrzo buď napadalo niekoľko centimetrov snehu a už sa na uliciach našich dedín zaroja skupinky malých hokejistov a korčuliarov. Mnohí školáci hned po vyučovaní berú lyže buď sánky a utekajú na kopiec. Túžbu mnohých chlapcov je lyžovať ako Alberto Tomba. Veru, niektorí z nich by to mohli naozaj ďaleko dotiahnuť, keby mali možnosť rozvíjať svoj talent pod skúseným okom nejakého trénera alebo keby ich aspoň v splnení týchto túžob podporovali rodičia. Lenže, ako to už na dedine byva, šport je chápáný iba ako zábava, rozptýlenie vo volnom čase a nie ako práca, sebalizácia. Naštastie aj tu sa nájdú mladí ľudia, ktorí dokážu - napriek všetkým tažkostiam - pevne ísť za svojím cieľom. Vďaka nim je o Spiši viac počuť nielen mimo tohto regiónu, ale aj ďalej v Poľsku. Môžeme byť na nich právom hrdí. Je samozrejmé, že nás to poteší ešte viac, ak je úspešný niektorý z krajanov.

Dostať sa do reprezentačného mužstva je prianím každého športovca. Je to dôkaz uznania jeho nadania, vysokých športových kvalít a usilovnej práce na ich zvyšovanie. Do reprezentácie sa preto v jednotlivých športových disciplínach dostávajú len nemnohí - tí najlepší. Jedným z tých, ktorým sa nedávno podarilo dostať do reprezentácie Poľska, je aj lyžiarsky skokan Andrej MLYNARČÍK z Čiernej Hory - prvý reprezentant zo Spiša.

Už jeho otec, krajan František Mlynarčík, v súčasnosti podpredseda MS SSP v Čiernej Hore, si ako mladý človek rád poskákal na lyžiach. Kedže v rokoch 1967-70 bol zamestnaný pri skokanských mostíkoch v Zakopanom, mal k tomu neraz príležitosť. Možno práve

Takto skáče Andrej Mlynarčík z Čiernej Hory

po ňom zdedil Andrej skokanské schopnosti. O tento druh športu sa začal zaujímať už od prvých tried základnej školy, v ktorej sa - ako všetky deti F. Mlynarčíka - učil slovenčinu. Ako tretiaka ho raz otec zobrahol do Zakopaného a zapísal ho do tamojšieho športového klubu Wiśla Gwardia Zakopané. Potom ho celú zimu vozil na tréningy. Jeho prvým trénerom bol Stefan Ciapała.

Tejto športovej disciplíne sa mladý Andrej venoval aj počas stredoškolského štúdia v zakopianskej Strednej škole športového majstrovstva. Vtedy už jeho trénerom bol známy skokan, bývalý mnohonásobný reprezentant Poľska, Franciszek Groń. V roku 1994 narukoval Andrej Mlynarčík na vojenčinu do Chelmu Lubelského. Naštastie hned po prísahe ho preložili do Zakopaného, aby mohol pokračovať v tréningoch. Po skončení vojenskej služby prestúpil do klubu Start Zakopané, kde začal pôsobiť ako lyžiarsky inštruktor. Popri trénovaní mládeže aj sám skákal pod dohľadom trénera Tadeusza Pawlusia, kedyž znameniteľného skokana. V minulom roku prejavil oňho záujem Pavel Mikeska, český tréner národného mužstva poľských skokanov. V súčasnosti okrem Mlynarčíka do reprezentácie patria ešte piatí skokani: Krystian Długopolski, Robert Mateja, Wojciech Skupień, Adam Małysz a Łukasz Kruczak.

O tom, že si Andrej Mlynarčík zaslúži miesto v reprezentačnom tíme, najlepšie svedčia jeho výsledky dosiahnuté v posledných rokoch, teda nespôsobne množstvo diplomov, pohárov a mnoho medailí, ktoré zdobia jeho izbu v rodnom dome v Čiernej Hore. Všetky tieto pamiatky sú najlepším dôkazom jeho talentu a vysokých športových kvalít. Vo svojej zbierke ma okrem iného poháre a medaily za tretie miesto na pretekoch o Európsky pohár v roku 1992, za druhé miesto na majstrovstvách Poľska v družstvách v roku 1993, a o rok neskôr za prvé miesto v družstvách. Vo februári 1995 obsadił na majstrovstvách Poľska jednotlivcov piate miesto na veľkom mostíku. Pekný úspech dosiahol Andrej Mlynarčík na medzinárodných pretekoch o pohár Banskej Bystrice, na ktorých v roku 1997 obsadił druhé miesto, kym vlani suverénné zvítazil. Odniešol si odtiaľ aj pohár pre najúspešnejšieho zahraničného účastníka. O jeho vysokej športovej triede svedčí aj bronzová medaila na vlaňajších majstrovstvách Poľska jednotlivcov, ako aj strieborná, vybojovaná v družstvách.

Je zaujímavé, že napriek dobrým výsledkom mal Andrej aj tak problémy so štartom na medzinárodných pretekoch. Aj keď sa dostal do národného mužstva, na súťaže Svetového pohára akosi vždy cestovali iní. Terajšiu sezónu začal taktiež úspešne. Hoci sa na jesenných

Reprezentácia skokanov. Druhý zľava A. Mlynarčík

A. Mlynarčík so svojimi Atomicmi

90 ROKOV SO ZNAKOM ASKLEPIOSA

„Všetky lúky a pastviská,
všetky hory a pahorky sú -
lekárňami.“

Tieto slová napísal známy švajčiarsky lekár, filozof a prírovedec Paracelsus (vlastným menom Theophrastus Bombastus von Hohenheim), žijúci v r. 1494-1541. Uvádzame ich preto, lebo chceme niečo napísť o lekárenstve a konkrétnie o lekárni v Jablonke. Na úvod vysvetlime typický emblém, zobrazujúci palicu, okolo ktorej sa vinie had. Nachádza sa totiž nielen na štítoch lekárni, ale aj vo firemných znakoch farmaceutických podnikov, v označení lekárskej služby, na obaloch liekov, skrátka všade tam, kde ide o zdravotníctvo. Je to Asklepiova palica, neodlúčiteľný atribút božského lekára, ako ho zobrazovali v Grécku už od 5. storočia pred Kristom. Z rôznych zobrazení ho poznáme stojaceho alebo sediaceho a niekedy v spoločnosti dcéry Hygie (odtiaľ názov - hygiena), ktorá bola bohyňou zdravia. V ruke tiež drží hada. Prečo sa

motív hada

stal symbolom lekárenstva? V antike vládla mienka, že had má schopnosti poznáť a chrániť liečivé bylinky a ako démon zeme vraj spoznáva tajomstvá hlbín, má vplyv na prírodu a v nej na rast liečivých bylín, kym zvliekaním kože obnovuje svoju životnú energiu a pod. Nečudo, že tento plaziaci sa tvor, ktorý podľa Biblie zviedol našu pramatku Evu a spôsobil vyhnanie prarodičov z raja, stal sa symbolom nesmrteľnosti a znovuzrodenia, podobne ako pribudájúci a ubúdajúci mesiac.

U spasiteľa

Pokúsme sa teraz poodchýliť rúško tajomstva, ktoré sa skrýva za presklenými dverami jedného z jablonských domov. Je to miestna

kontrolných pretekoch niekoľkokrát umiestnil medzi najlepšími, na prvé preteky o Svetový pohár do Talianska nominovali predsa len iných - Dlugopol'ského, Skupieňa a Mateja, ktorí sa tam napokon ničím nevyznamenali. Dúfajme, že snáď teraz sa naňho usmeje šťastie a 25-ročný Andrej bude môcť aj na zahraničných mostíkoch prediesť všetky svoje kvality.

Zatiaľ (ked píšeme tieto riadky) má zaisnenú len účasť na majstrovstvach Európy vo Fínsku, no jeho túžbu je štartovať na pretekoch o Svetový pohár a na majstrovstvach sveta. Svoje kvality by chcel ukázať aj na turnaji štyroch mostíkov. Držíme mu palce a veríme, že svoje túžby sa mu podarí zrealizovať.

JÁN BRYJA

Jablonská lekáreň. Foto: P. Kollárik

lekáreň, taktiež so symbolom hada, ktorá má na svojom štíte názov U spasiteľa. Za preskleným pultom vidíme staršiu magistrú, za ňou je množstvo poličiek a na nich rôzne fláštičky s liekmi, vitamíny, sirupy a ktorie čo ďalej. Paní magistra, Magdalena Dziubeková, je jej majitel'kou a - ako som sa neskôr dozvedel - jednou z dcér bývalého majiteľa lekárne Jana Neu-pauera. Nie je však vôbec nadšená návštěvou redaktora. Hovorí, že má veľa práce a okrem toho nerada poskytuje tlač informácie. Prezérám si teda interiér, robím pári záberov a pokúšam sa hľadať ďalšie „žriedla“ informácií. Čosi sa o dozvedám od miestnych občanov, ďalšie cenné informácie mi poskytli susedia, ľudia v zdravotnom stredisku. Tak teda lekáreň založil Mgr. Eugeniusz Stercula

v roku 1908,

ktorému asi vadilo, že dovtedy museli chodiť občania po lieky do Trstenej. Dnes je pre nás asi nepredstaviteľné, prejsť peši či na voze (tak ako oni) 20 kilometrov, aby sme mohli chorému kúpiť lieky. Vtedy to však bolo nevyhnutné. Novú lekáreň zriadil v dome nedaleko hlavnej križovatky, kde kedysi bola krčma a predtým stará škola. Kedže v tom čase sa ľažko zaobstarávali lieky, musel si pomôcť sám. Poznal mnohé liečivé bylinky, takže neboli problém, aby lieky pripravoval z nich. Lekáreň vlastnil až do roku 1919, kedy zmenila majiteľa. Bol ním Mgr. Jan Neupauer, pochádzajúci z Lendaku na Spiši, ktorý si ju roku 1927 odkupil do vlastníctva. Dnešný dom vybudoval v rokoch 1934-43 a v polovici zriadil lekáreň. V medzivojniovom období nakupoval lieky v Krakove, odkiaľ sa vrácal vlakom do Czarnego Dunajca a potom vozom do Jablonky. Jeho dcéra, medzi nimi Magdaléna, vozili - pre potreby lekárne - vodu zo žriedla spod Torni u Joniaków. Kedže sa v období od januára až do marca 1945 medzi Jablonkou a Chyžným na niekoľko mesiacov zastavil sovietsko-nemecký front, vojenské veliteľstvo Červenej armády zmenilo lekáreň na vojenskú ošetrovňu, čiže

lazaret,

kde sa liečili ranení vojaci. Majiteľ, ktorého aj s celou rodinou medzitým evakuovali, našiel po návrate (v máji 1945), zničené a rozkradnuté zariadenie a v záhradke dokonca provizórny vojenský cintorín! Telesné pozostatky vojakov boli neskôr (v roku 1946) prevezené a pochované na cintoríne v Novom Targu. Kedže v roku 1951 lekáreň poštátnili, lekárnik onedlho, asi zo žiaľu nad toľkou nespravidlivosťou, zomrel. Kedže jeho dcéra Magdaléna chcela pokračovať v rodinnej tradícii, musela - aká to irónia - v roku 1990 svoju vlastnú lekáreň odkúpiť. Odvtedy je vo svojom „kráľovstve“ a len nerada spomína na minulé časy. Na to zlé chce čím skôr zabudnúť, takže zatvoríme potichu dvere so symbolom hada a prajme radšej sebe i všetkým čitateľom dobré zdravie a čím zriedkavejšie návštevy lekárni a lekárov.

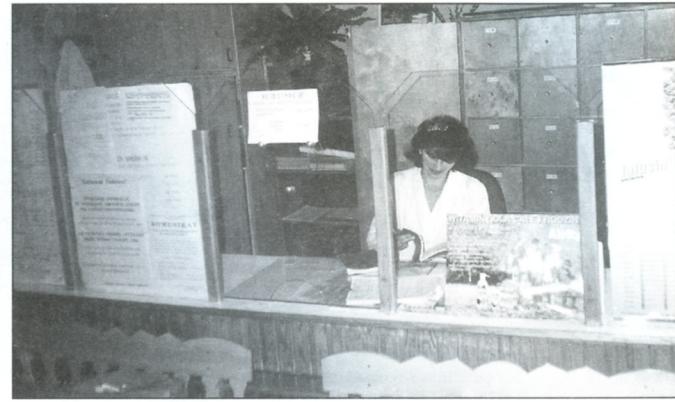
PETER KOLLÁRIK

Bronzový reliéf na bočnej fasáde Primaciálneho paláca pripomína pobyt Paracelsa v Bratislave

Budova zdravotného strediska v Podvlnku

Registrátorka T. Paldiová pri práci

CHOROBY ZDRAVOTNÍCTVA ALEBO TU MA BOLÍ, TAM MA PICHÁ...

Zima vie byť krásna, ale aj tvrdá a nepríjemná. Keď nás, tak ako v tomto roku, zaskočia silné mrazy, úplne vystačí slabšie oblečenie, a už nás do svojej moci preberie „pani“ chrípka. Jej objavy iste všetci dobre poznáme. Začína nás boľieť hlava, kašleme, neraz sa pridá zápal hrdla, t.j. angína, teplota vystúpi nad 37° C a už je zle. Čo vtedy robí väčšina ľudí? Niektorí sa liečia sami, lebo bud' neveria lekárom alebo si myslia, že sami vedia lepšie, čo im je. Ďalší sa snažia chorobu „prechodit“ a jej príznaky ignorujú. Myslia si, že keby pári dni nešli do práce, tak by ich firma asi skrachovala. Pozor však na takéto počinanie, môže mať totiž veľmi vážne zdravotné následky! Tretia skupina chorych ide už pri prvých prejavoch blížiacej sa choroby k lekárovi, dodržuje všetky jeho rady, doma si dáva horúci čaj, lieky, sirupy a po niekoľkých dňoch ležania pod teplou perinou je opäť - ako sa hovorí - fit. Pozrime sa teraz, ako to vyzerá so všeobecnou zdravotnou starostlivosťou, s čím bojuje veľa zdravotníckych stredísk a aký liek nájsť na ich problémy?

V čakárni

Zdravotné stredisko

v Podvlnku nájdeme pomerne ľahko, veď sa nachádza v strede obce, nedaleko miestnej školy č. 1. Od roku 1959, teda už štyri desaťročia, lekári ordinujú v starom, dnes už v podstate nevyhovujúcim rodinnom dome. Vedúcou lekárkou je MUDr. Iwona Kułyková. Najnutnejšie a najľahšie prípady vybaví v ordináčke Božena Kazmierczyková. Trikrát v týždni prichádza do strediska zubačný lekár Maciej Sekuła, ktorému pomáha asistentka Jadwiga Kaledová. V Podvlnku nezabúdajú ani na starostlivosť o zdravie školskej mládeže. Do obvodu Małgorzaty Brzegowej patrí vyše 500 detí a žiakov, vtom deti z miestnej materskej škôlky, škôl č. 1 a 2, ako aj školy v Podsrní. Práca zdravotníčky spočíva v pravidelnej kontrole ich zdravotného stavu, ako aj v prevencii, prednáškach o správnom ošetrovaní chrupu, návštavách v školách a podobne. Ženám s ich zdravotníckimi problémami pomôže MUDr. Irena Lachová, ktorá je súčasne pôrodníčkou. Práve počas mojej návštevy v zdravotnom stredisku pomáhala prísť na svet novému malému občiankovi v Podsrní. Žiaľ, nedozvedel som sa, či sa narodil chlapček alebo dievčatko, či možno dvojčiatá?! Posledným pracovníkom zdravotníckeho strediska v Podvlnku je vodič sanitky Janusz Nižnik, ktorý vozí lekárov k súrnym prípadom, takže jeho úloha je, tak ako všetkých, veľmi dôležitá. Poznamenajme, že v ich obvode žije celkom 2760 ľudí.

- *V našom stredisku - hovorí MUDr. I. Kułyková - sa problémy začínajú zhora, t.j. od strechy... Je totiž na niekoľkých miestach deravá ako sito. Zle je v lete, keď prší, ako aj v zime, keď nafúka sneh až do čakárne. Žiaľ, na všetky opravy peniaze nemáme. Nečudujme sa preto, že pacienti sú nespokojní, keď musia mrznúť čakajúc na lekára. Navyše dážď a sneh ničia drahé zdravotnícke zariadenia.*

Dúfame, že nové vedenie gminy Jablonka, v čele s vojtom, čím skôr pomôže zdravot-

níkom v Podvlnku. Poznamenajme, že toto stredisko je v niečom aj výnimočné. Ako jediné na Orave totiž patrí do Strediska zdravotnej starostlivosti (ZOZ) v Rabke, aj keď administratívne podliehajú do gminy Jablonka. V súvislosti s tým väčšejšie chorí môžu cestovať do bližšej Rabky, kym ostatní občania tejto gminy do vzdialenejšieho Nového Targu.

Technické vybavenie strediska, ktoré aj keď nepatrí k najmodernejším, spĺňa všetky základné podmienky, aké sú potrebné na vybavenie ambulancie a určenie správnej diagnózy chorôb. Majú o.i. nové prístroje na meranie krvného tlaku, úrovne cukru v krvi, t.j. glukometre, prístroj na vypaľovanie injekčných ihiel a elektrokardiograf, čiže elektronický prístroj umožňujúci zistiť stav srdca (EKG).

- *Vstúpili sme do nového roka - končí I. Kułyková - teda aj do nových podmienok práce, ktoré vyplývajú z územnej reformy v Poľsku. S tým sa spája aj viacero zmien v zdravotníctve. Dnes ešte ani presne neviem, v čom mnohé z nich spočívajú, ale všetko, to dobré i zlé, sa onedlho aj tak prejaví v praxi. Jedno je však isté, pacientovi pomôcť musíme, hoci by sme ordinovali aj na ulici. Vyplýva to nielen z Hippokratovej prísahy, ktorú sme skladali po skončení štúdií na medicíne, ale aj z nášho vzťahu k povolaniu, ktoré chceme vykonávať tak, aby sme ľuďom vrátili to, čo majú najdrahšie, t.j. ich zdravie ...*

V zdravotnom stredisku to teda vyzerá približne tak, ako som predpokladal. Nie je to ešte také zlé, ale isté je aj to, že zdravotníctvo nutne potrebuje dostať veľkú „injekciu“, konkrétnie vo forme finančných prostriedkov. Nedivme sa teda, že občas štrajkujú aj zdravotníci a ďalší z nich radšej odchádzajú zo štátnych nemocníc, aby si otvorili svoju súkromnú prax. Zlepšenia služieb v zdravotníctve sa dočkáme snáď len vtedy, keď každý z nás bude mať svojho, t.j. rodinného lekára, hoci asi najlepšie by bolo, keby platilo to okrídlené -

lepšie byť zdravý a bohatý, ako chorý a chudobný...

Návštevu v Podvlnku som využil aj na to, aby mi o svojich chorobách, ako aj o tých v zdravotníctve, povedali sami pacienti. Porozhliadal som sa po čakárni a videl som o.i. nie-

NEZVYKLÝ JANUÁR

„Daj boh šťastia tejto zemi, všetkým ľudom
v nej.
Nech im slnko jasne svieti každý boží deň.
Nech ich sused v láske má, nech im

priazeň, pokoj dá,
Daj Boh šťastia tejto zemi, všetkým ľudom
v nej.“

Túto starú slovenskú koledu sme našli v zbierke chrenovského učiteľa a organistu Gašpara Drozda (1805-1874), z Chrenovca-Brusna. Koleda (lat. calenda - prvý deň mesiaca alebo roka, začiatok roka v čase zimného slnovratu) - ľudová pieseň o ježišovom narodení. Základným motívom kolied je radostná novina, budenie pastierov a putovanie troch kráľov do Betlehema.

Január je však nielen mesiacom koledovania. Je predsa mesiacom, v ktorom sa začína nový rok a preto je snáď v mnom iný ako ostatné mesiace v roku. Niektorí podľa jednotlivých dní v tomto mesiaci predpovedajú počasie na celý nasledujúci rok. Január je pekný najmä vtedy, keď nám pod nohami vrzdí sneh, uši a nosy máme vyštípané mrazom a oči oslepjuje biela snehová prikryvka. Tešia sa vtedy školáci, ktorým sa po nedávno skončených zimných prázdninách začínajú ďalšie - polročné. Sneh v januári vítajú tiež roľníci, ktorí veria, že ak bude január studený, úroda bude bohatšia. V januári sa stalo už dobrým zvykom, že sa krajania na Orave i Spiši delia obľátkami. Všetkým Slovákom na celom svete sa zase prvý deň v roku viaže s výročím vzniku samostatnej Slovenskej republiky. My však chcem napísť o inom januári. O tom, ktorý je

bohatý na mnohé ľudové zvyky, tradície a najmä pranostiky, t.j. predpovede počasia a úrody. Slovo pochádza z gréc. pragnóstiros - schopný predvídať.

Mnohé predpovede sú založené na poverových predstavach, ale tiež na poznatkoch a súvislostiach určitých prírodných javov. Vznikli v rolníckom prostredí, kde sa tradovali ústnym podaním bud vo veršovanej alebo inak ustálej podobe. Už v staroveku im venovali pozornosť kňazi a hvezdári, ale tiež roľníci, zviazaní s pôdou a teda najviac závislí na počasí. Prvý Nowy Kalednář s Pranostykou ... od M. Simeona Partlicia vychýľal v Trenčíne na Slovensku už v roku 1650. Kalendáre boli pre rolníkov veľmi dôležité odjakživa. Zapisovali si do nich vlastné pozorovania, ktoré neskôr konfrontovali so skutočnosťou. Podľa počasia v jednotlivých dňoch alebo trochu dlhších období pripravovali predpovede pre iný vymedzený časový úsek v roku. Pripomeňme si niekoľko z nich, viažúcich sa na január, ktorý je na ne obzvlášť bohatý. V jednych upozorňujú na zväčša nedobré následky priteplého počasia v januári a druhé z nich zasa uvažujú o jeho užitočnosti, najmä vtedy, keď je studený, mrazivý a zasnežený.

Podľa stáročinných pozorovaní počasia môžeme konštatovať, že január je najstudenším mesiacom v roku. Preto ľudové predpovede: *V januári rastie deň, teda rastie aj zima, Január dobrý je, keď chotári biely je, V januári mráz teší nás, Január studený, mrazivý, polu i ľudom priaznivý,* naznačujú nielen blížiace sa predĺžovanie

dňa, ale najmä upozorňujú na potrebu dostatočného množstva snehu v tomto mesiaci, ktorý nevyhnutne súvisí s veľkostou budúcej úrody.

Na základe počasia v januárových dňoch sa vyslovujú tiež dlhodobé predpovede počasia. Vraj aký je deň Nového roka, taký bude celý rok. Ďalšie vyjadrujú vzťah počasi a v januári k predpovediam budúci mesiacov, ako napr.: *Ked je január studený, február je teplejší alebo Január studený, marec teply, či Mnoho snehu v januári, málo vody v apríli a máji, a tiež Jasné januárové pondelky, pekné veľkonočné sviatky.*

Čo hovoria pranostiky o ďalších januárových dňoch? Ked je druhého januára jasno, bude dlhá zima, keď však súčasne sneží, jar už nie je daleko, jasny tretí deň v januári veští mnohé búrky, štvrtý deň jasny však znamená mrákavy a nezdravý rok. Aké je na Vincenta (21. januára) počasie, také má byť počas celého leta. Ak však do sväteho Pavla (t.j. do sviatku Obrátenia Pavla apoštola - 25. januára) zima dobre vládne, až svätý Jozef otepľí marec.

Nežiadúci je, ako sme už spomenuli, teply a daždivý január, bez mrazov a snehu.

Čo na to ľudové predpovede? *Ked január nie je pod snehom, beda poliam, lúkam a vrchom, Ked je v januári teplo, siaha bieda až na dno, Dážd ked nesie január, neteší sa hospodár alebo Ak je v januári vela dažda, ale snehu málo, záhradám i poliam vždy škodievalo. Nedivme sa teda, že nejeden gazda si vtedy povzdychol: Teplý január - polutuj Bože!*

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

koľko starších ľudí. Ich zamračené tváre však prehrádzali, že ich ruší chichot a vyrušovanie čakajúcich žiakov z neďalekej školy. - *Tí mi asi nič nepovedia* - pomysel som si. Neďaleko sedeli dve mladé mamičky, zaujaté „krotením“ svojich, asi 5-ročných, pobehujúcich ratolestí. - *Tiež asi nič!*

Zašiel som teda k presklenému pultu s nápisom „registrácia“, spoza ktorého si ma prezerala zdravotná sestra. Hned sa ma opýtala, za ktorý idem. Ako som sa neskôr dozvedel, volá sa Tereza Páliová, a je nevestou nášho krajaná Jána Pálidu, bývalého dlhorocného organistu v obci. Nakoniec sa rozhovorili aj niektori z pacientov. Staršia paní má problémy s chrboticou a kĺbmi, vedľa sediaci pán je „cukrovkár“, ďalší má príliš vysoký tlak a jedna z mamičiek mi ustarostene hovorila o zápalu ucha malého Michala. Žiaci medzitým vošli do ordinácie, takže utíchol aj hluk, ktorý vyvolávali, a mohli sme debatovať ďalej.

- *Rodinný lekár, hm - zamýšľa sa starší, asi 70-ročný pán. - Bolo by to snáď aj dobré, ved dávnejšie boli len súkromní lekári, ale ... Liečenie u nich by bolo najmä pre nás, dôchodcov, neúmerne drahé. Pamäťám sa predsa na to, že keď niekto v rodine väznejšie ochorel, aby sme mohli zaplatiť za lieky a lekára, nestačili peniaze z predaja kravy, nanosili sme sa tiež husí, klobások z domácej zabijáčky, nehovoriac už o peniazoch a chorého často ani tak nevyliečili ...*

Do debaty sa zapojila aj plnoštíhlá, asi 60-ročná žena.

- *Dôchodky sú nízke, to je svätá pravda. Málo dostaneme, keď predáme mlieko či mäso a lieky sú zase drahé - hovorí rozhorečne. - Najlepšie je asi nebyť chorý. Lenže to sa, najmä vo vyššom veku, len málokomu padá. Šetríme tiež svojim trom vnúčikom, lenže odkial na to všetko vziať?*

Moji spolubesedujúci postupne vošli do ambulancie, a nakoniec som zostal sám. Po

ceste z Podvlnka som rozmyšľal o tom, čo mi povedali. O mnohých vážnych problémoch, ktoré trápi zdravotníkov a pacientov som však vedel už predtým, tak som sa zamyslel nad inou vecou. Pán doktor predsa odjakživa bol, a to nielen na dedine, niekým. Jeho spoločenské postavenie a zárobky, boli často vyššie ako u mnohých, rovnako vysokoškolsky vzdelaných ľudí. Doktor mal obvykle aj krajšie auto, dom, a dovolenky najčastešie trávil v zahraničí.

Že by sa to až tak v posledných rokoch zmenilo? Iste, každý štát musí nájsť prostriedky, a to nemalé, aj na zdravotníctvo, ináč nebude zdravých a spokojných pracujúcich ľudí, ktorí sa svojou prácou pričinujú k bohatstvu štátu. To všetko si musia uvedomiť aj naši politici. Verme, že sa nad tým niekedy zamyslia.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Mladí koledníci vo Vyšných Lapšoch

Lapšanská mládež na zábave

BUDÚCOSŤ PATRÍ MLÁDEŽI

Určite mi každý prizná pravdu, že budúcnosť majú vo svojich rukách mladí ľudia. Oni musia rozmyšľať, ako bude vyzerat tento svet o niekoľko rokov, ale hľavne o tom, kde je ich miesto v ňom. Už dávno minuli časy, keď rodičia rozhodovali o tom, na akú školu pôjde syn alebo za koho sa vydá dcéra. Aj rodičia si uvedomujú, že mladí musia mať väčšiu možnosť slobodne sa rozhodnúť akou cestou sa poberú. Veď každý mladý človek by si mal byť vedomý zodpovednosti, aká na ňom spočíva. Samozrejme, aj mladí ľudia musia myslieť nie len na seba, ale aj na budúce generácie. Nechajme však na chvíliku budúcnosť a pozrime sa, čím žije dnešná mládež na Spiši. Podarilo sa mi porozprávať s niekoľkými mladými ľuďmi z Lapšanky, Vyšných Lápš a Nedeca, ktorí sa so mnou podelili svojimi postrehmi a názormi.

Kam do školy?

Škola má významný vplyv na formovanie každého mladého človeka. Po ukončení základnej školy, budúcich stredoškolákov čaká prvé važné rozhodnutie. Musia si zvoliť školu, ktorú chcú navštievoať. Ešte pred niekoľkými rokmi si väčšina podávala žiadosti na odborné učilištia, hľavne v Novom Targu, prípadne v Nedeci. Dnes sa už každý snaží dostať na školu, ktorú môže zavŕšiť maturitnou skúškou. Veď maturitné vysvedčenie je v súčasnosti v mnohých prípadoch nevyhnutnou podmienkou prijatia do zamestnania. Okrem toho čoraz viac mladých ľudí z dediny sa rozhoduje pokračovať v ďalšom vzdelávaní na vysokých školách alebo na rôznych večerných či nadstavbových školách. A keď ide o Strednú polnohospodársku školu v Nedeci, dnes už máloktoj mladý vidiečan vidí svoju budúcnosť na rodičovskom gazdovstve. Len niektorí absolventi tejto školy ostávajú pracovať na rodičovských gazdovstvach. Väčšinou sú odkázaní na podporu pre nezamestnaných alebo odchádzajú za prácou mimo obec. Uplatnenie načádzajú hľavne na stavbách vo vnútrozemí Poľska. Našťastie v škole nie je núdza o študentov, keďže popri roľníckom povolaní jej poslucháči môžu získať aj dodatočnú profesiu. Chlapci sa napríklad môžu vyučiť za elektrikárov, mäsiarov

či autoopravárov. Dievčatá zase majú v ponuke také dodatočné povolania, ako krajčírky alebo kuchárky. Vďaka tomu absolventi tejto školy môžu potom skôr nájsť uplatnenie.

Volný čas

Ako všade na svete, ani na Spiši mladí ľudia nesedia len nad knihami, ani všetok čas netrávia v práci. Vždy sa nájde voľná chvíľa. Najmä zimné večery bývajú veľmi dlhé. Tak čo s nimi? Samozrejme mládež sa chce zabávať, ist' niekom na tancovačku, alebo len tak si posedieť pri pive či káve, pozhvárať sa alebo zahrať biliard. Veď nikto nechce presiedieť celý večer sám pred televízorom. Lenže, ako som sa dozvedel, v Lapšanke mladí ani nemajú príliš kam ist'. Vo-fakedy mali nad obchodom zriadenu kaviareň, kde mohli tráviť večery, lenže tá je už dlhší čas zatvorená. Dnes sa Lapšančania väčšinou schádzajú niekde po domoch, aby sa mohli spolu porozprávať alebo pozrieť si nejaký film na video. Aj tanecné zábavy bývajú v Lapšanke dosť zriedkavo. Kedže je to dosť malá dedina, asi sa tam ani príliš neoplatí organizovať zábavy. Našťastie v mnohých Lapšančianskych dvoroch už stojí automobily, takže cez víkendy sa mestná mládež často vyberie za zábavou do susedných obcí.

Aj vo Vyšných Lapšoch je podobná situácia. Ešte prednedávnom bola na prízemí miestnej požiarnej zbrojnica každý večer otvorená kaviareň. K dispozícii bol aj biliardový stôl. Pred niekoľkými rokmi bola po večeroch otvorená aj lapšianska klubovňa. Mládež si tam často chodila zahrať stolný tenis alebo prečítať knihy či časopisy. Lenže už pár rokov je aj tento objekt zatvorený. A tak Vyšnolapšančanom neostáva nič iné (pokiaľ samozrejme nechcú večery presiedieť doma), len hľadajú rozptýlenie v susedných Nižných Lapšoch alebo Nedeci. Niektorí cestujú aj ďalej, napr. cez víkendy do novotarských diskobarov.

Nižné Lapše a Nedeca sú však najbližšie. Tieto dediny dediny poskytujú mladým trošku viac možností na strávenie voľných chvíľ. Nižnolapšania môžu večery tráviť v miestnej kaviarni, ktorá je otvorená až do 1. hod. v

noci. V Nedeci sa zase najväčšej obľube teší tamojší diskotékowy klub Happy Cook.

Na zábavu

Cez Fašiangy, čiže v období od Troch kráľov do Popolcovej stredy, ožívá život v spišských dedinach. Tí mladší (školáci) majú najviac radostí už na druhý deň Vianoc. Hned po obede sa ulice zaplnia skupinkami koledníkov, zase večer sa spoločenské miestnosti v požiarnych zbrojniciach a kultúrnych domoch zaplnia staršou mládežou a z otvorených okien sa nesie hlasná hudba. Kto by pri vstupe do miestnosti očakával pohľad, ktorým by si pripomenal dedove rozprávania o dedinských zábavach, asi by bol sklamaný. Nenašiel by totiž folklórnu kapelu vyhľadávajúcu na ľudových nástrojoch známe ľudové pesničky. Zbytočne by hľadal aj starších dedinčanov sediacich pri stenách na laviciach a sledujúcich zabávajúcu sa mládež. Časy sa nám trošku zmenili, ľudovú nôtu na tancovačkách nahradili moderné pesničky. Ani sila zvuku by asi príliš nevyhovovala staršej generácii. Avšak takéto zábavy spajajú množstvo mladých ľudí z okolitých dedín, ktorí sa dokážu spolu výborne zabávať.

Nielen na zábave sa dá tráviť volný čas

Ako je možné, že dnes mladí Spišiaci nemajú vo voľnom čase čo robiť? Môžu za to len sami. Veďkdeže sú tie časy, keď takmer v každej spišskej obci pôsobil folklórny súbor alebo ochotnícke divadlo. Dnes by sme ich už zbytočne hľadali. Ľudia príliš spohodlneli. Z nášho života sa vytrácajú ľudové zvyky a obyčaje, čoraz zriedkavejšie sa stretávame aj s ľudovými nástrojmi či krojmi. Aj ľudové regionálne pesničky upadajú do zabudnutia. Mladým je jednoduchšie večery presiedieť pred televízorom alebo pri pive, ako sa niekde zísť a spolu nacvičiť niejaký kultúrny program. Veríme však, že sa tento stav onedlho zmení. Veď aj medzi mladými ľuďmi sa určite nájde dosť takých, ktorí nezabúdajú na tradíciu a budú ochotní ju oživovať. Takéto aktivity by určite mali veľkú podporu aj u starších dedinčanov.

Text a foto: JÁN BRYJA

CELÝ ŽIVOT V LAPŠOCH

Vraví sa, že dávnejšie ľudia žili dlhšie než dnes. Snáď niektorí a azda preto, že žili v omnoho ľažších podmienkach, ktoré ich akosi zocelili. Voľakedy roľníci nepoužívali umele hnojivá, takže mávali oveľa menšiu úrodu, zato oveľa zdaršiu. Deti nemali peniaze na sladkosti, takže si život neosladiili cukríkmi a mali zdravšie zuby. Ani zrak si nekazili pred televízorom, vedľ ešte pred takým polstoročím by sme televízor na dedine zbytočne hľadali. Miesto vysedávania pred obrazovkou sa mladí ľudia po večeroch schádzali, aby si spoločne zaspievali či zatancovali. Samozrejme, uši im neohrozovalo ohlušujúce množstvo decibelov z reproduktorov, ako dnes na diskotékach, ale zabávali sa pri hlaholivých zvukoch ľudových nástrojov. Aj roboty mali oveľa viacej, ako dnes. Vedľ všetko pole museli obrábať ručne. Stroje a traktory boli neuskutočiteľným snom. Najlepším pomocníkom gazdu bol kôň. Mnohí, najmä chudobnejší gazdovia si však ani koňa nemohli dovoliť kúpiť, preto si ho požičiaval od iných, a neskôr to samozrejme museli odrobiť. Roľníci však vždy svedomito obrábali svoje polička. Nikdy sa nestalo, aby ostala neskosaná niektorá medza alebo kúsok pol'a, hoci aj v bahnistom teréne. Kde sa dnes nedá dostať traktorom, tam sa nikomu nechce nič robiť. Preto z roka na rok pribúda neobrobených polí. Medze, o ktoré sa voľakedy susedia dlhé roky pravotili, dnes už nikto nekosí. Ľudia zabúdajú, ako žili ich otcovia. Našťastie ešte vždy žijú starší ľudia, ktorí nám môžu tú minulosť pripomenúť, osviežiť. Môžeme sa od nich nielen mnoho dozviedieť, ale aj naučiť. Tentokrát sme sa vybrali za najstaršou Vyšnolapšančankou Helenou ŠČECHOVIČOVOU, aby sa s čitateľmi Života podelila svojimi životnými osudmi.

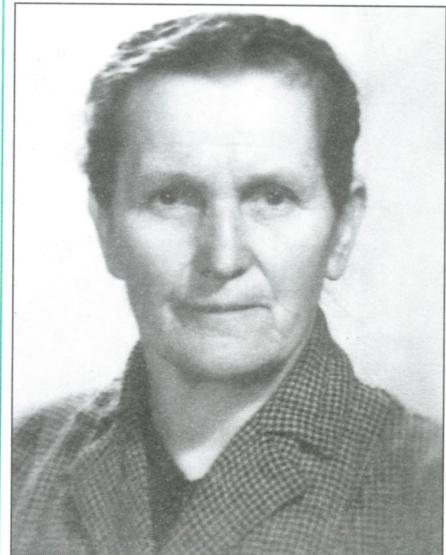
Helena Ščechovičová sa narodila 27. apríla 1906 vo Vyšných Lapšoch ako druhá dcéra Valenta a Márie Vojtašekovcov. Teda onedlho oslávi 93. narodeniny. Jej život je úzko späty s Vyšnými Lapšami. Mala to šťastie, že nikdy nemusela z obce vycestovať ani za prácou, ani za manželom. Oboje našla doma.

Medzi najstaršími dedinčanmi by sme len ľažko našli niekoho, kto by mal bezstarostne

a úplne šťastné detstvo. Vedľ život na dedine bol vždy poznačený úmornou prácou. Samozrejme, gazdovia nemali k dispozícii žiadne stroje. Tí zámožnejší si sice mohli dovoliť služobníctvo, lenže väčšinu tvorili chudobnejší roľníci, z ktorých mnohí museli zanechať svoje nevelké gazdovstvá a odísť za prácou do cudziny. Ich cesty najčastejšie viedli za more - do Ameriky. Určite sa ľažko lúčili s rodiskom, lenže keď rodina hľadovala, nemali inú možnosť.

Podobne bolo aj v rodine Heleny. Detstvo patrilo k najťažším obdobiam v jej živote. Ľažko bolo štvorčlennej rodine Vojtašekovcov využiť z nevelkého gazdovstva, preto sa Valent rozhodol odísť za prácou do Ameriky. Doma zanechal ženu s dvoma malými dcérmi. Do Lápš sa už nikdy nevrátil. V Amerike si čoskoro zohnal robota a zarobené peniaze začal odkladať do banky. Lenže nenadarmo sa vraví, že chudobnému vždy vietor fúka do očí. Z bankára sa vykľul obyčajný podvodník, ktorý zmizol aj so všetkými peniazmi. Takto Valent Vojtašek prišiel o všetky úspory, čo spôsobilo, že začal hľadať zabudnutie vo fláši a o rodinu sa prestal zaujímať. Ľažko mu už bolo niečo pre ňu ušetriť.

Zatiaľ doma bieda ešte vzrástla. Neraz nebolo čo do úst vložiť. Ľažko bolo matke pozeráť, ako deti hladujú, preto sa aj ona rozhodla odísť hľadať si prácu v Amerike. Vyšikovala Helenu aj so sestrou Máriou - vtedy ešte malé dievčatá - k svojej sestre a vycestovala. Lenže Amerika nesplnila jej očakávania. Aj tam jej bieda dala o sebe vedieť, dlhý čas sa potlkala za robotou. Vedľ ani v Amerike práca nečakala na ulici. Už začala pomýšľať na návrat domov, keď vypukla prvá svetová vojna. Je paradoxné, že vďaka vojne - v ktorej zahynuli tisíce mladých ľudí - mnohí ľudia ziskali prácu, hlavne v zbrojárskom priemysle. Aj Márii Vojtaškovej sa podarilo nájsť prácu vo fabrike. Za morom strávila 10 rokov. O deti sa po celý tento čas starala ich teta. Helena aj so sestrou jej pomáhalo na nevelkom gazdovstve. Obidve navštievovali maďarskú základnú školu. Po návrate matky z Ameriky sa im život trošku uľahčil. Dokupili trochu pol'a, aj horu a zväčšili gazdovstvo.

Helena sa onedlho vydala za Eduarda Ščechoviča z Vyšných Lápš. Jej sestra Mária odišla za otcom do Ameriky, a podobne ako on, do Lápš sa už nevrátila. Eduard Ščechovič za slobodna chodil po službách. Najčastejšie pomáhal okolitým gazdom pri senách či žatve. Neraz za košelu, krpce a kúsok chleba chodil gazdom cezmi obilie mlátiť. Keď sa oženil z Helenou Vojtaškou, slúžiť už nemusel. Vedľ doma, na novom gazdovstve, bolo roboty až-až. Spoločne vychovali päť detí: dcéry Máriu, Cecíliu a Angelu a synov - Františka a Eduarda. Keďže gazdovstvo sa im medzitým rozrástlo, pre každého bolo roboty dosť. Ako si dnes spomína Helenin syn František Ščechovič, vždy chovali aspoň štyri-päť kráv, koňa, ovce a niekoľko ošípaných, takže sa bolo o čo starať.

V živote každého človeka sa striedajú chvíle šťastné s nešťastnými, veselé so smutnými. Podobne bolo aj u Heleny Ščechovičovej. Ľažkým úderom od života bola pre ňu smrť manžela v roku 1969. Aj deti sa medzitým porozchádzali, každé svoju cestou. Doma na rodičovskom gazdovstve ostal syn František, ktorý sa stará o matku.

Dnes už Helene Ščechovičovej zdravie neslúži ako voľakedy, vedľ - ako sa hovorí - roky dávajú o sebe vedieť. Veríme však, že sa to zlepší a želáme jej, aby aj stovku oslavila pri dobrom zdraví v rodinnom krahu.

JÁN BRYJA

KRÁTKO Z ORAVY

Počas jedného z posledných vlaňajších trhov v Jablonke ukradli neznámi zloději z parkoviska červený automobil Seat Ibiza, majetok občana Slovenska. Majiteľ ocenil svoju škodu na 35 tisíc zlôtých. Na trhu v Jablonke zadržala polícia 20-ročného Rafała K., občana Cieszyna, ktorý sa pokúšal predať 360 pirátskych magnetofónových kaziet v hodnote okolo 4 tisíc zlôtých.

* * *

V Podczerwonom došlo v decembri 1998 k hromadnej havárii, v ktorej slovenský autobus narazil do nákladného automobilu zn. Tatra a potom do automobilu Polonez. Jeho vodič skončil v nemocnici so zlomeninou nohy a úrazom hlavy.

* * *

Na slávnostnom zasadení gminnej rady vo Veľkej Lipnici bola podpísaná dohoda so zástupcami Americkej agentúry medzinárodného rozvoja (USAID) o ochrane kultúrneho dedičstva a rozvoji turistiky v tomto oravskom

regióne. Poznamenajme, že veľkoplnická gmina je jedinou z celého nosičského vojvodstva a jednou zo 48 gmin v celom Poľsku, s ktorými bola takáto dohoda podpísaná.

* * *

Silvestrovské zábavy a vitanie nového roka sa na Orave a Spiši niesli nielen v znamení výbuchov svetlíc a šampanského, ale aj očakávania a obáv, aké zmeny prinesie občanom nové územné delenie Poľska.

PETER KOLLÁRIK

Hostia a vedenie krakovskej slovakistiky. Foto: J. Špernoga

Nie mečom, ale dvojtým križom prof. J. Sabol pasuje študentov

PASOVANIE NA ŠTUDENTOV

Na Katedre slovakistiky Jagelovskej univerzity v Krakove sa už stalo tradíciou, že prvorúčiaci sa stávajú ozajstnými študentmi až po „krste“ alebo skôr po slávnostnom pasovaní na slovakistov JU. Aj v tomto školskom roku sa uskutočnila slávnosť pasovania, ktorú pripravili (15. decembra) poslucháči druhého ročníka slovakistiky pod vedením lektorky mgr. Vlasty Juchniewiczovej. Zúčastnili sa jej: doc. Halina Mieczkowska - vedúca katedry, dr. Anita Krčová, dr. Maryla Papierzová a mgr. Vlasta Juchniewiczová, ako aj hostia z Prešova - doc. Olga Sabolová a prof. Ján Sabol a predstaviteľ Spolku Slovákov v Poľsku, šéfredaktor Života Ján Špernoga.

Slávnosť otvorila doc. H. Mieczkowska, po ktorej sa iniciatívy chopili študenti druhého ročníka a začali „skúšať“ prvákovi. O-tázky sa týkali všeobecných vedomostí o Slo-

vensku, jeho dejinách a kultúre. Medzi ľinymuseli vymenovať najväčšie slovenské mestá, kúpele, či rieky a pod. Všetci odpovedali správne. Veľa smiechu a veselosti vyvolala druhá časť skúšky, v ktorej bolo treba prekladať slovenské vety s tzv. zradnými slovami do poľštiny (napr. Ľudia sa kochali v zimnej krajine; Jedol som jahodovú zmrzlino; Na lúke boli dva veľké balvany a pod.). Keď si aj s tým ako-tak poradili, nadišiel konečne onen slávnostný moment, počas ktorého prof. J. Sabol slovenským dvojkrižom povýšil prvorúčiacov do študentského stavu. Predtým však, ako im odovzdal osobitné diplomy, museli mu odpovedať na poslednú otázku, medzi ktorými nechýbalo ani azda najdlhšie slovenské slovo: „najneobhospodarovávateľnejšieho“, ako aj iné, pre Poliakov ľažké slová či vety. Konečne všetci mali v rukách diplomy, na ktorých bol napísané:

„Vítame Ťa v rodine slovakistov Jagelovskej univerzity a zavádzajeme Ťa, aby si nepoškvmil naše dobré meno.“ Na záver tejto „oficiálnej“ časti slávnosti prof. J. Sabol poprial všetkým veselé a šťastné Vianoce a novopečeným slovakistom veľa úspechov v štúdiu.

Slovenský večierok by nebol „slovenský“, keby na ňom chýbalo nejaké slovenské jedlo. Tentoraz to bol špeciálny šalát, podávaný na Slovensku napr. na Štedrý večer, ktorý pripravila mgr. V. Juchniewiczová. Večierok sa už tradične skončil spievavím najznámejších slovenských ľudových pesničiek. Poznali ich aj prvorúčiaci, ktorí sa krátko predtým vrátili z týždňového pobytu v Košiciach. So spievodom gitary prof. J. Sabola znali naozaj autenticky. Všetci sa rozili v dobrej nálade a iste už aj s očakávaním na blížiace sa vianočné sviatky (a darčeky).

T. WICIK

KRAKOVSKÁ KULTÚRNA KRONIKA

Pripomíname niektoré vlaňajšie akcie a kultúrne podujatia, ktoré sa konali za účasti členov Miestnej skupiny Spolku Slovákov v Krakove.

V dňoch 21.-24. septembra min. roka sa v rámci veľtrhu Finex '98 v Banskej Bystrici konal III. medzinárodný dixielandový festival pod patronátom mestského úradu, PKO a MO Matice slovenskej. Autormi zaujímavého festivalového programu boli: námestník riaditeľa PKO Rudolf Veselovský a podpredseda MO MS, kontrabasista Michal Kaliska, kym hostiteľmi - znamenitá bystrická džezová skupina BB-Band pod vedením trúbkára Jozefa Karvaša.

V prvom dni festivalu pre jeho usporiadateľov a účastníkov veľtrhu vystúpil s vlastným programom predseda krakovskej miestnej skupiny Spolku J. M. Božyk, ktorý za-

vrišla zaujímavá Jam-session troch vokalistov - Petra Lipu, Karola Konárika a autora tohto programu. Na festivale, vtom aj na galakoncerte v Divadle J. G. Tajovského, sa veľmi úspešne predstavil aj známy krakovský Beale Street Band pod vedením trúbkára Andreja Marchewku. Krakovskí hudobníci pozvali bystrický BB-Band na svoju striebornú svadbu v jesene t.r.

* * *

26. septembra min. roka sa uskutočnil z iniciatívy Miestnej skupiny Poľskej turisticke-vlastivednej spoločnosti (KG PTTK) v Krakove autokarový zájazd na Spiš spojený s prehliadkou pamiatok slovenskej i poľskej kultúry na tomto území. Autormi programu boli: beskydský sprievodca L. Zagórski, tajomník UV SSP L. Molitoris a autor tohto článku, ktorý je zároveň predsedom KG

PTTK. Autokar účastníkom - členom PTTK, Miestnej skupiny SSP a zamestnancom Poľskej pošty sprístupnilo zdarma Oddelenie automobilovej dopravy Poľskej pošty s jeho vedúcim ing. Andrzejom Packom.

Cesta zájazdu viedla cez Nowy Targ, Dębno, Fridman, Krempachy, Novú Belú, Tribš, Čiernu Horu, Jurgov, Kacvín a Nedecu. Počas cesty účastníci navštívili hodne rôznych pamiatok, vtom o.i. Korkošovo múzeum v Čiernej Hore a viaceré spišské kostoly. Na záver sa zastavili v rekreačnom stredisku bane Bełchatów v Nedeci, kde sa konal svojzársny koncert slovenských piesní veľmi nadanej dvojice - Žofie Bogačíkovej a jej 4-ročného syna Mirka, ktorých sprevádzal J. M. Božyk.

O týždeň neskôr, vďaka Poľskej pošte a tým istým autorom programu, sa účastníci spomínaného zájazdu na Spiš a ďalší krakovskí turisti vybrali tentoraz na Oravu, kde sa mali možnosť - aj napriek nepriaznivému

počasíu - oboznámiť so slovenskou i poľskou kultúrou v tejto oblasti. V programe zájazdu bola o.i. v stretnutie s krajanskou maliarkou Lýdiou Mšalovou, návšteva Dolnej a Hornej Zubrince, Veľkej a Malej Lipnice, Chyžného (farské múzeum), Jablonky, Oravky a Podvlnka. V Zubriči sa k exkurzii pripojil predseda OV SSP na Orave R. Kulaviak, ktorý oboznámiť účastníkov s niektorými miestnymi historickými a kultúrnymi zaujímavosťami.

Hlavným cieľom tejto akcie bolo ukázať „dialóg kultúr“ so všetkými tam existujúcimi kladmi i zápormi a prispieť k odstraňovaniu akýchkoľvek antagonistov a k zblížovaniu občanov oboch národností. Usporiadatelia zájazdov už teraz plánujú pravidelne organizovať podobné exkurzie v nasledujúcich rokoch.

* * *

V novembri min. roka sa krakovská skupina Beale Street Band zúčastnila medzinárodného džezového festivalu Jazz Prešov '98, ktorý zorganizovali: PhDr. J. Pitková a klavirista P. Adamovič z Prešova, bubeník a manažér G. Szabados za spoluúčasti mesta Prešova, Poľského inštitútu a Maďarského inštitútu v Bratislave. Krakovskí hudobníci vystupovali niekoľkokrát, vtom v prešovskom Čiernom orle, v košickej koncertnej sále SKC

Zľava: M.Bogačík, Ž.Bogačíková, J.Janiczko, H.Rákosníková a autor článku.
Foto: M.Šlusarczyk

a na osobitnej Jam-session v Prešove. Všetky ich koncerty sa tešili veľkému úspechu. Neboloby od vecí, keby krakovská skupina BSB mala svoj klub, napr. v budove Spolku v Kravkove.

* * *

15. decembra 1998 usporiadala Miestna skupina Spolku Slovákov v Krakove v sídle

ÚV SSP oblátkový večierok, počas ktorého vystúpili aj známi umelci - speváčka Anna Žeberová z kabaretu Dekadencia a znamenitý kyjevský džezmen, vedúci divadla Zrkadlo Alexander Andrejevski, ktorý predviedol vo vlastnej aranžácii ukrajinské koledy.

JERZY M. BOŽYK

ONDREJKO

Neraz sme písali už o tom, že v minulosti existovali skoro v každej oravskej či spišskej obci ochotnícke divadelné súbory, dychovky, folklórne súbory. Nie je to tak dávno, keď v krajanských klubovniach pulzoval bohatý kultúrno-spoločenský život, skrátka v ľuďoch sa udržiavalo silné slovenské povedomie a bola v nich aj akási prirodzená potreba pravidelne sa stretnať a byť aj spoločensky aktívny. V súčasnosti je to slabšie. Na Orave zostal len jeden ochotnícky divadelný súbor - Ondrejko - pôsobiaci v Podvlnku. Tešíme sa teda, keď sa dozvieme, že napriek pre-

chodným problémom, ktoré majú najmä s odchádzajúcimi divadelníkmi, nadálej pôsobia. Totiž dievčatá po vydaji obvykle prestávajú vystupovať na „doskách, ktoré znamenajú svet,“ kým mladí muži zasa odchádzajú na základnú vojenskú službu a starší herci sa radšej starajú o svoje gazdovstvá. Im však aspoň musíme priznať, že majú neúrekom robiny, a aj preto málo času na učenie sa textov a cestý za divákmi. Manželia Prilinskovi, ktorí sú dušou súboru, však divadlom ozaj žijú a nechú ani len pomyslieť na to, že by táto pekná tradícia zanikla. V súčasnosti už nacvičujú novú divadelnú veselohru *S brokovnicou na manžela*. V súbore účinkujú: Eugen a

Genovéva Prilinskovi, Barbora Torbová, Jozef Rusnák, predseda MS v obci a dlhočinný člen súboru Vladislav Pieronek a Eva Gondevková. Dúfajú, že už v januári sa im podarí novú hru predviesť aj na Slovensku. Môže sa im to podať najmä vďaka dlhorocným kontaktom a piateľským vzťahom s riaditeľkou Oravského osvetového strediska v Dolnom Kubine Ol'gou Žabenskou. Divadelníci z Podvlnka teda vstúpili do novej sezóny. Znovu budú rozdávať smiech, radosť a pohodu, šíriť slovenské slovo medzi karajanmi a propagovať ochotnícke umenie, ktoré pretrvá najmä vďaka láske k tomu, čo radi robia.

P.K.

Podvlnčania v najsilnejšom zložení (1995). Foto: J. Šternogá

G. Prilinská, dnešná režisérka divadielka. Foto: P. Kollárik

ROK 1938

POKRAČOVANIE Z Č.12/98

20. novembra odišla slov. delegácia do Tešína. Zaborski sa vrátil z Varšavy, kde vraj boli prekvapení slovenským postojom. Poľsko vždy podporovalo požiadavky Slovákov, čo chce teraz, sú len malé korektúry hraníc. Mohlo by chcieť podstatne viac...

21. novembra sa delegácie stretli pri škole v Svrčinovci, aby pokračovali v práci v teréne. „Spočiatku išla práca bez tŕňostí, kým sme boli v lese. Ale keď sme začali zostupovať do doliny, kde sa objavovali prvé domky Rakovej a Čadce, zbadali nás ľudia, ktorí pracovali vonku. Keď sme zostupovali ku osade Prívary a Megoňky, prišli nám do cesty mladé ženy so železnými hrabľami. Pýtal som sa ich, čo robia s tými hrabľami. Vraj na postieľania zhľabujú lístie. Ale bolo vidieť, že nemajú chut' viest' rozhovory o takých všedných veciach, keď ich srdce niečo iné tlačí. Tieto mladé, chudobou, prácou a starosťami strhané ženy zo zapadlých dedín najsevernejších Kysúc sa zrazu veľkým krikom vyrútili sa na Poliakov, dvíhali svoje hrable a nadávali nevyberaným spôsobom..., vyhľážajúc sa, že ony Poliakov povraždia, pretože ony do Poľska nechcú, že svoje deti do poľskej školy posielat' nebudú a radšej svoje deti pobijú. Zúfalý nárek a divoké vyhľážky žien niesli sa stráňami týchto pohraničných hôr - ale z týchto primitívnych, ale tým úprimnejších prejavov bolo cítiť akúsi smrteľnú nenávist' voči tým, ktorí sa nehanbili uplatňovať svoje nároky na tiché, skromné a spokojné osady kysuckých Slovákov. Boli to scény, na ktoré budeme všetci spomínať. Potom sa ženy rozbehli dolu svahom po chlapov, aby vraj títo išli brániť. Komisia postupovala ďalej a ľud z Ždiarske domy. Foto: Slovensko-poľské Tatry.

blízkych osád začal sa zhromažďovať', nariekat', hromžit' a hroziť'. Chcel som ich ako-tak utísťiť, nemalo to však úspechu, ba videl som, že i mňa začínajú podozrievat', že ich predávame Poliakom a ich divoké lamentácie divokou ozvenou niesli sa nad malebnou dolinou Milošovky. Prichodili chlapci a mládenci, ktorí spomínali pomstu a vyjadrovali sa tak: ak máme pripadnúť Poliakom, radšej zahynieme, to nám je už jedno. - Či sa nehanbíte brať takéto chudobné roličky a biedne chalupy? Chod'te si ta domov robiť hranice, tu nemáte čo hladať! - Atmosféra sa stávala čoraz nebezpečnejšia, četníci museli zvláštnym kordónom chrániť komisiu, ktorá sa rozhodla odísť po takomto poučení na poľskú stranu do Mostov."

22. novembra pokračovala komisia v určovaní hranice pri železnici Skalité-Čierne. „Ľud chcel Poliakov hlušiť a i nás považoval za zradcov, ktorí ho chceme Poliakom zapredať. Nastúpili sme do vlaku. Ľud rútil sa za nami. Kričal, plakal, nadával, ženy plúvali, četníci museli utvoriť kordón, aby sa rozvášnený ľud nevrhol na vlak a nerozdrúzgal ho.“

23. novembra odišla slovenská delegácia do Jablunkova napísť protokoly, pričom stlačila poľské požiadavky na minimum, v úseku Rákova-Čadca dokonca na starú hranicu.

Podľa dohody mala časť slovenskej delegácie ísť cez Oravu do Zakopaného a druhá časť do Tatranskej Lomnice. Poľská delegácia nocovala v Kubíne. Dňa 24. novembra pokračovala časť slovenskej delegácie do Trstenej. V Oravskom Podzámku „muselo naše auto zastať, pretože na ulici pred hotelom stálo vojsko. Domnieval som sa, že úzka cesta nedovoľuje nám pokračovať v ceste. Vystúpil som von a vidím, že pred nami stojí vlastné autobus poľskej delegácie, zastavený kordónom vojska, ktoré bránilo Poliakov pred rozbúreným ľodom. Ľudia rozbili všetky obloky poľského

autobusu, dvoch členov zranili, celú cestu zabarikovali vozmi, skalami a vyzbrojení čakali na Poliakov. Prišiel som k poľskému autobusu a pýtal sa prof. Zaborského, čo sa vlastne stalo. Vyložil mi, že ich tu zastavil ľud, rozoštvany falóšnymi správami o rozsahu poľských požiadaviek na Orave a že ich i naši dôstojníci uvarili...“ Poľská delegácia sa vrátila cez Zázrivú, Žilinu a Čadcu do Poľska a slovenská pokračovala do Tatranskej Lomnice. Jej predseda požadal v telefonickom rozhovore predsedu slovenskej vlády celú vec riešiť ináč, pretože situácia sa vyostruje. Večer bola v Tatranskej Lomnici veľká demonštrácia obyvateľov Ždiaru a Javoriny proti pripojeniu k Poľsku, na ktorej sa slovenská delegácia nezúčastnila. „Krásna je naša vlast“, nie div, že Poliaci vystierajú na ňu svoje dravé pazúry. Bratská láska, priateľstvo - to všetko trvá len dotiaľ, kým nepríde appetít, potom prestáva všetko. Ale zo všetkého najkrajší a najcennejší je náš slovenský ľud. Nikdy by som nebol veril, že v duši nášho človeka je toľko rodolásky, toľko vlasteneckého nadšenia, toľko oddanosti k svojej domovine.“

Dňa 25. novembra odovzdala poľská vláda vláde ČSR nótu, že poľská armáda obsadzuje slovenské územie v čadčianskom okrese tak, ako sa delegácie dohodli.

Dňa 27. novembra po raňajkách stretol sa predseda slovenskej delegácie v kancelárii hotela Lomnica s generálom Šidlíkom, ktorý vydával čs. jednotkám rozkazy o ich rozmiestnení pri hranici. Nemiestna horlivosť vojakov z oboch strán len sťažovala situáciu. Po obede odišla slovenská delegácia do Zakopaného a na Čiare Ždiar - Javorina sa dozvedela, že naši vojaci zastrelili poľského majora Regu a tŕko zranili jedného kaprála. (Stalo sa tak na Príslupe nad Ždiarom už v ždiarskom katastri, keď sa poľskí vojaci nechceli zastaviť na novej vytýčenej hranici - pozn. autora). V Zakopanom sa rokovania nehýbali pod vplyvom udalosti v Javorine, resp. pri Ždiari. A príkaz Varšavy bol: Neustupovať! Slovenská delegácia protestovala proti obsadeniu Babej Hory, Oravy, Červeného Kláštora. Keďže rokovania nepostupovali dopredu, vrátila sa delegácia do Tatranskej Lomnice s rozhodnutím: zajtra o 9.00 hod. rokovania v Zakopanom skončiť. Predseda delegácie podal do Bratislavu situačnú správu, kde zdôraznil, „poľská delegácia stáže si na ostrý tón slovenskej tlače, ktorá predstavuje Poliakov ako nepriateľov slovenského národa.“

Predseda slovenskej delegácie napísal ešte do denníka „28. novembra“, ale v denníku už nepokračoval. Takto zostalo z denníka len torzo, hoci ojedinelé.

Poľská delegácia už potom nechcela prísť na slovenské územie. Rokovalo sa len v Zakopanom, kde delegácie podpísali protokol dňa 1. decembra 1938. Odstúpené územie pri Čadci, na Orave obce Suchá Hora a Hladovka, vo Vysokých Tatrách Javorina, Podspády, časť katastru Ždiaru, v Pieninách obec

Lesnica a územie pri Cígelke tvorilo spolu 226 km² so 4300 obyvateľmi. Tento zisk však nevyrovnali politické a morálne straty.

Na záver našej spomienky na udalosti spred 60-tich rokov, ktorými sa začína doteraz v histórii najkrvavejšia druhá svetová vojna, uvediem hodnotenie týchto udalostí z pera Winstona S. Churchilla, britského štátnika a jedného z troch najvýznamnejších vodecov protihitlerovskej aliancie. Jeho preukázateľnosť, objektívnosť a priam vedecká exaktnosť je priam frapujúca. Citáty sú z I. dielu Churchillových pamäti Druhá svetová vojna (Blíži sa búrka), kapitola 18 Zima po Mníchove, podtitul Poľsko a Maďarsko: Dravé šelmy. (Nakladatelstvo Lidové noviny, Praha 1992):

...Ale Nemci neboli jedinými supmi, ktoré sa zlietli na mrcinu. Bezprostredne po podpisani Mníchovskej dohody 30. septembra zaslala poľská vláda Čechom ultimátum, ktoré malo vypršať za 24 hodín a v ktorom sa žiadalo bezodkladné vydanie pohraničného územia Tešínska. Tejto bezohľadnej požiadavke nebolo možné nejako vzdorovať... (str.291)

Maďari sa taktiež vyskytovali na okrají mníchovských diskusií. Horthy navštívil koncom augusta 1938 Nemecko, ale Hitler zaujal veľmi zdržanlivý postoj. Hoci viedol 23. augusta popoludní dlhy rozhovor s maďarským regentom, neprezradil mu dátum zamýšľaného vystúpenia proti Československu. „Sám ešte nevedel termín. Každý, kto by sa chcel deliť o jedlo, by sa musel podieľať taktiež na jeho varení.“ Ale hodina jedla nebola prezradená. Teraz však Maďari prišli so svojimi požiadavkami... (str. 292)

Oficiálne delenie koristi Nemci uskutočnili začiatkom novembra. Poľsko si mohlo ponechať obsadené Tešínsko. Slováci, ktorých Nemci využívali ako pešiakov na šachovnici, získali neistú autonómiu. Maďarsko urvalo kus mäsa na účet Slovenska... (str. 300)

14. marec sa stal svedkom rozbitia a ujarnenia Československej republiky. Slováci oficiálne vyhlásili nezávislosť. Maďarské vojská, podporované potajme Poľskom, vkočili na východné územie Československa nazývané Podkarpatská Rus, na ktoré si Maďarsko robilo nároky. (str. 309)

Za to, čo nás všetkých malo postihnúť, padá na ňudí nesúčich zodpovednosť, nech boli ich pohnutky sebašachtilejšie, vina pred historiou. Obzrite sa dozadu a uzriete, čo všetko sme postupne prijali, alebo čo sme naopak odhodili: Nemecko odzbrojené posvätnou zmluvou, Nemecko znovu vyzbrojené posvätním posvätnej zmluvy, premrhanú leteckú prevahu a dokonca aj rovnováhu, Porýnie obsadené násilím a Siegfriedovu líniu buď už vybudovanú, alebo práve budovanú, vytvorenie osi Berlín-Rím, pohľatie a strávenie Rakúska ríšou, opustenie Československa a jeho skazu spôsobenú Mníchovskou dohodou, pevnostnú líniu v nemeckých rukách a mohutný arzenál Škodovky nabudúce vyrábajúci výzbroj pre nemecké vojská, na jednej strane mávnutie rukou nad úsílím prezidenta

Roosevelta stabilizovať alebo vyhrotiť európsku situáciu zásahom Spojených štátov a na druhej strane preberať nepochybňú ochotu Sovietskeho zväzu spojiť sa so západnými mocnosťami a urobiť všetko pre záchranu Československa, odhadenie služieb tridsiatichpiatich československých divízií proti ešte nevyzrej nemeckej armáde v čase, keď samotná Veľká Británia bola schopná vyslať na posilnenie frontu vo Francúzsku iba dve - to všetko hodené do vetra.

A teraz, keď boli všetky tieto možnosti a výhody premrhané, alebo odhadnené, Veľká Británia sa zrazu vzchopí k činu, chytí za ruku Francúzsko a prikročí ku garantovaniu územnej celistvosti Poľska - toho istého Poľska, ktoré sa iba pred šiestimi mesiacmi s apetítom hyeny podielalo na plienení a skaže československého štátu. (str. 312)

Poliaci získali hanobným postojom k likvidácii československého štátu Tešínsko. Čoskoro za to mali sami zaplatiť. Ribbentrop 21. marca pri schôdzke s poľským veľvyslancom v Berlíne pánom Lipskim nasadil ostrejší tón ako v predchádzajúcich rozhovoroch. Okupácia Čiech a vytvorenie Slovenského štátu otvorili Nemecku prístup k južným hraniciam Poľska. Lipski oznamil Ribbentropovi, že jednoduchí Poliaci nechápu, ako sa mohla rája ujať ochrany Slovákov, keď je zameraná proti Poľsku. Taktiež sa usiloval získať informácie o Ribbentropovej nedávnej schôdzke s litovským ministrom zahraničia. Týkali sa rozhovory Memelu? Odpoved' dosadal o dva dni (23. marca). Nemecké vojská Memel okupovali.

Prostriedky k organizovaniu akéhokoľvek odporu proti nemeckej agresii vo východnej Európe boli teraz prakticky vyčerpané. Maďarsko bolo v nemeckom tábore. Poľsko sa už predtým dištancovalo od Čechov a teraz nebolo schopné spolupracovať príliš tesne s Rumunmi. Kl'úcom k veľkej aliancii bolo dorozumenie s Ruskom... (str. 314)

„Nekrvavé riešenie českého konfliktu v jeseni 1938 a na jar 1939 spolu s anexiou Slovenska“, povedal generál von Jodl v prednáške prednesenej po niekoľkých rokoch, „zaokruhlilo územie veľkého Nemecka takým spôsobom, že bolo možné prikročiť k úvahám o riešení poľského problému na základe viac menej príznivých strategických predpokladov.“ (str. 319)

Nemecko-poľský pakt (rozumej: o neútočení z r. 1934 - pozn. autora) umožnil nacismu sústrediť pozornosť na Rakúsko a Československo a to týmto nešťastným krajinám prinieslo skazu. Na čas oslabil vztahy medzi Francúzskom a Poľskom a znemožnil, aby sa medzi štátmi východnej Európy vyvinula záujmová solidarita. A keď poslúžil nemeckému cieľu, bol jednostranne odhodený. Poľsko bolo implicitne vyrozumene, že leží v oblasti potencionálnej agresie. (str. 325)

Na záver sa žiada uviesť ešte niekoľko poznámok. Hranice medzi Poľskom a Československom mali byť po prvej svetovej

vojne určené na základe plebiscitu na Tešínsku, Orave a Spiši. Nestalo sa tak pre sovietsko-poľskú vojnu a hranice určila konferencia veľvyslancov r. 1920, a to tak, že ČSR dostala časť Tešínska a Poľsko časť Oravy a Spiša. V r. 1938 poľská vláda vystúpila s požiadavkou odstúpiť Tešínsko okamžite a o ďalších nárokoch sa malo rozhodnúť ľudovým hlasovaním (plebiscitom), ako bolo uvedené v poľskej note z 27. septembra 1938. Na tento svoj návrh však poľská vláda hned zabudla a 1. novembra predostrela jednostranné požiadavky aj voči Slovensku a vynútila si pripojenie niektorých území, pričom najmä zábor Javoriny s celými vnútornými Tatrami a slovenskej časti Pienin s obcou Lesnicou bolo skutočne kruté. Prečo poľská strana odstúpila od riešenia plebiscitom? A ak pominieme všetky okolnosti, za akých sa to dialo, slovenská strana mala priajmenšom morálne právo požadovať na sporných územiah plebiscit, ktorý však mal byť uplatnený aj voči oravsko-spišským obciam, pripojeným k Poľsku r. 1920. Miesto toho sa z poľskej strany postupovalo mocou, podfarbenou horúčkovitou nedôčkavosťou.

Z autopsie čiže z vlastného prežitia môžem konštatovať, že odpor slovenského obyvateľstva voči poľským nárokom bol spontánny a vôbec ho nebolo treba podporovať, ale skôr tlmit'. Že dochádzalo aj k aktívnym stretom, ako to uvádzá vo svojom denníku Dr. Hrušovský, bolo logickým dôsledkom celkovej situácie. Treba pritom podčiarknúť, že slovenský aktívny odpor naznamenal aj čiastočné úspechy. Aspoň dva prípady možno zaznamenať: pri Čadci stlačenie poľských požiadaviek na minimum, v úseku Raková-Čadca dokonca na starú hranicu, a druhý prípad sa odohral na Príslope nad Ždiarom, keď poľskí vojaci prekročili delimitačnú čiaru v úsilí vniknúť do obce Ždiar, no zastavila ich streľba čs. vojakov, ktorí zasiahli poľského majora Regu a zranili jedného kaprála. Major bol pochovaný na mieste, kde padol, a na tom sa nič nezmenilo ani po prinavrátení tohto územia k Slovensku po 1. septembri 1939. Exhumovali a odviezli si ho Poliaci až po skončení vojny.

Hraničné spory medzi Poľskom a Slovenskom (česko-poľský spor ponechávam teraz bokom, hoci sme v dôsledku tohto sporu boli výrazne poškodení) vyplynuli z pochybnej tézy, že národná príslušnosť človeka sa určuje výlučne podľa jazykových znakov. Toto je však v príkrom rozpore so zásadami, ku ktorým dospela Európa v priebehu 20. storočia, že totiž národnosť je otázkou individuálnej vol'by. Je preto dnes už najvyšší čas, aby sa ľud'om prestalo vnucovať na základe čohokoľvek, akej sú národnosti. Na tomto podklade tzv. vedy pochádzajúcej z 19. storočia, sa napáchalo v priebehu 20. storočia príliš veľa zla.

MATEJ ANDRÁŠ

ČUDNÁ JESEŇ

POKRAČOVANIE Z Č. 11/98

Ždiarsky kostol je tak trochu od cesty a vedie k nemu slabo strmá cesta. Cestu užívá murovaná budova cirkevnej školy s veľkou verandou (gankom), na ktorú vedú drevené schody. Tak to bolo vtedy v čudnej jeseni roku 1938. Vľavo taktiež murovaná budova fary a vedľa malá drevená budova, domček pre kaplána - kaplánka. Až v roku 1941 kaplánku zaujal a ubytoval sa v nej básnik Janko Silan.

Po omši sa priestranstvo zaplnilo davom ľudí. Rozhorčení manifestovali za ponechanie Javoriny Slovensku. Kto túto manifestáciu organizoval, vtedy som nevedel. Veranda cirkevnej školy zaplnená rečníkmi. Medzi nimi aj nás učiteľ František Valášik. Medzi civilnými oblečenými sa objavovali aj uniformy Hlinkovej gardy. Čierne. Na rukáve dvojkriž v modrej páske. Hlavným rečníkom bol Karol Murgáš. Z úst do úst leteli slová: to je veliteľ gardy, Karol Murgáš. Či naozaj bol tým veliteľom, to som vtedy nevedel. Lenže túto postavu som si ako dieťa obľúbil. V Murgášovi som videl stelesnenie našej túžby a nádeje - ostať Slovákom, žiť na autonomistickom Slovensku. Aj neskôr, keď som už bol stredoškolákom, či po vojne vysokoškolákom, som sa vždy zaujímal, či sledoval osudy tejto postavy z novembrovej manifestácie v Ždiari, kde celé blízke a vzdialé okolie Javoriny verejne manifestovalo, aby Javorina aj nadálej patrila Slovensku.

Keď sa začiatkom novembra rozniesol chýr, že máme patriť k Poľsku, prestali sme sa hrať na vojnu a vojakov. Učenie v škole riadne prebiehalo. Iste, na určité detaily sa dnes už nepamätam. Ostali mi v pamäti len poškrabané akési filmové obrázky, akoby sa vysielal film pre pamätníkov. No na niektoré obrázky nemožno zabudnúť.

V jeden deň, keď sme sa po vyučovaní vyhrnuli zo školy - bola na hornom konci dediny murovaná budova, obkolesená verykými smrekmi, trochu vzdialenosť od cesty - vidíme, že uprostred dediny, kde bol aj nás dom, je veľké zhromaždenie žien a starých ľudí. Ženy mali v rukách metly, myslím si, že aj dajaké motyky, dvaja či tria četníci, výkriky a hrozenie păst'ami na dvoch mužov v civile. Čo sa to robí?

- To sú Poliaci... prišli sem agitovať... Zo Zakopaného... svinským krokom ich poženime... My do Poľska nechceme...

Podobné výkriky, ktoré dnes ľahko znamenajú, iba interpretovať ich zmysel. Četníci krotili ženy. No nám, deťom, nebolo treba viacej. Žiacke ruksáky sme doma odhodili, pripojili sa k davu, aj nás učiteľ, ktorý býval v podnájme na dolnom konci dediny. A rozvášnené výkriky vystriedali národné pie-

sne a týchto dvoch poľských emisárov za doprovodu našich četníkov (či to boli Česi či Slováci, si dnes neviem spomenúť) dedina hnala na skoro trojkilometrovej ceste na Lysú Poľanu, kde bola hranica. Hnali sme ich až na most cez Bialku, kde boli hraničné závory z jednej i druhej strany. Financi i colníci vyšli pred svoju kasáreň, ich ženy v oblokoch. Zvláštny obraz tohto davu. Neviem kto, možno to bol nás učiteľ, zanotil hymnickú pieseň Kto za pravdu horí. Spievalo celé zhromaždenie. A nad hlavami metly v rukách žien. Metly a palice. A pohyb davu na hraničnú závoru. Tu už zasahovali naši financi, aby nedošlo k niečomu nepredvídanejmu. A na druhé strane poľskí financi. V rukách fotografické aparátu. Fotili nás. Naše mamky a sestry. Nás, žiačikov dedinskej dvojtrydky.

Čudná jesień. Veď pred rokom tento most spájal nás. Lysá Poľana - hranica - bola výletným miestom pre Javorinčanov. Keď bola v lete pekná, slnečná nedele, rodiny a jednotlivci húfmi navštevovali tento kúsok miesta na začiatku Bielovodskej doliny a hučiacu Bialku. Na druhej strane riečky nad poľskou colnicou sa vypína vápencové bralo, ktoré v jarných mesiacoch je obkvitnuté prvosienkou holou, ktorú sme ako decká trhali a nosili domov do vážičiek. Ten most bol promenádou. Voľne sme cez neho prechádzali na poľskú stranu a z poľskej strany zasa návštěvníci na našu stranu. My sme na druhú stranu riečky chodievali na prvosienky a oni zasa si zatancovali a vypít si naše pivo. Áno, zatancovali. Za colničnou budovou nejaká dobrá a šikovná duša, dnes sa tomu hovorí podnikateľ, využívala tanecný parket, zariadiла malé občerstvenie, dnes tomu hovoríme bufet, objednala cigánsku kapelu, ktorá vyhrala do tanca i na počúvanie a ľudia boli spokojní. Ceľo leto v tom čase za bývalej republiky premávali dva autobusy do Zakopaného a na Morské oko. Jeden štátny a jeden súkromný autobus. A majiteľ tanecného parketu vedel správne využiť turistickú sezónu, čiže letné mesiace k svojej spokojnosti a k spokojnosti tých, čo jeho služby využívali. To iba ako na okraj čudnej jesene.

Na cestu naspäť sa vôbec nepamätam. Vymizlo mi to z pamäti. Viem len, že sme sa vrátili zavidna. V novembri sú už dni krátke.

Termín nášho príslušenia k Poľsku sa blížil. Zhon sme videli na lesnej správe, na četníckej stanici. Asi začiatkom druhej polovice novembra sa už domov vrátil aj otec z Vojtasovej Poľany. Muselo to byť vtedy, lebo sa zúčastnil na ďalšom manifestačnom zhromaždení, ktoré bolo v Tatranskej Lomnici. Bolo to asi tri či štyri dni po Ždiarskom.

Až prišiel 27. november 1938. Nedele.

V sobotu 26. novembra posledné vyučovanie v slovenčine. Ale iba druhý stupeň - štvrtáci až ôsmaci. Ja som bol piatak. Prvý stupeň sa už neučil. Pani učiteľka Kuzmová, ktorá učila ako môjho otca, tak aj mamu po maďarsky, mňa už po slovensky, už pred-

poludním odišla s celým svojím majetkom do Spišskej Belej.

Ako sme sa lúčili s našim učiteľom, ne-pamätám sa. Viem len, že sme všetci plakali.

- Vráťte sa nám, pán učiteľ...

- Vrátim sa, určite sa k vám vrátim. Kedy, to zatiaľ neviem... ale určite sa vrátim. Veď neidem daleko. Len do Ždiaru... alebo do Spišskej Belej.

Všetkých nás poobjímal.

- A nového učiteľa poslúchajte... aby ste mi neurobili hanbu.

Asi takéto bolo naše lúčenie s našim pánonom učiteľom.

Popoludní odcestoval šesťmiestnou tatrovkou lesnej správy. Lesná správa prázdna. Nákladné autá odvážali spisy. Lesmajster (meno si už nepamätám) šiel s rodinou a so psom. Odišiel aj polesný z Podspád. Sťahovala sa aj četnícka stanica a vedúca pošty. Slovom - bývalá štátна správa. Aj Lamplota. Veľké lúčenie s priateľom Mirkom. Na pamiatku mi dal prepravenú sovu a vyzrezávaný kríž s podstavcom, ktorý potom visel v tetkinej izbe až do jej smrti v roku 1981.

Čudné. Jediný, kto neodšiel, bol javorinský polesný Vogel. Slúžil za Hohenloheho, potom jeho správcom Kéglovcom, česko-slovenskému štátu, Poliakom, s Poliakmi ustupoval v roku 1939, vrátil sa a potom odišiel na Čierny Balog a jeho smrť zobrazil Peter Jilemnický vo svojom románe Kronika.

A ak sa nemýlim, z Podspád neodšiel správca pily del Fabro a strojník Weisenstein.

A prišla nedele 27. novembra 1938. Krásna, slnečná nedele, aká málokedy býva v Tatrách v tomto období. Vstal som veľmi skoro, vyšiel pred dom a zvedavo čakal, čo bude, čo nastane.

Čudno. Na dome, kde bývali Lamplotovi, s ktorými som sa včera rozlúčil, veje poľská zástava. Bielo-červená. Čo sa stalo? Ten dom bol vedľa četníckej stanice. Pozerám... z četníckej stanice vychádzajú dvaja

četníci, asi dvaja financi (možno z Lysej Poľany, možno z Vojtasovej), pred Lampotovým domom sa zastavia a strhnú poľskú zástavu. A pokračujú cestou na Pod Muráň a potom cez Sedlokopu na našu stranu. Sedlokopu mala viesť nová hranica.

Ako sa mohla objaviť poľská zástava v strede dediny nad domom, z ktorého včera odišli jeho nájomníci? Jednoducho. Cez noc sa doňho nasťahoval kolár Lesnej správy Plučinský, ktorý sa oženil s Poľkou, zdá sa mi, z Bukowiny, ktorá chcela, alebo aj on, uchytíť plášť história.

Poľská správa ho vymenovala za šoltýsa (starostu) obce.

Mená tých statočných četníkov azda dnes nikto nepozná a nechcem, aby ich čin zapadol do zabudnutia.

Čudno. Keď na jar roku 1945, bolo to myslím 2. apríla, Veľkonočný pondelok a my, stredoškoláci, sme potrebovali sa dostať do Kežmarku na zápis do gymnázia, potvrdenie na cestu, či povolenie, vydával dočasný mestny splnomocnenec. A tak sme išli za ním. Nesídlil v normálnom dedinskem dome, ale v loveckom kaštieli kniežaťa Hohenloheho. A hádajte, kto tam sedel za stolom a dával nám potvrdenie a „štampel“, že môžeme cestovať do Kežmarku? No ten Plučinský, ktorý v novembri 1938 prvý vyvesil na svoj dom poľskú zástavu a z moci nového panstva sa stal prvým poľským richtárom Javoriny.

Pekné nedelňné ráno, dedo Koval zvonil do kostola, ľudia vyobliekaní, s modlitebnými knížkami, smutne a svatočne kráčali do ko-

stola. Omšu celebroval dôstojný pán Kušnír zo Ždiaru. Omše sa na Javorine slúžievali každý druhý týždeň, vždy v nedelne ráno o ôsmej hodine. Aj hodiny náboženstva sme mali len raz za dva týždne. Aj túto nedelu bohoslužby sa konali o ôsmej. Preto som tak skoro vstával a bol svedkom incidentu s poľskou zástavou. Boli to smutné bohoslužby. Naposledy v slovenčine. Preto aj spev sa mohutnejšie a vrúcnejšie ozýval. Pán farár sa so svojimi ovečkami s placom rozlúčil. Celý kostol plakal. Ako keby mal nastať koniec sveta. Ľudia sa skoro báli vyjsť z kostola, čo ich vonku môže čakať. Nič nečakalo. Len pekné slnečné nedelňné popoludnie a čisté transké štíty obklopujúce dedinu. Mohutný, naklonený Muráň, akoby hovoril - ničoho sa nebojte, život ide d'alej a nespúšťajte sa Boha. Takto povedal veľadôstojný pan Kušnír, keď vysadal do svojej bričky a vydal sa na cestu do Ždiaru, kde o desiatej hodine mal slúžiť veľkú omšu, ako pred týždňom, keď tam bola veľká manifestácia podtatranského kraja.

Čudné. Ale v dedine, Javorine, neboli nijaký poľský vojak. Iba hlúčiky debatujúcich chlapov pomaly idúcich od kostola. Zastavovali sa a sadali si na lavičky pred drevenicami. Krčmu sme v tom čase nemali. Krčma bola iba v Podspádoch. Rothmannova krčma a obchod so zmiešaným tovarom.

Až okolo obeda prichádzali správy, že Podspády sú obsadené, že sa na Príslope bojuje, že je veľká streľba. Podaktori sa chceli vydať do Podspád, aby všetko na vlastné oči videli. Lenže strach ich od toho odhovoril.

Plučinský znova vyvesil poľskú zástavu, a zdá sa mi, že aj Vogel. Dom polesia bol oproti nám. Spomienky sú už na záver tejto nedele zahmlené. Možno sa objavili nejakí predstavitelia novej moci, možno si obhliadli opustenú četnícku stanicu, možno...

Prvého poľského vojaka som uvidel až v pondelok. Vojakov. V prieluke medzi poštu a domom, kde v dlhej drevenici sme bývali aj my, videl som dvoch vojakov, ako vo vojenských kotloch varili borč a nukali nám, deťom, aby sme jedli z vojenských šálok. Na klope sme ešte stále nosili slovenskú trikolóru. Kamarátova mama mi hovorí, aby som si to dal dole. Ten obraz pred sebou vidím až dnes. Dvaja vojaci miešajú veľkými varenčami vo veľkom kotli, z ktorého sa parí, a kamarátova mama, čo mi chce strhnúť trikolóru. Tú som si dal dole až kdesi uprostred týždňa.

Čudo. Život akoby sa vrácal do bývalých normálnych kolájí. Na lesnej správe sa objavili noví ľudia v zelených „lesáckych“ uniformách. Chlapci znova kráčali so sekermami a píiami do lesa. Do Podspád na pílu. Otec do parnej strojovne, ktorá vyrábala elektrinu pre pílu. V loveckom zámku niečo opravovali, rekonštruovali. Dozvedeli sme sa, že ho idú elektrifikovať. Javorina svietila iba petrolejovými lampami. Stavali sa stĺpy z Podspád do Javoriny.

JÁN VDOVJÁK

POKRAČOVANIE NASLEDUJE

KRÁTKO Z ORAVY

Colníci zadržali na hraničnom priechode v Chyžnom autokar, vracajúci sa z Maďarska, v ktorom našli ukrytých 190 fliaš čistého liehu, v hodnote 2 900 zlôtých. Pretože k nálezu sa nikto nepriznal, alkohol prepadol v prospch štátu. Nedaleko hraničného priechodu v Chyžnom zadržali colníci miestneho občana Jána K., ktorý sa pokúsal na Slovensko prepašovať kravu.

V strede obce Chyžné, hned vedľa hlavnej cesty E-7, vedúcej k hraničnému priechodu so Slovenskom, už dlhší čas „strašiť“ táto ošarpaná budova (na snímke), ktorá veru nie je dobrou vizitkou obce. Alebo je to nejaký nový spôsob na prilákanie turistov?!

Nedaleko Jablonky, pri hlavnej ceste E-7, sme objavili túto peknú, osamelo stojacu dre-

venú kaplnku srdca Ježišovho (na snímke), pokrytú šindľami.

Po zápasoch VII. kola amatérskej podhalskej ligy vo volejbale, ktoré sa odohrali v Podczerwonom, je Orava Jablonka na 1., Podvylk na 5. a Babia Hora Veľká Lipnica na 10. mieste.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

BARDEJOVSKÉ KÚPELE

Prie Vaše zdravie a oddych

Bardejovské Kúpele ležia na východnom Slovensku, na úbočí Karpát, vo výške 325 m nad morom. Vďaka svojim liečebným a turistickým hodnotám sa považujú za významnejšie slovenské rekreačné strediská. Patria medzi najatraktívnejšie a najvyhľadávanejšie miesta na Slovensku, a to nielen pre liečebné účinky minerálnych vôd a vysokú odbornú úroveň kúpeľnej liečby, ale aj kvôli tichu a pokojnému prostrediu. Prvá zmienka o Bardejovských Kúpeľoch pochádza z roku 1247, keď uhorský kráľ Béla IV. podaroval Bardejovské Kúpele a ich pramene mestu Bardejov. Ľudia už vtedy poznali liečebné hodnoty tamojších minerálnych vôd. V roku 1505 tu vybudovali prvé bazény pre nemocných, ktorí sem prichádzali z dalekého okolia. Veľký vplyv na rozvoj Bardejovských Kúpeľov mala uhorská a poľská šľachta, ktorá taktiež navštievovala toto mesto. Chýr o kúpeľoch sa dostal dokonca na kráľovské dvory, najmä po uzdravení poľského šľachteľa Tomasza Lisického z Lisič.

V roku 1809 navštívia Bardejovské Kúpele dcéra Františka I., neskôr druhá manželka Napoleona I. V roku 1821 sa v kúpeľoch zastavil ruský cár Alexander I. K najväčšiemu rozvoju kúpeľov došlo pri konci 19. storočia, kedy bola vybudovaná väčšina reprezentačných domov (liečebné domy Dukla, Alžbeta, Astória). Chýr o nových domoch a strediskách sa rýchlo rozšíril, a tak sa kúpele stali najnavštievanejším miestom v Rakúsko-Uhorsku. V roku 1895 sa tu liečila cisárovna Alžbeta, manželka Františka Jozefa I. Po jej pobytu sa Bardejovské Kúpele stali výletným miestom šľachty.

Prvá a druhá svetová vojna mali nepriaznivý vplyv na rozvoj a ďalšiu výstavbu Bardejovských Kúpeľov.

Bolo nutné rekonštruovať a renovovať staré zničené objekty a budovať nové. V roku 1972 odovzdali do užívania Kolonádu, v roku 1974 - Kúpeľný dom a v roku 1975 - liečebný dom Ozón. Postupne zrekonštruovali väčšinu starých budov. Skutočným bohatstvom Bardejovských Kúpeľov sú prírodné liečivé pramene. Svojím zložením patria minerálne pramene medzi najvýznamnejšie v Európe. Prvé analýzy ich chemického zloženia sú známe z rokov 1791-95. Prírodné liečivé minerálne vody Bardejovských Kúpeľov sú klasifikované ako chloridosodné, železnaté, studené, so zvýšeným obsahom kyseliny boritej. Celková mineralizácia minerálnych prameňov je od 1600 mg/l (Klára) do 9400 mg/l (Herkules), s obsahom oxida uhličitého od 2200 do 3800 mg/l.

V Bardejovských Kúpeľoch sa liečia dospelí aj deti. K hlavným chorobám, ktoré sa tu liečia, patria choroby tráviaceho ústrojenstva vrátane pečene, žlčníka a sleziny, ako aj pooperačné stavy týchto orgánov. Ďalšiu skupinu tvoria choroby z poruchy látkovej výmeny (cukrovka, poruchy metabolismu) a choroby dýchacích ciest.

Sú tu dobré podmienky aj pre liečenie obezity a iných civilizačných chorôb. Veľmi dobré výsledky prinášajú rekondično-rekreačné pobedy. Základom kompletnej sanatórnej liečby sú prírodné liečivé minerálne vody, využívané na pitné kúry, inhalácie, minerálne kúpele a irigácie (vyplakovanie ústnej dutiny).

Bardejovské Kúpele ponúkajú štandardné ubytovanie v jedno a dvojposteľových izbách, resp. v apartmánoch. Izby sú vybavené telefónom, rádioprijímačom, chladničkou, televíznym prijímačom s príjomom satelitného vysielania a videom.

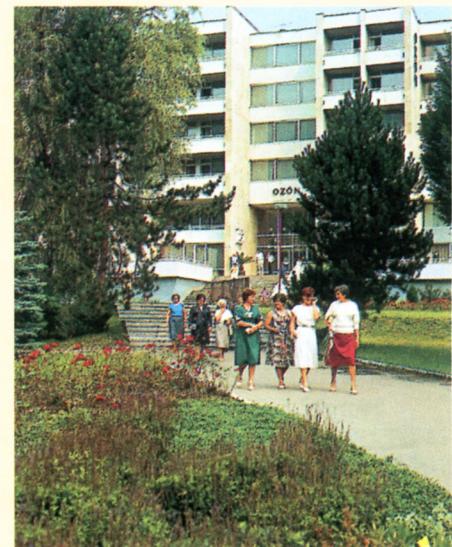
Kúpele majú prekrásne okolie. Sú tu zdravé lesy, vzácne historické pamiatky mesta Bardejov, klenoty architektúry a folklóru východného Slovenska.

Atrakciou Bardejovských Kúpeľov je pestrý kultúrny a spoločenský život. Každý rok sa tu uskutočňuje medzinárodné kultúrne leto. Počas letnej sezóny každý deň koncertuje orchester, navyše každý rok sa uskutočňujú koncerty popredných domáčich a zahraničných umelcov, výstavy plastík, malieb a kvetov. Konajú sa rôzne stretnutia a vedecké konferencie.

V prírodnom prostredí sa nachádza kúpalisko s cirkulujúcou a zohrievanou vodou. Záujemci o šport majú k dispozícii tenisové kurty, športové ihriská (volejbal, hádzaná, futbal), minigolf, zase v zime lyžiarske vleky a cestičky pre jogging. Celý areál sa nachádza v prekrásnom objatí zelených parkov so zaujímavou kompozíciou kvetov, fontán a okrasných stromov.

Bardejovské Kúpele sú populárne na Slovensku. Získali si tiež dobrú povest' v zahraničí. Svedčia o tom ďakované listy od tých, ktorým liečivé vody a starostlivá lekárska opatera vrátila zdravie. Prichádzajú sem aj ľudia, ktorí tu hľadajú odpočinok a možnosti regenerácie svojich sôl. Vo voľnom čase obdivujú prírodné krásy, ľudovú architektúru a gotické staviteľské klenoty Bardejova. Podľa znalcov majú Bardejovské Kúpele svoje neopakovateľné čaro v každom ročnom období.

Hotelová siet' je veľmi dobre rozvinutá. Liečebné objekty, ako Astória, Alžbeta, Fontána, Blanka, Helios, Kanárik, Neverka, Valentína, Zornička, Dukla, Klára, Diana a ďalšie sú vybavené veľmi dobre. Hotely spravuje akciová spoločnosť Bardejovské Kúpele. Hotely sú prístupné všetkým záujemcom. Veľká časť pacientov však prichádza do kúpeľov na lekárske poukazy, ale je tu možnosť pobytu aj pre individuálnych turistov.

tárej liečby sú prírodné liečivé minerálne vody, využívané na pitné kúry, inhalácie, minerálne kúpele a irigácie (vyplakovanie ústnej dutiny).

Srdečne Vás pozývame do našej oázy zdravia!!!

DEAN R. CARTER

DISKRÉTNA OBSLUHA

- Dobrý deň, - pozdravila návštěvníčka, keď ju slečna Lynchová, sekretárka pani Eldridgeovej, uviedla do kancelárie a zatvorila dvere.

- Som slečna Groverová z POPO, - predstavila sa zdvorilo a podala pani Eldridgeovej navštívenku.

- Viete, pani, - začala pani Eldridgeová, - som vedúca odboru a nemám čas venovať sa zástupcom obchodných spoľočností, ktoré nás nezaujímajú. Nepotrebuju alkohol s mimoriadnym rabatom ani nič iné, čo by ste mi mohli ponúknuť. Ľutujem, ale mám veľa práce ...

- Firma POPO, ktorú zastupujem, sa nezaoberá predajom alkoholických nápojov. My ...

- ... okrádame o čas ľudí, ktorí ho majú málo, - dokončila namiesto nej pani Eldridgeová. - Do videnia, pani.

- Zaoberáme sa súkromnými záležitostami, - pokračovala návštěvníčka výtrvalo.

- Nemáme nijaké súkromné záležitosti, - odvrkla pani Eldridgeová a vrhla vela-vravný pohľad na hodinky. - A tak mi prepáčte ...

- Nemáte nijaké súkromné problémy? - zapochybovala slečna Groverová.

- Nie také, o akých by som sa chcela s vami zhovárať.

- To znamená, že ste spokojná so všetkými svojimi spolupracovníkmi, priateľmi i s manželom?

- To vás nemá čo zaujímať, slečna Groverová.

- Práve to ma veľmi zaujíma. Lepšie povedané, veľmi to zaujíma firmu POPO. To je totiž predmetom nášho podnikania.

- Nerobte si zo mňa, prosím, žarty a stručne mi povedzte, čím sa zaoberá firma, pre ktorú pracujete?

Slečna Groverová sa víťazne usmiala:

- Priama otázka si vyžaduje priamu odpoved. Vo vašom prípade pani Eldridgeová, netreba nič zahaľovať do bavlnky. Stručne povedané, odstraňujeme prekážajúce osoby. Žiaľ, nemôžem vám predložiť zoznam našich zákazníkov, ktorí sú nám vďační za službu. Môžem vás však ubezpečiť, že sme solídna firma s vynikajúcou povestou.

- Vraždite ľudí?

- Slovo „vražda“ nikdy nepoužívame. Je vulgárne. Odstraňovať, to znie oveľa solídnejšie.

- Čo sa stane s ľuďmi, ktorých ... ktorých ... odstránite?

- To je naše služobné tajomstvo, milá pani Eldridgeová, - odpovedala slečna Groverová. - Povedzme, že zmiznú ...

Pani Eldridgeová sa oprela o písací stôl:

- A teraz hovorme vážne, slečna Groverová. Čo vlastne vaša firma robí?

- Práve som vám to povedala. Vyplýva to, napokon, celkom jednoznačne aj z názvu našej firmy. POPO znamená: Podnik na odstraňovanie prekážajúcich osôb.

- Keby som nebola presvedčená, že žartujete, zavolala by som políciu.

Slečna Groverová zamierila k dverám.

- V práci nikdy nežartujem. Je však veľmi príjemné stretnúť konečne niekoho, kto je so všetkým spokojný. Aj s manželom.

- Už druhý raz spomínate môjho manžela. Čo má s týmto všetkým spoločné? Sledujete vari môj rodinný život? Rozumiem si s manželom výborne, najmä ak vezmeme do úvahy skutočnosť, že sme sa vzali pred pätnásťimi rokmi. Z času na čas sa vyskytne nejaké nedorozumenie, ale to je predsa normálne.

Slečna Groverová pozorne počúvala, mlčala.

- Chcem len naznačiť, že muži vedia ísť ženám na nervy. Podvádzajú nás a majú svoje slabosti. Myslím, že ste si to o mojom mužovi zistili.

- Vôbec nie, - odpovedala slečna Groverová.

- Museli ste sa niečo dozvedieť, inak by ste za mnou neprišli!

Slečna Groverová sa len usmiala a sklopila oči.

- Keby som bola mladšia a slobodná, - povedala pani Eldridgeová zasnene, - mohla by som myslieť napríklad na manželstvo s pánom Olivierom, čo býva o poschodie nižšie.

- Možno, - priupustila slečna Groverová.

- Na druhej strane, vyplatí sa zničiť také dobré, solídne manželstvo?

- Pravdepodobne nie, - povedala slečna Groverová.

- Mohla by som v prípade potreby nadviazať s vami spojenie? - spýtať sa pani Eldridgeová náhle.

- Moju navštívenku máte na stole. V najbližších troch dňoch sa môžete na nás v tejto veci s dôverou obrátiť. Zastihnete ma denne do siedmej večer. Musíte sa však rozhodnúť za dva dni, lebo čas letí a kalentár je plný objednávok ...

Pani Eldridgeová sa nervózne zasmiala.

- Ešte vždy vám neverím. A neviem ani, kolko za to chcete.

- Ubezpečujem vás, že naše ceny nie sú prehnané, - tvrdila slečna Groverová. - Účet sa vyrovnáva podľa želania zákazníkov. Okrem toho dávame rabat.

Ked slečna Groverová odišla, pani Eldridgeová sa musela chytiť písacieho stola, aby sa jej prestali chvíť ruky. Nebolo to však jednoduché. Dokonca si ani neuvedomovala, že stále myslí na to, čo jej povedala slečna Groverová.

S nechuťou sa pustila do práce. Slečna Lynchová jej priniesla listy na podpis.

- Chcete odo mňa ešte niečo, pani Eldridgeová? - spýtala sa, skôr ako odišla.

- Nie, ba vlastne áno, slečna Lynchová.

- Prosím, počúvam.

- Čo si myslíte o pánu Olivierovi?

- O kom?

- O advokátovi, čo má kanceláriu na šiestom poschodí. Taký štíhly s prešivenými vlasmi.

Slečna Lynchová vyvalila od ohromenia oči.

- Och, myslím si, že je veľmi milý. Veľmi sympatický muž.

- Ďakujem vám slečna Lynchová. To je všetko, - povedala pani Eldridgeová náhle.

Návrh, ktorý jej predložila slečna Groverová, jej nedal pokoj. Nemohla ďalej pracovať. Rozhodla sa, že pôjde domov.

Ked prišla domov, našla manžela ležať na gauči. Fajčil svoju oblúbenú fajku a nos mal vopcháty v akejsi knihe. Zasa tá prekliata poézia, pomyslela si pani Eldridgeová.

Artur bol chudý, nosil okuliare, okolo úst a na čele mal hlboké vrásky.

Pozrel na ňu prekvapene.

- To si ty? Tak skoro?

- A prečo nie? - odvrkla.

- Spýtať sa vari len môžem?

- Otročila som celý deň. Nemôžem sa vrátiť domov skôr, ak mám chut? Kto zarába v našej rodine peniaze, ty, alebo ja?

- Ale ...

- Nijaké ale, Arthur. Dnes neznášam námietyky.

Arthur sa nesmelo usmial.

- Ale drahá ...

- Pred večerou by som si chcela hodinu oddýchnuť, - zavrčala.

- A prestaň konečne fajčiť tú smradlavú fajku ...

Ked vošla do spálne a pozrela na telefón, uvedomila si, že slečna Groverová mala pravdu - muži sú príčinou všetkých ťažkostí. Potom položila telefón na podušku. Nechcela naň pozerať, nechcela na to myslieť.

Ale nepomohlo to. Celú noc uvažovala o návrhu slečny Groverovej.

Nasledujúci deň sa nemohla v práci sús-

trediť. Bola roztržitá, bez nálady a nenávidela samu seba.

Natretý deň už nemohla pani Eldridgeová vydržať napätie, vytiahla navštívenku slečnu Groverovej a trasúcimi sa prstami vykrútila jej číslo.

- Firma POPO, pri telefóne Groverová.

- Tu je Eldridgeová.

- Áno, počúvam, pani Eldridgeová. Čím vám môžem poslúžiť?

- Rozhodla som sa ... - pani Eldridgeová mocne zvieraťa slúchadlo. Usilovala sa presvedčiť samu seba, že má pravdu, keď sa rozhodla. Na druhej strane ... Pätnásť rokov manželstva nie je maličkost. Prežili spolu aj pekné chvíle. Nie je správne teraz ... Náhle zmenila rozhodnutie: - Nepotrebujem vaše prekľiate služby, - zakričala.

- Viete to celkom určite, pani Eldridgeová? To je vaša posledná možnosť.

- Určite. A vy, slečna Groverová, patrite do väzenia. Do videnia ...

Energicky položila slúchadlo. Cítila sa ako znovuzrozená. Niekoľko ráz si zhlboka vydýchla. Celý zvyšok dňa mala výbornú náladu, stále si pohvizdovala a nôtila.

Večer bol Arthur náramne prekvapený, keď navrhla, aby si zašli niekam na večeru.

Jeho prekvapenie sa len zväčšovala, keď naňho pri večeri vrhala zaľúbené pohľady, potom ho pozvala do kina a napokon - to bol najnepochopiteľnejší čin v ich pätnásťročnom manželstve - ešte do nočného lokálu.

Na druhý den bola sobota. Pani Eldridgeová vstala neskoro a dlho sa kúpala. Keď sa napokon obliekla, bol obed. Arthur chystal v kuchyni baraniu pečienku. Bolo to jeho oblúbené jedlo. Práve vtedy zaklopal ktosi na dvere. Arthur vyšiel z kuchyne a povedal:

- Budeš taká láska, drahá, a pozrieš sa kto klope?

- Prirodzene. - Pani Eldridgeová otvorila vo výbornej nálade dvere. Zbadala dvoch mužov v modrých montérkach. Mali v rukách obrovské vedro.

- Prišli sme z firmy POPO, - povedal jeden z nich.

- Ako to, veď som slečne Groverovej povedala, že nechcem mať s vami nič spoľočné. - Ve tej istej chvíli zbadala za nimi slečnu Groverovú s odprosujúcim úsmievom na tvári.

- Slečna Groverová, čo tu hľadáte?

- To je ono chlapci, - povedala slečna

Groverová, ukazujúc prstom na pani Eldridgeovú, a dodala:

- Dobre si vás pamätám, pani Eldridgeová, ale patrí k zásadám našej firmy obrátiť sa na manželov, ak ženy naše služby odmietnu.

Muži v montérkach zložili z vedra prikryvku a strčili doň pani Eldridgeovú. Chcela kričať, ale odrazu mala málo vzdachu. Šok bol prveľký.

- Všetko v poriadku? - spýtal sa Arthur, ktorý sa zjavil vo dverách.

- V úplnom poridku, - odpovedal jeden z mužov. - Máte šťastie, že sme prišli včas. Na autostrade je dnes veľmi hustá premávka.

- Viem si to predstaviť, - zasmial sa Arthur. - Ďakujem vám srdečne.

- Nemáte za čo, pane.

- Arthur si až teraz všimol slečnu Groverovú.

- Ó, slečna Groverová, nech sa páči ďalej.

- Ste s našou službou spokojný, pán Elbridge?

- Úplne. Chcete, aby som zaplatil v hotovosti alebo šekom?

(Život č. 15/1997)

JACEK SAWASZKIEWICZ ILÚZIA

Do nášho mestečka zavítal majster iluzionista. Do sály sme sa dostali cez okno, lebo biletár pre nedostatok miest a tlačeniciu zhazoval zo schodov všetkých, bez ohľadu na to, či lístok mali alebo nie.

Pomedzi nohy divákov sme sa prepláli dopredu, usalašiac sa na dlážke pred javiskom.

Plešatý pán, sediaci za nami, s úlavou si dal zabladené topánky na otcové plecia. Jeho susedka operala nadžgatú sieťovku o moju hlavu. V tej taške asi mala homogenizované mlieko, lebo stále mi stekalo niečo studené po krku.

Majster mal čierny oblek a cylinder. Z diaľky mohol pripomínať tučniaka.

- Dobre sa pozeraj na jeho ruky, - zašepkal otec.

Iluzionista zamával čierou paličkou a z klubúka vytiahol pokrkvaného holuba. Potom predvedol niekoľko kúskov s kartami a s pozvázanými šatkami, ktoré vyberal z fľašky. Fľaška vzápäť zmizla.

- Dal si ju do rukáva, - ozval sa hlas z konca sály. Majster ukázal zhromaždeným oba rukávy. Boli prázdne.

- Už ju má v záňadri, - pokračoval hlas.

- Alebo v nohaviciach, - dodal iný.

Iluzionista pokrčil ramenami a z klubúka vytiahol ďalšieho holuba. Zdalo sa, že holub je s takýmto vývojom situácie spokojný.

- Sadista, trápi zvieratá, - povedal ktosi za nami.

- Nech vytiahne z klobúka kravu, keď je taký múdry, - dodal ďalší.

- Alebo auto, - doplnil ho ešte niekto iný.

Majster utíšil divákov gestom ruky a znova zamával paličkou. Tentoraz holub zmizol. Zhromaždení vzstávali zo sedadiel.

- Videla som, ako si ho schovával do nohavíc, - zvolala pani, ktorá sedela za mnou, dávajúc na moju hlavu druhú sieťovku. - Je to úchylný človek!

Iluzionista rozprestrel pokrčené noviny a vytiahol z nich kyticu umelých kvetov.

- On je tým všetkým nafaširovaný ako prasa! - zvrieskla pani so sieťovkami. -

Nechceme, aby nám sypal piesok do očí!

- Nechceme! - pripojila sa polovica publika.

Majster sa na nás prekvapene pozrel.

- Vyziekaj sa, fičúr! - vykrikol holohlavý pán, dupajúc otcovi po pleciach. - Chceme vedieť, ako to je.

- Musíme poznáť pravdu! - dodala druhá polovica hľadiska.

Otec ma štuchol laktom:

- Zmiznime! Začína tu byť horúco!

Začali sme ustupovať. Majster sa pripravoval na útek. Diváci vstali.

- Ukáž, čo schovávaš na prsiach pod košeľou, - kričali.

Ked' som sa šmykal z okenného parapetu, uzrel som ešte hlúčik postáv na javisku a usporiadateľov vstupujúcich do sály.

- Nemožno sa tomu čudovať, - povedal mi otec cestou domov. - Naša spoločnosť nemá rada mystifikáciu a je mocne zakorenenná v súčasnosti.

Ziadnen iluzionista už viac do nášho mestečka neprišiel. Niektorí ľudia vratia, že škoda. Otec má iný názor. Ja tiež.

(Karuzele, Lodž)

Počas privítania i rozlúčky

Spoločný záber na pamiatku

KOKTAIL NA VELVYSLANECTVE SR

Pri príležitosti zavŕšenia diplomatickej misie v Poľsku konzula SR Mariána Baláža sa 25. novembra min. roka v rezidencii veľvyslanca SR uskutočnil rozlúčkový koktail, ktorého sa zúčastnilo vyše sto osôb. Boli medzi nimi poslanci Sejmu PR, predstaviteľia poľskej vlády, zástupcovia diplomatického zboru vo Varšave, ako aj viacerých kultúrnych, vedeckých a iných inštitúcií, médií a ďalší. Recepcie sa taktiež zúčastnili - predsedu SSP, prof. Jozef Čongva, šéfredaktor Života Ján Špernoga a tajomník MS SSP v Krakove Marek Ślusarczyk.

Počas koktaľu mohli účastníci privítať vo funkciu nového konzula SR p. Janu Dunajskú, ako aj novú riaditeľku Slovenského inštitútu vo Varšave p. Ivonu Stankovskú a tlačového ataše veľvyslanectva SR p. Milana Novotného.

Stretnutie prebiehalo v priateľskom ovzduší. Odzneli viaceré prípitky, slová uznania a podákovania konzulovi a iným pracovníkom veľvyslanectva za dobrú spoluprácu a úsilie pre upevňovanie slovensko-poľských vzťahov. Prítomní vyjadrovali tiež presvedčenie, že veľvyslanectvo aj v nastávajúcom období bude v tejto spolupráci úspešne pokračovať, vtom aj s naším Spolkom.

Text a foto: JÁN ŠPERNOGA

POČAS OSOBNOSTIAMI ORAVY

V Námestove na Orave sa za posledné štyri roky ujala pekná tradícia. Uctievajú si tu pamiatku troch významných slovenských osobností, pochádzajúcich z Oravy - sv. Gorazda, učenika svätých Cyrila a Metoda, ktorý je pokladaný aj za prvého slovenského biskupa, spišského biskupa Jána Vojtaššáka a prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny Antona Bernoláka.

Námestovčania si koncom minulého roka J. Vojtaššáka uctili postavením bronzovej plastiky, merajúcej 2,75 m a väžiacej približne 500 kg. Sochu vymodeloval mladý slovenský

sochár Peter Švaral a odial poľský sochár Mariusz Wasiliewski. Posvätil ju Mons. Viktor Trstenský, bývalý spoluvážeň J. Vojtaššáka. Dielo sa zrodilo vďaka podpore námetovského primátora Ivana Krušinského a mestných podnikateľov.

Ďalšou osobnosťou, ktorej v Námestove vzdali poctu, je jazykovedec A. Bernolák. Viacaj sa o jeho živote a diele môžeme dozviedieť z nedávno vydanej monografie, ktorú napísal Pavol Horváth. Poznamenajme, že na Slanickom ostrove, uprostred Oravskej prievidzky, kde sa nachádza socha tohto nášho veľkána, je pozostatok rodnej obce A. Bernoláka - Slanickej Osady, ktorú zatopili v súvislosti s výstavbou Oravskej prievidzky. (pk)

DVOJNÁSOBNÉ OSLAVY

Až osem manželských párov z gminy Veľká Lipnica oslavovalo koncom minulého roka svoju zlatú svadbu, t.j. 50 rokov spoločného spolunažívania. Slávnosť začala sv. omšou a skromným posedením na fare. Veľkopolipnický vojt a poslanec Sejmu PR Franciszek Adamczyk a predsedu gminnej rady Emil Kowalczyk odovzdali zlatým jubilantom, v mene prezidenta PR, medaily Za dlhoročné manželské spolužitie.

Poznamenajme, že zlatými jubilantami sú: Krystyna a Wawrzyniec Stechurovci, Józefina a Franciszek Pindziakowci, Emilia a Stefan Janoviakowci, Hermína a Vendelin Michalákovci, Joanna a Andrzej Michałakowci, Peteronela a Karol Michałakowci a Joanna a Franciszek Lichosytowci.

Slávnosti sa zúčastnili aj vyše 90-roční občania Veľkej Lipnice: Joanna Michaláková (90), Karolina Michaláková (90), Maria Kramarzová (90), Helena Kocúrová (90), Jana Walková (90), Emilia Pakosová (92), Marta Szpaková (92), Justyna Styrułová (93) a Hermína Pastvová (96), ktorí dostali od zástupcu gminnej rady drobné spomienkové predmety a finančné odmeny. Do ďalších rokov im želáme najmä zdravia, šťastia a milých chvíľ v teplom rodinnom kruhu svojich blízkych.

P.K.

BLESK SVETLA, BLESK TMY

O vydavateľskej aktivite nášho Spolku v Krakove sme písali už neraz. S podobnou aktivitou, t.j. uvádzaním slovenských diel ich poľskému čitateľovi, prišlo koncom minulého roka vydavateľstvo Biblioteka v Łodzi, ktoré prezentovalo knihu poviedok Jany Bodnárovej *Blesk svetla, blesk tmy* (Błysk światła/błysk ciemności), ktoré do poľštiny preložila Barbara Nadgórnska-Maciejewska. (pk)

„DRAHÍ VOJTOVIA

Viete, kolko zarábali v roku 1998 vojtovia niektorých oravských a spišských gmin? Len tak pre zaujímavosť, porovnajte ich zárobky (mesačné), so svojimi ročnými. Tak teda vlanej najviac zarábal bývalý vojt Jablonky (brutto 6152 zł. mesačne). Jeho nástupcovi však poslanci gminnej rady priznali už „len“ 4600 zł. Veľa zarábal tiež primátor Nowého Sącza (brutto 6000 zł.), novotarský vojt (brutto 4700 zł.), nowosączský (brutto 6000 zł.), nižnolapšanský (brutto 3917 zł.), kým vojt v Czarnom Dunajci sa musel „uspokojiť“, so sumou 3100 zł., zato netto. Bude iste zaujímavé sledovať, či sa tieto zárobky zmenia po 1. januári 1999, keď v Poľsku začne fungovať nové územné usporiadanie. Dostanú títo zástupcovia ľudu ešte viac?

P.K.

AKTIVITY SLIEZSKÝCH KRAJANOV

Hoci máme už január nového roka, chcel by som sa ešte vrátiť k našim vlaňajším jeseňným aktivitám a najmä k tradičnej krajanke vatre, usporiadanej 26.-27. septembra na Skrzycznom. Ako sa mnohí iste pamäťajú, vlaňajšie počasie bolo veľmi nevyspytateľné, preto tým viac nás tešilo, že počas celého podujatia nám slnko pekne svietilo, dalo by sa povedať, že bolo ozajstné babie leto. A keďže aj program tohto dvojdňového stretnutia bol zaujímavý, účastníci, ktorí sa dostavili v hojnom počte, boli veľmi spokojní.

Vatra bola venovaná 40. výročiu Života, 20. výročiu činnosti MS na Sliezsku a 10.

Sliezsky krajanský dorast na krajanskej vatre

Príprava lyžiarskej trasy na Skrzczenom. Foto: K. Knapčík

výročí nášho úspešného podnikania. V programe bolo medziiným zbieranie húb, upratovanie sveta, volejbalový turnaj (ktorý vyhralo mužstvo našej MS), opekanie klobások, tanečný večierok pod hviezdnatým nebom, no a spievanie slovenských ľudových písničiek, čo bolo najlepším svedectvom znamenitej nálady na našom podujatí.

Popri zábave a veselosti, rozlúčke s letom, sme si našli chvíľku aj na zhodnotenie našej činnosti v uplynulom období, rôznych, stretnutí, kultúrnych akcií, výstav v klubovni, na zoznámenie sa s novými členmi našej MS a pod. Nezabudlo sa ani na členské a predplatné Života na budúci rok (1999). To všetko nám zároveň načrtovalo akýsi program činnosti na nastávajúce obdobie.

Treba pritom povedať, že uplynulý rok opýval viacerými pozoruhodnými podujatiemi. Spomeňme aspoň niektoré, ako napr. VIII. medzinárodné umelecké impresie v Mikołowe so znamenitým Petrom Pollákom z

Bratislav, o ktorom sa hovorí, že je po majstrovi Pavlovi z Levoče azda najväčším umelcom Spiša. Veľký zážitok znamenalo pre nás priame stretnutie a sledovanie tohto umelca pri práci v mikołowskom plenéri. Poznamejme, že všetko, čo počas podujatia vytvoril, ostalo v Mikołowe. Nám na pamiatku tohto stretnutia ostal pekný album najkrajších prác tohto umelca, ktorého sa hodnotí ako svetovú osobnosť mladej slovenskej maliarskej generácie.

Zaujímavé bolo i stretnutie s dubovskou dychovkou a sólistkami na slávnosti vo Wyrrach pri príležitosti 700. výročia tejto obce. Bola s nami aj oravská gitaristka z Dolného Kubína, ktorá sa zúčastnila VII. sliezkej gitarovej jesene v Tychách.

Na záver by som chcel ešte spomenúť, ako príklad aktivity členov MS SSP na Sliezsku, našu účasť v komunálnych voľbách, v ktorých naši krajania, Bogdan Kubík a Krištof Knapčík, kandidovali do okresnej samosprávy mesta

Mikołowa. Teší nás, že na kandidačnej listine svojho volebného obvodu B. Kubík obsadiл prvé miesto, zase K. Knapčík sa vo svojom obvode umiestnil v hornej polovici listiny. Považujeme to za úspech sliezskych krajanov.

BRONO

KRONIKA SLOVENSKA

Chronologicky usporiadane informacie od najstarších čias osidlenia územia terajšieho Slovenska cez najdôležitejšie a najzaujímavejšie udalosti z histórie Slovákov po koniec 19. storočia prináša prvý zväzok *Kroniky Slovenska*. Túto knihu veľkého formátu, obsahujúcu 616 strán, vydalo vydavateľstvo Foruna Print. Text Kroniky dopĺňuje bohatý obrazový materiál pozostávajúci asi z dvetisíc zväčša farebných fotografií, kresieb, reprodukcii, dokumentov, výtvarných diel a máp. Kronika Slovenska má slúžiť ako príručná rodinná knižnica poznatkov o dejinách Slovenska. Po-

KRÁTKO Z ORAVY

Dňa 1. decembra začala celopôlská protestná akcia colníkov, tzv. taliansky štrajk, spočívajúci na detailnej a prísnej kontrole tovaru a dokumentov. Do akcie sa zapojili aj colníci v Chyžnom, čo sťažilo už aj tak dosť ťažkú situáciu na tomto priečode.

* * *

V zime, keď stromy spia, je najvhodnejší čas na ich vyrubovanie. Množstvo práce majú vtedy tiež na pílach, a to nielen v Harkabuze, odkiaľ je náš záber.

* * *

Nie všetky deti a študenti využívali uplynulé zimné prázdniny na snehu či ľade. Mnohí upred-

nostnili športovanie v modernej, vykúrennej hale, napríklad v tej vo Veľkej Lipnici (na snímke).

* * *

Za zástupcu starostu Nového Targu bol koncom minulého roka zvolený J. Hamerski zo Szczawnice a Julian Stopka, bývalý vojt Jablonky, sa stal členom Okresnej rady v Novom Targu.

Text a foto: P.K.

znamenajme, že jej druhý diel, zachytávajúci slovenskú história od polovice 19. storočia po súčasnosť, vyjde v tomto roku. (pk)

DAR PRINCEZNEJ DEŤOM

Dňa 28. novembra minulého roka sa v Jablonke konalo stretnutie predstaviteľov Poľskej spoločnosti v prospech osôb duševne zaošťalých, so zástupcami jablonskej gminy a podpredsedom Nadácie „Children in Crisis“, poslancom a vojtom Veľkej Lipnice Franciszkom Adamczykom. Zástupcovia nadácie princeznej Yorku Sarah Fergusonovej odovzdali na stretnutí dvadsať invalidných vozíkov, ktoré budú využívať postihnuté deti zo strediska „Mountain in Heaven“ pod Babiou horou, ako aj deti z Materskej škôlky v Jablonke, kde má Spoločnosť svoje sídlo. (pk)

ZASADANIE RADY A „ZLATÁ STOVKA“

Mimoriadne dlhé (10 hodín), a veľmi náročné bolo jedno z posledných zasadania

Gminnej rady v Jablonke, ktoré sa konalo koncom minulého roka. Poslanci rozhodli o.i. o doplnení výboru gminnej rady o dvoch nových členov (Józef Kwaśnica a Emil Kowalczyk), o tom, že na zasadaniach Euroregiónu Tatry budú gminu zastupovať vojt A. Wontorczyk a predseda gminnej rady A. Karlak, zvolili stále gminné komisie, vtom revíznu, plánovaciu, financiu a spoločenskej infraštruktúry, osvetu, kultúry, zdravotníctva, polnohospodárstva, lesníctva a ochrany prírodného prostredia. Snáď najdôležitejším bodom rokovania bolo predloženie plánu rozpočtu na rok 1999, podľa ktorého predpokladané príjmy dosiahnu 14 354 091 zlých. Na koniec schválili vytvorenie samostatného gminného strediska zdravotnej starostlivosti.

Vedenie gminy potešila informácia o tom, že podľa výsledkov prieskumu Centra regionálneho výskumu (CBR) vo Varšave, v ktorom sa hodnotili výsledky gmin, dosiahnuté v rokoch 1994-98, sa jablonská gmina dostala medzi sto najlepších v celom Poľsku! Tento úspech dosiahli vďaka vzrastu gminných príjmov a znižovaniu výdavkov, nárustu vý-

stavby a investícií, znižovaniu nezamestnanosti, ako aj podnikavosti a pod. Hoci v Poľsku bol v tomto období priemerný vzrast príjmov 3,1 %, mnohé gminy tento ukazovateľ mnohonásobne prekročili. Podľa výsledkov vykonalých CBR, v jablonskej gmine vzrástli príjmy o 177 % a investície až o 203 %!

Poznamenajme, že v tomto období vybudovali o.i. dve čističky odpadových vôd, jeden pre Jablonku a druhú pre Dolnú a Hornú Zubricu, pracujú na dokončení komplexnej telefonizácie, pri novej ZŠ č. 1 v Jablonke budujú modernú športovú halu (22x40m), v Malej Lipnici odovzdali do užívania novú ZŠ č. 1, v Podvuku končia výstavbu novej ZŠ č. 2, a po modernizácii ZŠ v Oravke sa začne s výstavbou telocvične. V gmine sú už pripravené ďalšie projekty, vtom modernizácia ZŠ a výstavba telocvične v Chyžnom, modernizácia ZŠ č. 1 v Hornej Zubriči a pod.

Veríme, že nové vedenie gminy bude tieto výsledky nadľahčovať a že nezabudne ani na to, že mnohé úspechy by boli nemyslitelné bez usilovnej práce našich krajanov.

P.K.

ODIŠLI OD NÁS

V hlbokom smútku oznamujeme všetkým príbuzným, priateľom a známym, že dňa 30. novembra 1998, v deň svojich 66 narodenín, nás po ťažkej chorobe navždy opustil náš drahý brat, manžel, otec, starý otec a svokor

ONDREJ ČONGVA

Posledná rozlúčka so zosnulým bola 4. decembra 1998 v Dome smútku na cintoríne v Poprade-Veľkej. Nech odpočíva v pokoji!

**Jozef Čongva
a ostatná smútiaca rodina**

V súvislosti s úmrtím brata Ondreja predsedovi ÚV SSP Jozefovi Čongovi a celej rodine vyjadrujeme úprimnú sústrast

ÚV SSP a redakcia Život

* * *

Dňa 26. novembra 1998 zomrel vo Falštíne vo veku 56 rokov krajan

JOZEF JAŠONTEK

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku, podpredsedom MS SSP vo Falštíne, a horlivým čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji. Rodine zosnulého vyjadrujeme hlbokú sústrast.

MS SSP vo Falštíne

* * *

Dňa 8. novembra 1998 zomrel vo Vyšných Lapšoch vo veku 49 rokov krajan

JOZEF KRIŠÍK

Zosnulý bol dlhoročným členom Miestnej skupiny Spolku, čitateľom Života a členom miestneho hasičského zboru. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 5. decembra 1998 zomrel vo Vyšných Lapšoch vo veku 77 rokov krajan

SEBASTIÁN KURČÁK

Navždy nás opustil dlhoročný člen MS SSP a čitateľ Života, vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji!

* * *

Dňa 6. decembra 1998 zomrel vo Vyšných Lapšoch vo veku 85 rokov krajan

BLAŽEJ ŠOLTÝS

Zosnulý bol dlhoročným členom nášho Spolku, čitateľom a propagátorm Života. Odišiel od nás vzorný krajan, dobrý manžel, otec a starý otec. Nech odpočíva v pokoji.

Rodinám zosnulých vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP vo Vyšných Lapšoch

* * *

Dňa 1. decembra 1998 zomrel v Jablonke vo veku 38 rokov krajan

JOZEF PÁLENÍK

Zosnulý bol členom MS SSP v obci, verným čitateľom a propagátorm Života. Odišiel od nás vzorný krajan a dobrý človek. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

OV a MS SSP v Jablonke

Z KALENDÁRA NA JANUÁR

Záhradkári

Príroda v tomto období ešte odpočíva a sneh i mráz nedovoľujú pracovať vonku, ale dobrí záhradkári sa už teraz pripravujú na budúce vegetačné obdobie. Zabezpečujú si vhodné semená, regulátory rastu, hnojivá, herbicídy a prostriedky na ochranu rastlín. Okrem toho si na dospelovanie priesad a skorej zeleniny pripravujú pareniská, prípadne fóliovníky. Na vyhrievanie pareniska možno použiť 0,4 až 0,5 m vrstvu zmesi hnoja, slamy bud'listia, ktorú treba ušliapati a prikryť oknami a rohožami. Ked' sa parenisko už zohrieva, zmes znova ušliapeme a dáme na ňu 15 až 25 cm vrstvu vhodnej zeminy.

Vo fóliovníkoch, ako vieme, pestujeme v prvom jarnom období hlávkový šalát, redkovku a kaleráb, po nich teplomilné druhy zeleniny - šalátové uhorky, rajčiaky či karfiol. Dajú sa pestovať aj bez vykurovania. Ked' si však chceme predpestovať priesady teplomilnej zeleniny, potrebujeme zdroj tepla (kachle, teplomet) pre prípad jarných mrázikov. Nízke typy fóliovníkov sú vhodné najmä na šalát a šalátové uhorky, pri ktorých úrodu veľmi urýchľuje nastielanie pôdy tmavou fóliou. V nevykurovaných fóliovníkoch pri dvoch druhoch zeleniny po sebe možno z 1 m² získať aj viac kg konzumnej zeleniny. Prvoradou podmienkou je však kvalitná priesada výkonnej odrody.

Ovocinári

Pre majiteľov ovocných záhrad je výhodné, ak je v zime veľa snehu, lebo chráni koreňovú sústavu drevín pred mrazmi. Treba len dozerat', či sa pri plotoch nevytvorili záveje, ktoré by umožnili zajacom ľahšie pre-

niknúť do záhrady a ohrýzaním poškodzovať stromy. Záveje treba od plotov odhadzovať. Ináč je sneh vitaný. Skúsení sadári napr. vynášajú sneh z dvorov pod stromy a tam ho udupávajú. Vďaka tomu sneh sa tam neskoršie rozpúšťa, oneskoruje prebúdzanie stromov a tým spôsobuje aj ich neskoršie odkvitnutie, ktoré je spoľahlivejšie. Za pekných dní je účelné striekať kmene a konáre stromov väppeným mliekom, čo má ochranný význam proti prudkému oslnneniu. Predtým si však narežme vrúbku potrebné na preštěpovanie a vrubľovanie ovocných drevín. Vrubky sa najlepšie prechovávajú v chladnej pivnici (do 5°C), uložené na stojato v piesku.

Ked' nie je mrazivé počasie, možno pokračovať v odstraňovaní zaschnutých konárov a očisťovať kmene od starej borky (machy, lišajníky). Všetky rany, vtom aj ohryzy zajačov alebo praskliny od mrazu, treba ihned zatrieť štepárskym voskom. Pravidelne tiež kontrolujeme uskladnené ovocie v pivničach a iných priestoroch, vetráme ich a dbáme, aby v nich bola dostatočná vlhkosť vzduchu.

Chovatelia

Ako sme už viackrát písali, nosniciam treba predĺžovať (umelým svetlom) krátky zimný deň do 14 hodín, aby si znáška udržali na patrnej výške. Koncom mesiaca treba začať predĺžovať svetelný deň aj plemennej hydine, čo asi po troch týždňoch podnieti u nej znášku násadových vajec. Pomôže tomu aj podávanie plnohodnotných krmív. Aj za najsielnnejších mrazov treba hydinu za slnečného počasia vypúšťať do výbehu. Kurám však treba hrebene a bradové lalôčiky občas pomastiť, aby im neomrzli. V tom čase možno vyčistiť a vyvetrať chovné priestory. V januári sa husi už

pária, čomu treba prispôsobiť každodenné kŕmenie. Totiž nedostatok kvalitného krmiva by nepriaznivo vplývalo na oplodenosť vajec a liahnivosť. Popri kvalitných krmivách treba hydine zabezpečiť - v osobitných krmidlách - hrubý riečny piesok pomiešaný s roztlčenými košťami alebo iný grit. Nemožno zabúdať ani na vodu, ktorú treba niekol'kokrát denne vymeniť. Nemala by byť chladnejšia ako 12°C. Vajcia zo znáškových hniezd treba pozbierať niekol'kokrát denne nielen preto, aby na nich nosnice zbytočne dlho nesedeli, ale aj preto, aby prípadne nezamrzli. Vajcia uskladňujeme v komore stojato, tupým koncom hore.

Včelári

V prírode ešte vsetko zdaniu odpočíva, ale vo včelstvách sa už zobúdza život. Matka, včelami intenzívnejšie kŕmená, začala klásiť vajíčka. Počet buniek zakladených vajíčkami je však ešte malý. Včelár do tohto diania nemôže a ani nemá zasahovať. Nadalej totiž platí zásada: nevyrušovať včelstvá v ich zimnom pokoji. Akékoľvek vyrúšovanie má za následok uvoľnenie zimného chumáča, v ktorom sú včelstvá zoskupené, a zvýšené poberanie medu. V dôsledku toho hromadí sa vo výkalovom vaku včely viac nestraviteľných látok. Ak obsah vaku prekročí polovicu váhy tela včely, čo je trochu viac ako 50 mg, včela nemôže zadržať výkaly. Začne v úli kalif' a pošpiní iné včely. Pud čistoty nútí včely očistiť prostredie, preto pohlcujú výkaly, ktorími sú poříkané iné včely, steny buniek či úlo'ov, prípadne latky rámkov. Takto však v dôsledku preplnenia výkalových vakov vždy viac včiel začne v úli kalif' a vzniká obávaná červienka. Táto choroba môže však byť aj druhotným následkom nozematózy alebo roztočovej nákazy. Takéto včelstvá hučia, podľa čoho môže včelár odhaliť chyby v zimujúcom včelstve a podniknúť patričné opatrenia. (js)

ZBIERAME BYLINY

Dnešnou bylinou, ktorú chceme predstaviť, je DEVĀTSIL HYBRIDNÝ (lat. Petasites hybridus, pol. lepičník rózowy). Je to trváca bylina ukončená hľuzovito zhrubnutým podzemkom. Rastie na tieňistých vlhkých miestach, nad potokmi a na vlhkých lúkach. Vytvára jednoduché šupinaté stvoly a veľké stopkaté listy s okrúhlou alebo trojhranne srdcovitou čepeľou. Má dvojaké kvety - zvonka rúrkovité, zvnútra nitkovite - modravej farby. Má zo všetkých našich bylín najväčšie listy (nemýlit s lopúchmi).

Devätsil poznali už v staroveku, kedy bol používaný pri morových nákažach a epidémiách. Neskôr sa dostal i do veterinárnej praxe, napr. rozotierané listy sa prikladali na rany. Predmetom zberu je prakticky celá rastlina. Podzemok sa vykopáva už vo februári (ak zmizne sneh). Zbiera sa tiež list (bez stopky v máji) a kvet v začiatčnom štádiu kvitnutia (február-marec). Jednotlivé časti sa sušia v tenkých vrstvách na zatienenom mieste, alebo aj umelým teplom do 40°C.

Podzemok obsahuje silicu, petasín, cukry, pektíny, slíz, triesloviny a minerálne soli. Novšie sa z rastliny izolovala aj bližšie nepreskúmaná látka, ktorá dobre pôsobí proti kŕcom. List navyše obsa-

huje, petasín, izopetasín, S-petasín a pod. O pôsobení všetkých látok sa ešte presne nevie. Oddávna sa však devätsil používal nielen proti kŕcom, ale aj proti kašľu, chorobám dýchacích ciest, pri astme a pod. V niektorých západných štátach sa z listov pripravuje extrakt, využívaný napr. pri bolestivých menštruačiach.

Dnešné ľudové liečiteľstvo upotrebuje list najmä ako močopudný a potopudný prostriedok (dávka: 1 lyžička drogy na šálku záparu; piť 3-krát denne), d'alej pri kašli, chrapote, ochoreniach dýchacích ciest a proti črevným parazitom. Čerstvé listy sa prikladajú na rany, opuchliny, pri ischemických t'ažkostiach, reumatizme, na zapálené žily a žlazky a pod. Ľudove sa využíva aj zápar z kvetov (2 %, 20 min. nechať stáť prikrytý, piť 3 šálky denne) najmä pri bronchiálnej atme, nachladení a chrapote. (js)

O VODNÍČKOVÍ, KTORÝ NECHCEL SPAŤ POD ĽADOM

Bol raz jeden vodníček. Býval v rybníku so svojimi rodičmi. Starý vodník sa staral o ryby v rybníku. Vodníčkova mama zase opäť opatruvala vodné rastliny. A na malého vodníčka nemali čas. Preto s ním boli samé starosti.

Tak bolo aj raz v zime. Rybník zamrzol. Nedalo sa vyjsť von. Vodníček bol veľmi namrzený.

„Kto nám zasklil vodu?“ hneval sa.

„Rybník zamrzol,“ vysvetlovala mu mama. „Zamrzol, pretože je zima! Tak to chodí každú zimu.“

Vodníček tomu nerozumel. Ešte nikdy nezažil zimu. Narodil sa iba prednedávnom. Raz skúsil opäť vyplávať na hladinu. Ale narazil hlavou na tvrdý ľad.

„Au!“ vykrikol. „Znova som sa udrel!“

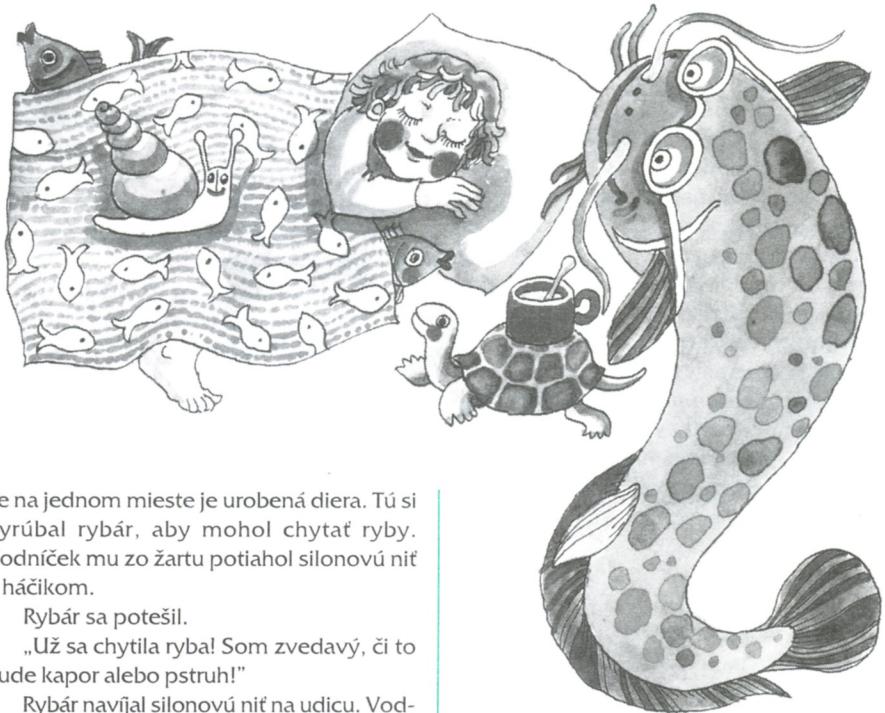
Vodníci sa práve chystali na zimný spánok.

„Tak ti treba,“ povedal starý vodník“. Všetci poriadni vodníci v zime spia. Nevymýšľaj a skry sa pod perinu!“

„Nebudem spať pod vodou,“ zaumienil si vodníček.

Obaja rodičia pokojne zaspali. Vedľa rybníka je zatvorený, vodníček sa nedostane von.

Vodníček plával pod hladinou. Všade nad ním bola iba sklená stena. Vtom zbadal,

že na jednom mieste je urobená diera. Tú si vyrúbal rybár, aby mohol chytať ryby. Vodníček mu zo žartu potiahol silonovú niť s háčikom.

Rybár sa potešil.

„Už sa chytla ryba! Som zvedavý, či to bude kapor alebo pstruh!“

Rybár navíjal silonovú niť na udicu. Vodníček sa jej pevne držal, a tak ho rybár pekne-krásne vytiahol cez dieru von.

„U-ú!“ zvolal vodníček veselo. Rybár vytreštil oči. Pustil udicu a dal sa do behu. Utekal, čo mu nohy stačili.

Vodníček sa smial a smial. Bol celý mokrý. A vonku mrzlo, len tak trešalo.

Čo myslíte, že sa asi stalo? Uhádli ste? Vodníček primrzol. Nemohol sa ani pohnúť. Stál na jednom mieste a vyzeral ako ľadová socha. Chcel volať o pomoc, ale nemohol otvoriť ústa. Mal ich zamrznuté.

V tom rybníku žil aj jeden tučný sumec. Vyvaloval sa v bahne na dne rybníka. Vtom mu začalo fúkať na chrbát.

„Čo to znamená?“ zahniezdil sa sumec. „Fúka mi na chrbát. Nieko nechal otvorené!“

Plával pod hladinou, až zbadal v ľade dieru. Vynoril sa von a čo vidí? Primrzutého vodníčka! Šiel zobudiť jeho rodičov. Ale ako? Sumec predsa nevie hovoriť. Sumec nemá zuby. Sumec má iba dlhé fúzy. Preto poštakil fúzom vodníka.

„Daj pokoj, vodníček,“ zamrmal vodník a obrátil sa na druhú stranu.

Sumec skúsil poštakliť aj vodníčkovu mamu. Podarilo sa mu ju prebudit.

„A kde je vodníček?“ zlakla sa mama. Prebudila aj vodníčkovho otca a vybrali sa ho hľadať. Sumec ich doviedol až k dieľe. Otec s mamou chytili vodníčka a ponorili ho do vody. Klesol ku dnu ako kus kameňa. Potom ho začali šúchať, až celkom rozmrzol.

„A teraz rýchlo do posteľ!“ prikázal starý vodník.

Vodníček poslúchol. Bolo mu veľmi zima a pod perinou je tak teplučko. Zakryl sa až po uši a zaspal.

DANIEL HEVIER

Spievinky, spievanky

Moderato

([Redakcia, 1882])

Spievinky, spievinky, kdeže ste sa vzali,
či ste spadli z neba, či ste rástli v háji?

Spievinky, spievinky, kdeže ste sa vzali,
či ste spadli z neba, či ste rástli v háji?

Z neba sme nespadli, v háji sme nerástli,
ale nás mládenci a dievčence našli.

Robota, robota, na celý deň jej mám,
nechce sa mi robiť, kým si nezaspievam.

Radšej máme pána, ktorý menej platí,
len nech nám dovolí slobodne spievať.

Ked' si ja zaspievam v ružomberskom poli,
hlas môj sa uderí o martinské zvony.

Na martinské zvony, na tie biele domy,
na ten najbelejší, kde môj najmilejší.

ZLATÉ ZRNKÁ

Luhára aj na krivom koni dohoníš.

Cím vyššie vyjdeš, tým ďalej dovidíš.

Sľubuje ti hory-doly, a nedá ti pohár vody.

VILIAM TURČÁNY

ZIMNÉ SLNKO

Ako si nás objímalo vrelo,
prosilo si všetkých o náruč!
Ale dneska - tak si ostarelo!
Mrazí aj tvoj poludňajší lúč.

Ked' sa ešte celá skvela v kvietí,
trieli si na zálety z tiem;
len čo však jej spŕchli ruže z pleti,
zabúdaš už na ženušku-zem.

- Milí ľudia, sú i také chvíle:
čo bys jak chcel kúsok tepla vliať,
neroziopíš snežík na mohyle,
i tá slza zamŕza ti v ľad!

Ale kto z vás ľudí má tú silu,
kto z vás v hrudi má tú teplotu,
ktorou znova vzkriesi mŕtvu milú,
ako ja zem vzbúdzam k životu?!

ČO JE TO?

Vlasy ako rieka, na slovo poslúcha,
Nikdy nenarieka.
Očičká zatvára i otvára sama.
A tie jej šatôčky! - mašľa, čipka samá.
Má ju každá slečna malá.
Načo? Aby sa s ňou hrala!
Čo je to?
(akibáB)

Po svete šírom blúdi,
zo spánku ľudí budí.
Má obruč žeravú vôkol pása
a šat i vlasy zo zlata, zdá sa.
Čo je to?
(okčeinLS)

V chlieviku žije,
v zemi to ryje
a v blate rado vyváľa sa.
Čo to za zvieratko? Predsa ...
(asarP)

Slnko ich bozkáva, vietor hladká.
Je ich plná lúka i záhradka.
Ked' ich natrháme,
z lásky dáme mame.
Čo je to?
(ytevK)

ANDRIJAN TURAN

STARÁ MAMA

Stávala na priedomí
v prvej línií slnka,

ruký od kukuričného šrotu
ako dva flákay suchej zeme
v horúcom lete.

Poznala pravdu
chleba,
vody
a hlinenej dlážky.
S vrkočom cibile

až k noham,
hostiou chudobných,
s košom trávy,
s misou čerešní,
s cukríkom v zástere.
Žena.

Pravda v nej rozkvitla
ako sirôtky
na priedomí
života,
že sa už nikdy nevráti.

VESELO SO ŽIVOTOM

- Ferko, ktorý z týchto dvoch vtákov je vrabec a ktorá je sýkorka?
- Vrabec je ten, čo sedí vedľa sýkorky, prosím.

NAŠA KRÍŽOVKA

1. Brezavá krava; 2. Stará mama ináč; 3. Rasa, odrada ináč; 4. Čiara ohraničujúca územie štátu; 5. Vyžiadať, vyprosiť ináč; 6. Predajná cigariet a tabaku; 7. Hrubšia látka používaná v izbách na dlážku; 8. Zložitá otázka, ktorú treba riešiť; 9. Opak slova doľava; 10. Malá koruna; 11. Malý obraz; 12. Jedlo, strava ináč.

Dúfame, že krížovka nebola ťažká. Vyriešenú tajničku pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebujeme knižné odmeny.

Z odpovedí v minulom čísle sme vyžrebovali troch výhercov. Sú to: Anna Vojtasová z Jurgova, Dorota Vojtyčeková z Malej Lipnice, Eva Cervasová z Novej Belej a Bartolomej Surma z Krempáčov.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

* * *
Ked' predavač rýb odvážil kapra, Peter povedal:

- Teraz mi ho ujo, prosím vás, hodťte!
- Prečo by som ti ho mal hádzať, ja ti ho podám.
- Len mi ho hodťte, prosím vás. Nechcem doma luhat', chceme povedať, že som toho kapra chytil.

- Janko, prečo škúliš na ľavé oko?
- Lebo včera sme písali diktát.

* * *
- Miško, čo ste robili včera, keď ste nemali prúd?

- Zapálili sme sviečku a pozerali na televíziu.

* * *
Malá Vierka sa stratila mamičke v obchodnom dome. Chodí smutná a vypytuje sa ľudí:
- Nevideli ste tu niekde paní bez dievčatka, ktoré vyzerá ako ja?

* * *
Lacko stojí pri vani, v ktorej pláva živý kapor a sype do vody práškový cukor.
- Čo to stváraš? - pýta sa mama.
- Učili sme sa, že kapry žijú v sladkej vode, tak som ju chcel trochu osladíť.

MAJSTER NAD MAJSTRAMI

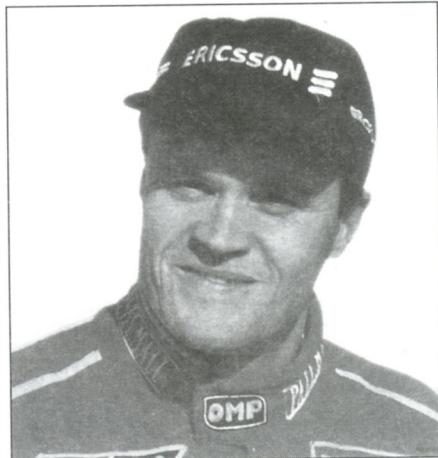
Hovorí sa, že jednotlivé krajiny majú svoje národné športy. Napr. v Kanade sa za národný šport považuje hokej, v Japonsku o.i. sumo (druh zápasenia), v Anglicku či Braziliu - futbal, v Nórsku bud Švédsku - lyžiarstvo atď. Mohlo by sa zdáť, že aj v susednom Fínsku je lyžiarstvo na prvom mieste. Iste aj je, aj keď popularitu úspešne s ním súperí... automobilizmus. Akoby aj nie, keď od roku 1981 fínski jazdci vybojovali až desať titulov majstra sveta v automobilových rely a v minulom roku sa Fín stal dokonca svetovým šampiónom vo formule 1. Najviac majstrovských titulov - štyri - vybojoval Juha Kankkunen, kým tri, zato za sebou (čo sa ešte nikomu nepodarilo), získal Tommi MAKINEN, ktorého dnes chceme bližšie predstaviť.

Vo svete rýchlych automobilov sa už zaužíval zvrat: „Dajte mi Fína a vyhram pre vás všetko, čo len chcete.“ Niektorí znalci veci tieto úspechy vysvetľujú láskou Finov k automobilom a podotýkajú, že napr. Rely 1000 jazier, zaradované do súťaže o majstrovstvo sveta, je sviatkom celej krajiny. Z piatich miliónov fínskych občanov polovica sleduje tie-to preteky priamo pri trati, kým druhá polovica v televízii. Fíni sa okrem toho pýšia výbornými cestami a vysokou kultúrou jazdy, majú navyše niekoľko sto kilometrov znamenitých štrkových ciest, na ktorých svoj talent môžu rozvíjať tisíce záujemcov motorizmu.

Vráťme sa však k Makinenovi, ktorého cesta k majstrovským titulom bola veľmi zaujímavá. Narodil sa v júni 1964 v mestečku Puuppolu. Keď mal 10 rokov, otec mu po

prvý raz dal do rúk volant a ukázal, kde je plyn a brzda, čo mu úplne stačilo, aby začal jazdiť. O šest rokov neskôr dostal od otca prvé auto - päťročnú Toyetu, na ktorej už o rok vyštartoval na prvých pretekoch a obsadiť... predposledné miesto. Akýsi „priaznivec“ mu vtedy povedal, že ho auto nikdy nebude poslúchať, čo ho natol'ko znechutilo, že sa vzdal ďalších automobilových štartov. Pre sedal na traktory, na ktorých sa čoskoro ukázal ako nedostihnutelný majster. Dokázal to aj tým, že v rokoch 1982 a 1985 získal titul majstra Fínska v orbe. „Tractor ploughing“ je vo Fínsku veľmi populárna športová disciplína. Spôsiba v tom, že oráč má na traktore vyorávať najrovnejšie skyvy a brázdy. Vyhráva ten, ktorého skyvy a brázdy sú nie len najrovnejšie, ale majú aj rovnakú šírku na celej dĺžke poľa.

Makinen oral rovno, ale zároveň sníval o rýchlych automobiloch. Mal šťastie, lebo si ho všimol spomínaný Juha Kankkunen, ktorý ho uviedol do sveta automobilového športu. Vďaka tomu už v roku 1986, ešte ako junior, mohol vyštartovať na majstrovstvách Fínska a vybojoval majstrovský titul. O rok získal druhý. Potom, vďaka Kankkunenovi, začal štartovať aj v majstrovstvách sveta a Európy a niekoľko pretekov dokonca aj vyhral, hoci ničím zvláštnym sa nevynámenal. Prelom nastal v roku 1990, keď sa jeho spolužazdcom-sprivedodcom stal skúsený Seppo Harjanne, ktorý spolu s Timom Salonenom už bol majstrom sveta (1985). „Seppo ma mnohému naučil, o čom som dovtedy nemal ani potuchy. Nebyť jeho,

bol by som len priemerným jazdcom“ - povedal nedávno Makinen.

Spolu s Harjannom jazdil Tommi čoraz lepšie, až sa napokon v rokoch 1996 a 97 stal majstrom sveta. Keď sa potom Harjanne vzdal aktívnej činnosti, jeho spolužazdcom sa v minulom roku stal mladý Risto Mannisenmaki. V sezóne '98 vyhrali spolu päť pretekov, v dvoch obsadili tretie miesto, ale päťkrát pre poruchu preteky neukončili. Pred posledným rely vo V. Británii viedol Makinen tesne pred K. Sainzom, ktorému k celkovému víťazstvu stačilo obsadiť štvrté miesto. Fíni teraz mal poruchu a z pretekov musel odstúpiť. Mal však šťastie, lebo 300 m pred cieľom sa v Sainzovej Toyote zapálil motor a ani on do cieľa nedošiel. Makinen teda obhájil titul. Je to iste aj zásluha znamenite pripraveného auta - Mitsubishi Lancer, na ktorom jazdil už niekoľko rokov. Býva v Monte Carlo a nedávno podpísal s firmou Mitsubishi ďalšiu zmluvu (za 4 mln dolárov), že ešte rok bude jazdiť na jej aute. Siahne na ňom po štvrtý titul? (jš)

Hviezdy svetovej estrády

MONICA

Niekoľko miliónov singlov a platinový album má už na svojom konte 17-ročná Monica, v ktorej znalci už vidia ďalšiu, po Toni Braxtonovej, veľkú hviezdu soulovej hudby.

Monica je jedným - dalo by sa povedať - zo zázračných detí, objavených v poslednom období na súťažiach mladých talentov. Keď mala 12 rokov, všimol si ju predstaviteľ firmy Rowdy Records a pozval ju na skúšku do New Yorku. Spievala pred samým Clivom Davisom, ktorý už po prvých taktoch podpísal zmluvu s mladoukou speváčkou. Potom sa, pod dozorom najlepších odborníkov, skoro rok pripravovala na profesionálnu cestu. V júni 1995 debutovala pesničkou *Don't Take It Personal*, ktorá sa na listine týždenníka Billboard okamžite dostala na prvé miesto hitov rhythm and blues. Tento úspech potvrdil aj jej druhý singel vydaný v náklade vyše mi-

lióna výliskov. Takto sa Monica stala najmladšou speváčkou, ktorej dve platne viedli na listine Billboardu.

Nikoho preto neprekvapilo, že aj Monikin debutový album *Miss Thang* z roku 1996 bol rovnako úspešný a získal štatúus platinovej platne, čiže takej, ktorej predaj vysoko prekročil milión výliskov. Mládež s veľkým nadšením prijímalajú aj jej estrádne, rovnako perfektne pripravené vystúpenia. Za najvyspelejší možno uznať Monikin najnovší album *The Boy Is Mine*. Hlavný, rovnomenný hit v tejto nahrávke spieva so znamenitou hviezdou svetového soulu - Brandy. V tejto skladbe počujeme medziiným ozveny tradičných soulových lúbosných interpretácií, napr. Barryho Whitea. Monica čerpá nadchutne zo známych soulových štandardných skladieb, akými sú napr. *Inside* alebo *Right Here Waiting*, ale zároveň sa pokúša nájsť štýl mladého, pôvabného a súčasne expresívneho dievčaťa, čo zreteľne vidieť napr. v skladbe *Cross The Room*. Všeobecne možno povedať, že jej pesničky trochu pripomínajú interpretácie Whit-

ney Houstonovej a Toni Braxtonovej, čo predsa neprekvapuje, vedť sa usiluje dosiahnuť najlepšie majsterky soulu. (jš)

ABY SME NEMRZLI

Dá sa povedať, že kože môžeme nosiť skoro po celý rok. Na jeseň a na jar je to obyčajne kazajka, blúza alebo plášť z mäkkej telacej kože, kým v zime, keď prídu mrazy, nič nás tak dobre nezohreje, ako poriadna kožušina alebo kožuch. Áno, po dlhšej prestávke sa opäť vracajú do dnešnej módy dávne poctivé kožuchy, hrubé, teplé, jednoduché, v štýle sedemdesiatych rokov. Nuž a kožušiny, tie sa vždy držali nad hladinou, ibaže v posledných rokoch - v dôsledku rôznych nátlakov ekológov a ochrancov zvierat - sa čoraz častejšie stretávame s nahradzovaním prirodzených kožušinových kabátov či búnd umelými. Sú rovnako pekné, aj keď možno nie tak teplé. Ale taký je už život. (jš)

WCZESNE BÓLE PORODOWE

U krów i kłaczy zdarza się niekiedy, że na pewien czas przed upływu normalnego terminu ciąży pojawiają się podobne bóle, jak gdyby się rozpoczętał okres porodu. Najczęściej jednak po kilku godzinach lub dniach bóle ustępują nie doprowadzając do wyparcia płodu i pojawiają się ponownie już we właściwym czasie, tzn przed prawdziwym porodem, który przebiega zupełnie prawidłowo. Tylko wyjątkowo tak wcześnie bóle mogą trwać dłużej, aniżeli powyżej wspomniano, albo też mogą one być tak silne, że doprowadzają do wyparcia pochwy, pęcherza a nawet pęknięcia macicy lub zapoczątkowują nawet przedwczesny poród względnie poronienie.

Bóle czyli skurcze macicy bez współpracy tłoczni brzusznej są u krów i kłaczy na tydzień przed porodem zjawiskiem normalnym. Na ogół są one nieznaczne i nie zwracają na siebie uwagi. Wynikają one z uczulenia macicy późną ciążą w ten sposób,

że upływy - w innych okresach życia dla macicy bez znaczenia - teraz urastają do roli bodźców, a przy końcu ciąży wywołują bóle tak intensywne, że doprowadzają do porodu. Jak długo trwają one bez innych objawów - bóle są tak nieznaczne, że się ich nie zauważa - tak długo ciąża przebiega normalnie. Z chwilą zaś, gdy do nich dołączają się silne parcia, gdy krowa przy tym niepokoi się, kładzie i wstaje, wywija ogonem, grzebie kończynami, ogląda się na boki, jednym słowem gdy zachowuje się jak przed bliskim porodem, który ma się odbyć dopiero za 2 - 3 tygodnie, to w danym przypadku chodzi o zbyt wcześnie bóle porodowe. Np. kłacz w takim przypadku zdradza niekiedy objawy koliki, zaś parcia, które u niej zawsze są bardzo silne, rozszerzają częściowo słabo zwartą szyjkę, przez którą wydostaje się nawet pęcherz płodowy. Po ustąpieniu bółów i parć, część wypełnionego pęcherza płodowego może się cofnąć albo uwięzioną w szyjce macicznej pozostaje w pochwie aż do czasu porodu. Szyjka maciczna kłaczy, rozwierająca się tylko pod wpływem zbyt wcześnieówków, może pozostać w tym stanie aż do końca ciąży i to bez najmniejszej szkody dla matki i płodu.

Należy wspomnieć, że oprócz bółów nie można zauważać także innych oznak bliskie-

go porodu u krowy, albowiem tylne krawędzie wiązadeł miednicy biegające od nasady ogona do obu guzów kulszowych są twarde, a więc normalnie napięte. Także i wymię, które u krowy tuż przed porodem powiększa się, obrzmiewa i wypełnia mlekiem względnie siara, w przypadku zbyt wcześnieówków zmian tych nie wykazuje, jest więc wiotkie i nie zawiera mleka. To zachowanie się wymienia i szerokich wiązadeł miednicy oraz zamknięta szyjka maciczna, przy równocześnie istniejących parciach, wykluczają poród, a wskazują głównie na przedwczesne bóle porodowe.

Przyczyny zbyt wcześnieówków porodowych są przeróżne. Mogą nimi być np. dalekie marsze, uciążliwe transporty, pochyle (ku tyłowi) stanowiska, karmy objętościowe i powodujące wzdecia, zaburzenia w krążeniu i przewodzie pokarmowym matki, nowotwory w drogach rodnych, przemieszczenie się pęcherza i macicy, zimne karmy i napoje w dużej ilości, przeziębienie, mechaniczne urazy, żywe ruchy płodu itp.

Po stwierdzeniu, że do upływu terminu ciąży jest jeszcze daleko, oraz że nie ma się do czynienia ze skrętem macicy, a wymię nie wskazuje na zbliżający się poród, należy przede wszystkim uzbroić się w cierpliwość i nie przedsiębrać przez około 3 - 4 dni żad-

mleté čierne korení, 2 nádobky kyslej smotaný alebo jogurtu, nadrobno posekaná pažitka alebo petržlenová vňať.

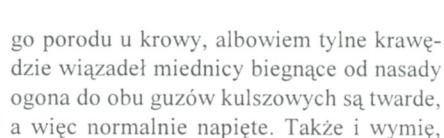
Očistenú zeleninu pokrájame na tenké rezance, pridáme na kolieska pokrájané natvrdo uvarené vajcia, osolíme, okoreníme a zalejeme smotanou alebo jogurtom. Ľahko premiešame a povrch ozdobíme nadrobno posekanou pažitkou alebo petržlenovou vňaťou.

MÚČNIKY

ORIEŠKOVÉ ROŽKY. 200 g orieškov, 250 g hladkej mýky, 75 g práškového cukru, 175 g margarínu, 2 žltky, trochu soli, mleté čierne korení, 1 lyžička octu.

Oriešky zomelieme a premiešame s mýkom a cukrom. Potom pridáme margarín, žltky, sol', mletý muškátový oriešok a potlčené klinčeky, vanilkový cukor a všetko spolu spracujeme. Cesto zabalíme do alabalu a dáme na 1 hodinu do chladničky. Odležané cesto rozšľáme a pokrájame na malé kúsky, vyformujeme rožky, poukladáme na plech a upečieme do ružova. Upečené rožky obalíme v práškovom cukre, alebo konce namočíme do roztopenej čokolády.

BISKUPSKÝ CHLEBÍK. Cesto: 120 g masla, 120 g práškového cukru, 130 g hladkej mýky, 1/2 prášku do pečiva, 5 vajec, 250 g kandizovaného ovocia, 70 g hrozienok, postrúhaná citrónová kôra. Čokoládová po-

**ZUZKA
VARÍ**

ČO NA OBED?

MARINOVANÉ KURČA. 1 kurča, 2 cibule, 1 mrkva, 1 stopka pôru, 1 citrón, 1 vetyvička zelerovej vŕate, 2 klinčeky, 1/4 lyžičky tymianu, 1/4 l suchého bieleho vína, 1/8 l vinného octu, 1 lyžička soli, 1/2 šálky olivového oleja.

Kurča umyjeme, rozdelíme na 8 častí a osušíme. Cibuľu pokrájame na prstence. Umytú mrkvu postrúhamo a pôr pokrájame na tenké plátky. Citrón umyjeme, osušíme a pokrájame na plátky. Zelerovú vŕňať, petržlen a koreniny zaviažeme do vrecúška z gázy. Víno zmiešame s octom, sol'ou a 1/4 l horúcej vody. V kastróle zohrejeme olej. Postupne v ňom dôkladne opečieme časti kurča'a, navrstvime ich do kastróla, zalejeme rozmiestaným vínom, pridáme cibuľu, mrkvu, pôr, vrecúško s koreninami a prikryté dusíme 30 minút. Kurča vložíme do misy a zalejeme vydusenou tekutinou. Navrch dáme plátky citróna. Kurča necháme vychladnúť a prikryté marinujeme v chladničke 6 hodín.

DOMÁCA SEKANÁ S VAJCOM. 600 g zomletého bravčového a hovädzieho mäsa (v pomere 1:1), 3-4 v mlieku namočené rožky buď žemle, sol', rasca, mleté čierne ko-

renie, majorán, 3 vajcia, 5 strúčikov cesnaku, 3-4 natvrdo uvarené vajcia, strúhanka na posypanie sekanej.

Umyté a pokrájané mäso najemno zomelieme, pridáme doň už vyžmýkané rožky alebo žemle, koreniny a prelisovaný cesnak, rozbité vajcia a dobre vymiešame. Zomletú masu upravíme na mikroténovom vrecku posypanom strúhankou do tvaru obdĺžnika. Do stredu uložíme olúpané, natvrdo uvarené vajcia a zvinieme. Uložíme na pekáč alebo misu z jenského skla a v rúre upečieme dozlatista. Servírujeme so zemiakovým pyré a čerstvo pripraveným šalátom z kyslej kapusty, pokrájanej cibule a nastrúhanej mrkvy.

KAPUSTOVÁ POLIEVKА S RAJČINAMI. 500 g bielej kapusty, 100 g údenej slaniny, 3 rajčiny, 1 cibuľa, sol', mletý čierne korenie, 1 lyžička octu.

Kapustu očistíme a pokrájame na tenké pásiaky. Cibuľu olúpeme a nadrobno pokrájame, rajčiaky umyjeme a pokrájame na 8-10 dielikov. Na kocky pokrájanú slaninu dáme do rajnice a spolu s cibuľou oprážime. Pridáme kapustu, osolíme, okoreníme, podlejeme vodou a dusíme asi 15 minút. Pridáme rajčiny, rascu, dolejeme vodu a varíme do mäkkia. Hotovú polievku dochutíme octom.

ŠALÁTY

ZIMNÝ ŠALÁT. 1 veľký alebo 2 stredné pôry, 80 g cibule, 200 g pokrájanej hlávkovej kapusty, 3 natvrdo uvarené vajcia, sol', rasca,

nnych zabiegów zmuszających do przyspieszenia porodu. Owszem, staramy się przez ten czas wpływać uspokajająco na istniejące bóle i parcia, aby zwierzę uchronić przed powikłaniami. Krowę zatem ustawia się tym razem nieco wyżej, grzbiet składa się workami zwilżonymi w gorącej wodzie i stosuje się środki uspokajające, z których dla bydła najlepszym jest doustne wlewanie alkoholu. W razie wyparcia pochwy, należy ją wepnąć z powrotem, zabezpieczając zarazem przeciwko ponownemu wynicotwaniu.

OBRZEKI U CIĘŻARNYCH KRÓW

Zdarza się, że w ostatnim okresie ciąży serce krowy jest osłabione. Wtedy w skutek utrudnionego krażenia krwi na tylnych nogach, wymieniu i podbrzuszu powstają ciastotwarte obrzęki (po naciśnięciu palcem powstaje wolno wypełniający się dołek). Skóra w miejscach obrzęku jest napięta i błyszcząca. Aby zapobiec tym objawom, cielątka krowę należy codziennie wypuszczając na spacer, gdyż w czasie ruchu lepiej krąży krew i wtedy obrzęki ulegają wessaniu.

HENRYK MĄCZKA

leva: 70 g horkej čokolády, 50 g masla alebo kvalitného rastlinného oleja.

Maslo s cukrom vymiešame na penu. Postupne pridávame žltky. Primiešame múku zmiešanú s práškom do pečiva, nadrobno pokrájané kandizované ovocie, hrozienka a postrúhanú citrónovú kôru. Nakoniec postupne po lyžiciach primiešame ušľahaný tuhý sneh z bielkov. Cesto nalejeme do vymastenej a mukou vysypanej formy na biskupský chlebík a upečieme vo vopred vyhriatej rúre. Po vychladnutí potrieme čokoládovou polevou (rozlámanú čokoládu rozpustíme vo vodnom kúpeli s maslom buď olejom).

MLADÝM GAZDINÁM

- Očistenú zeleninu a zemiaky zbytočne vo vode nemáčame, lebo sa z nich vylúhujú ochranné látky.
- Pokrájanú kapustu a kel pred úpravou nikdy nesparujeme vriacou vodou, lebo by sme z nich odstránilí ochranné látky, ktoré sú v vode rozpustné.
- Zemiaky pri varení v šupke nepopukajú, ked' do vody prilejeme trochu octu.
- Olúpané, prípadne pokrájané ovocie nehnedne, ked' ho vložíme do okyslenej vody.
- Máso krájame na dávky vychladnuté, aby sa nedrobilo.
- Aby želatína nestratila svoju rôsolovitost', nesmieme ju variť, ale iba rozpustiť v potrebnom množstve teplej vody.
- Staršie maslo osviežime tak, že ho dáme do slanej vody a dobre ho v nej premyjeme. (jš)

PRAWNIK

KASA CHORYCH

Od stycznia 1999 r. rozpoczynają działalność Kasę Chorych. Ulegają więc istotnym zmianom zasady leczenia się. Oto niektóre z nich. Np. leczenie uzdrowiskowe przysługuwa będzie ubezpieczonemu na podstawie skierowania, które wystawi mu lekarz ubezpieczenia zdrowotnego. Następnie skierowanie to powinno być potwierdzone przez Kasę Chorych. Kuracjusz płaci koszty zakwaterowania i wyżywienia w sanatorium uzdrowiskowym, a także koszty przejazdu. Aby skorzystać bezpłatnie z zaopatrzenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne, musimy mieć zlecenie lekarza ubezpieczenia zdrowotnego. Na podstawie takiego zlecenia możemy też skorzystać z zaopatrzenia odpłatnie, albo za częściową odpłatnością. Prawo do bezpłatnych przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i środków leczniczych przysługuje - na zlecenie lekarza ubezpieczenia zdrowotnego - inwalidom wojskowym. Kasa Chorych może osobie ubezpieczonej wypożyczać nieodpłatnie - po wniesieniu kaucji - niezbędne przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze. Do leczenia szpitalnego ubezpieczony ma prawo na podstawie skierowania lekarza. (Ust. z 18.7.1998 r. - Dz. U. nr. 117, poz. 756)

WEKSEL

Wystawiając weksel gwarantujemy, że w przyszłości uiścimy pożyczkę, bądź też spłacimy kredyt. Weksel jest papierem wartościowym. Jeżeli za pomocą weksla chcemy zabezpieczyć przyszłą wypłatę, to zostajemy wystawcą weksla. Wystawca przyrzeka osobiście wypłacenie określonej w dokumencie sumy pieniężnej. Możemy też zobowiązać się, że zapłatę uiści inna osoba. Jednakże w obu tych wypadkach wystawiający weksel przyjmuje zawsze bezwarunkową odpowiedzialność za zapłatę. Są dwa rodzaje weksli: weksel własny i trasowany. W przypadku weksla własnego wystawca sam osobiście przyrzeka wypłatę, w przypadku trasowanego - wystawca zobowiązuje do zapłaty sumy wekslowej osobę trzecią. Weksel nie tylko zabezpiecza roszczenia, lecz może być również środkiem płatniczym - płacimy nim np. kupując towar w sklepie. Należy wiedzieć, że weksel może być płatny: za okazaniem, w pewien czas po okazaniu, w pewien czas po dacie, w oznaczonym dniu. Natomiast nie są ważne weksle z innymi terminami płatności, bądź też takie, na których napisano kilka następujących po sobie terminów. Weksel podlega opłacie skarbowej. Wysokość jej zależy

od wysokości sumy, którą zabezpiecza weksel. Us. z 28.4.1936 r. - Dz. U. nr. 37, poz. 282)

ROZLICZENIA FIRMY Z BANKIEM

Jeżeli prowadzimy działalność gospodarczą i płacimy podatek dochodowy na tzw. zasadach ogólnych, wówczas musimy prowadzić księgi przychodów i rozchodów oraz mieć konto bankowe. Taki rachunek w banku powinien zostać wyodrębniony od konta osobistego (czyli ROR-u), o ile je posiadam. W związku z prowadzeniem przez bank konta ponosimy pewne opłaty. Jednak powinny być one zaliczkowane przez nas do kosztów uzyskania przychodów. Nic więc nie tracimy, gdyż wydatki te odliczamy. Urzędnik skarbowy nie może zakwestionować, że stanowią one nasz koszt uzyskania przychodu, gdyż poniesienie ich wiąże się z osiągnięciem przychodu. Od wkładów przetrzymywanych na koncie uzyskujemy odsetki - są one naszym przychodem. Większość banków od osoby zajmującej się działalnością gospodarczą pobiera opłaty za prowadzenie jej rachunku. Pobierają też prowizję od każdej operacji. Wszystkie te wydatki właściciel firmy powinien zapisać w swojej księdze przychodów i rozchodów. W prawdzie odsetki od gromadzonych na koncie kwot mogą być niewielkie, ale następuje ich kapitalizacja w terminach: miesięcznych, kwartalnych lub rocznych. W takim wypadku kwota odsetek powinna zostać zarejestrowana w księdze jako pozostały przychód.

PODATEK OD NIERUCHOMOŚCI

Gdy jesteśmy właścicielami budynku lub innej nieruchomości, to powinniśmy liczyć się z tym, że musimy zapłacić za nią podatek. Taki podatek płaci również posiadacze wieczystej nieruchomości, a także posiadacze i właściciele nieruchomości, które nie są trwale związane z gruntem. Może się zdarzyć, że właścicielami tej samej nieruchomości są oboje małżonkowie. W takim wypadku obowiązek podatkowy ciąży łącznie na oboju. Wysokość podatku zależy od powierzchni użytkowej budynku, a także od powierzchni gruntu. Możemy sami obliczyć powierzchnię użytkową swojego budynku, który mierzy się poewnętrznej długości ścian na wszystkich kondygnacjach, ale bez klatek schodowych i szybów dźwigowych. Na nieco innych zasadach oblicza się powierzchnię pomieszczeń lub ich części oraz część kondygnacji o wysokości „w świetle” od 1,40 m do 2,20 m. Taką powierzchnię zalicza się do powierzchni użytkowej budynku w 50 proc. Jeżeli jednak wysokość „w świetle” jest mniejsza niż 1,40 m, to taką powierzchnię pomija się przy ustalaniu podatku od nieruchomości. Wysokość podatku określa rada gminy. (Dz. U. nr. 9 z 1991 r., poz. 31)

HVIEZDY O NÁS

VODNÁR (21.1.-18.2.)

Jedno je isté, musíš sa pridržiavať svojich vlastných rozhodnutí. Vyzerá na to, že neprestajne meníš názory, takže t'a nikto neberie vážne. Prestaň byť opatrníky, no a najmä prestaň sa prispôsobovať iným, lebo ti to určite neprinesie žiadnen osoh. Predovšetkým musíš čím skôr prejsť od slov k činom, ináč utripiš materiálne aj morálne škody.

RYBY (19.2.-20.3.)

Okolo teba sa dejú zaujímavé a veľmi dôležité veci, hoci ty, ako sa zdá, vôbec nechápeš ich význam. Jedno je však poťešiteľné - konečne dôjde k dlho očakávanej a vytúženej ceste, ktorá sa sice trochu oneskorí, ale nebude to mať väčší význam. Na záver cesty t'a čaká milé prekvapenie - veľmi pohostinné prijatie u nových priateľov.

BARAN (21.3.-20.4.)

Nerob si zbytočné starosti a ne-rozučuj sa, najbližšie obdobie v tvojom prípade vyzerá veľmi slubne. Nemusíš si na nos nasadzovať čierne okuliare, tvoj pesimizmus nie je ničím opodstatnený. Čaká t'a cesta, ktorej sa v duši bojiš. Počas nej t'a mnoho vecí prekvapí, ale príjemne. Poznáš nové miesta a nových ľudí. Jedna z nových známostí môže byť slubná.

BÝK (21.4.-20.5.)

V poslednom období sa okolo teba narobilo veľa kriku. Daj si pozor, aby si k tomu niečo sám nedoložil. Musíš z varovných výstrah vydoviť závery. Nesnaž sa nasili dostať tam, kde t'a nepozývajú. Nehľadaj príčiny neúspechov v objektívnych podmienkach, ktoré si sám zapríčinil. Ked' nezmeniš svoje konanie, môžeš na to doplatiť.

BLÍŽENCI (21.5.-21.6.)

Vyzerá na to, že blúdiš myšlienkami kdesi veľmi daleko. Nebolo by na tom nič zlé, keby nie to, že si to ľudia už začínajú všímať. Začni konečne chodiť pevne po zemi, lebo ti všetky príležitosti ujdú spred nosa. Mal by si pritom vedieť, že nie je ich veľa. Vo finančných záležitostiach čoskoro nastane obrat k lepšiemu, ale jeho následky pocítis až po dlhšom čase. Budť trpezliv!

RAK (22.6.-22.7.)

Vďaka vlastnej rozvahе, ale aj rozehodnosti, sa ti podarí prekonáť mnohé prekážky, ktoré ti stojia v ceste. Pomôže ti v tom aj ľudská srdečnosť a priazeň. Niekoľko, kto ti je veľmi naklonený, je ochotný ísť s tebou na dobré a na zlé. Žiaľ, ty ho - aspoň zatiaľ - nevidíš. Snaž sa byť všímavejší a pozornejší sa obzerať okolo seba. Mohlo by sa totiž ľahko stať, že svoje šťastie prehliadneš.

LEV (23.7.-23.8.)

Na začiatok vážne upozornenie: venuješ príliš malú pozornosť svojmu združiu. Mal by si porozmyšľať, ako si dopriať aspoň krátky odpočinok. Venuješ toľko sily a nervov veciam, ktorými sa zaoberáš, že t'a to stojí príliš veľa. Krátky pobyt na nejakom pokojnom mieste by ti iste pomohol k regenerácii sôl a určite by dobre urobil tvojim napäťym nervom.

PARÁ (24.8.-23.9.)

Situácia sa v poslednom období vyvíja veľmi rýchlo. Nesmieš zaostávať, ešte stále máš veľké šance na úspech, aj keď sa v poslednom období objavili noví konkurenti. V tomto súperení sa však môžu vyskytnúť isté finančné komplikácie. Samozrejme, mohol by si sa im vyhnúť, ale pod podmienkou, že nedospeje k chybnejmu rozhodnutiu, na ktoré práve teraz máš veľkú chuť.

VÁHY (24.9.-23.10.)

Trochu t'a vyviedla z rovnováhy plánovaná cesta niekoho z kraju tvojich blízkych. Máš však pred sebou dôležité úlohy, ktoré vyžadujú tvoju plnú sústredenosť a úsilie. Musíš zmobilizovať všetky sily a neplytať časom. Čaká t'a totiž veľa práce, ktorá - ak ju dobre vykonáš - môže ti v mnohom pomôcť. Rýchlejšie tí prejde čas osamotenia a súčasne môžeš dosiahnuť úspech.

ŠKORPIÓN (24.10.-22.11.)

Obávaš sa nedalekej návštevy, ale tvoje obavy sú absolútne neopodstatnené. Môžeš si byť istý, že to bude veľmi milo strávený čas. Sklamanie ti však spôsobí osoba, o ktorej si bol presvedčený, že má k tebe priateľský vzťah. Sú však, žiaľ, aj takí ľudia, ktorí svoju priazeň delia podľa zásady: „Kam viesť, tam plášť“, a zo všetkého musia mať osobný prospech.

STRELEC (23.11.-21.12.)

Keby sa ti aj zdalo, že sa nad tebou stáhujú tmavé mračná, nezabúdaj, že po pošumérnych dňoch prichádzajú aj slnečné dni. Nestrácaj trpeznosť a nádej, tým viac, že niektoré udalosti už svedčia o tom, že sa blíži zmena k lepšiemu. Samozrejme, samo sa nič nevyrieší, ako hovorí aj príslovie: Bez práce, nie sú koláče. Tak teda hor sa do práce a úspech máš zaručený.

KOŽORODEC (22.12.-20.1.)

V poslednom období t'a trápi akýsi vnútorný nepokoj. Leží ti na srdeci istý osobný problém, ktorý budeš musieť konečne vyriešiť. Rozhovory o tom trvajú už dlho, a aspoň zatiaľ sú bezúspešné. Obráť svoj záujem iným smerom, možno sa ti podarí nájsť zaujímavý a atraktívny objekt. Neponáhlaj sa však s rozhodnutím a neangažuj sa bezvýhradne. (jš)

NÁŠ TEST

Dokážeš sa ľahko spriateliť?

1. Kde najradšej nakupuješ?

- a/ V malom obchodíku - 3; b/ Na trhu - 0; c/ V supermarketu - 9; d/ Nikde - 6.

2. Čo najradšej fotografuješ?

- a/ Krajinky - 6; b/ Zvieratá - 3; c/ Ľudí - 0; d/ Zaujímavé budovy - 9.

3. Ked' si v stánku kupuješ oblúbený časopis, porozprávaš sa s predavačom?

- a/ Ak je sympatický - 0; b/ Áno, ak uňho častejšie kupujem - 3; c/ Nie - 9; d/ Niekoľko - 6.

4. Čo ty na to, ak sa t'a pri rozhovore niekto dotýka?

- a/ Znervózniem - 6; b/ Je to fajn - 0; c/ U priateľov mi to nevadí - 3; d/ Ohradím sa - 9.

5. Ktoré miesto by si si vybral(a) na dovolenkú?

- a/ Dedinu na gréckom ostrove - 9; b/ Zájazd do Turecka - 0; c/ Paríž - 3; d/ Cestu po pústi - 6.

6. Ktorý strom sa ti najviac páči?

- a/ Jabloň - 0; b/ Jedľa - 9; c/ Dub - 6; d/ Oliva - 3.

7. Ktoré hry máš najradšej?

- a/ Počítačové - 9; b/ Doskové (napr. domino) - 3; c/ S kartami - 0; d/ Premýšľavé (šach) - 6.

8. Rád(a) telefónuješ?

- a/ Áno - 0; b/ Podľa nálady - 3; c/ Skôr nie - 6; d/ Nie - 9.

9. Máš urobiť verejný prieskum. Ako na to pôjdeš?

- a/ S mikrofónom - 0; b/ Telefonicky - 6; c/ Len medzi známymi - 3; d/ Písomne - 9.

10. Hľadáš niečo, čo t'ažko zohnať. Koho sa budeš pýtať?

- a/ Známych - 0; b/ V informácii - 3; c/ Zoženiem si prospekty - 9; d/ Počkám na náhodu - 6.

- Tak čo, Jano, našiel si si už prácu?

- Našiel, ale ja som potívý človek, tak som ju hned vrátil.

* * *

- Včera som náhle stratil vľadu nad autom.

- Čo si havaroval?

- Nie, ale žena si urobila šoférsky kurz.

* * *

Školák príde do krčmy a objednáva si dva deci vína.

- A džús by ti nestacił?

- Stačil, ale chýbajú mi naď dve koruny.

* * *

- Dcéra požiadali o ruku dvaja muži: jeden lekár a druhý inžinier - chváli sa pani Nováková susedke.

- A na koho sa usmialo šťastie?

- Na lekára. Dcera si vyskala inžiniera.

* * *

Otec vyčíta dcére, ktorá sa vrátila neskoro v noci domov:

- Na ľavej pančuche sa ti pustilo očko.

- No a čo, to sa stáva.

- Ale keď si odchádzala, mala si ho na pravej pančuche.

* * *

Manželka ráno budí svoju polovičku:

- Jano, vstávaj, sliepky už dávno kotkodákajú.

- Tak sa im, prosím ťa, do toho nemiešaj!

* * *

- Pán doktor, strašne trpím na nohy.

- To bude asi reuma.

- Ale mňa trápia ženské nohy.

* * *

- Držím diétu, denne zjem päť jabĺk.

- A to ti stačí?

- Ale áno, ja ich jem po každom jedle.

* * *

- Oco, keď mi dás desať korún, poviem ti, čo hovoríva poštár našej mame.

- Tu máš, synak, hovor.

- Dobré ráno, pani Kuličková, tu máte poštu.

* * *

- Neviem, prečo nechce môj kanárik spievať.

- Asi preto, že je vypchatý.

MENO VEŠTÍ

MARCELA - pokojné, tiché, nádejné a dôveryhodné meno. Osoba s týmto menom pochádza často z remeselnickej alebo roľníckej rodiny. Obyčajne býva jedináčka, ktorú otec priam zbožňuje. Ponáša sa naňho a po nám zdedila aj krásu a charakter. Je priemerne vysoká, štíhlá a má peknú, súmernú postavu. Najčastejšie je veľmi pekná, múdra a vôbec atraktívna. Má krásne, nezábudkové oči, majúce niekedy aj odtieň morských hlbín alebo jesennej hnedočervenej farby, vlasy pomerne husté, svetlé buď platinové.

Ženy majúce toto meno sú obyčajne veľmi energické, ambiciozne, šikovné, dôvtipné a navyše majú pevnú vôle. Vyžaruje z nich obrovská vnútorná sila, hoci navonok pôsobia dojmom jemných a slabých bytostí. Marcela je vždy svedomitá, dôkladná, solídná, pracovitá a systematická. Na druhej strane, napriek prechodným starostiam, býva veľmi pokojná a optimistická. V spoločnosti nikdy neprezrádza svoje starosti a ani o nich nehovorí. Vďaka spomínamej pracovitosti a svedomitosti sa v škole učí dobre a neskôr v živote dosahuje pozoruhodné úspechy.

Marcela sa nikdy neženie za pozlátkou, luxusom, majetkom, či vysokým postavením, je vždy spokojná s tým, čo má. Nuž a v živote máva vždy viac práce, námahy, problémov a starostí, ako šťastia a radosti. Nikdy sa však nestáže, naopak, dokáže sa tešiť aj tou troškou šťastia a úspechmi iných.

Obvykle sa vydáva za dobrého a múdreho človeka a je veľmi dobrou, vernou manželkou a matkou. Býva z nej výborná pracovníčka, bystrá, znamenitá organizátorka. Keďže značne prevyšuje svojich spolupracovníkov, dosahuje často vysoké postavenie, aj keď sa o to vôbec neusiluje. Je realistka, ale so štipkou romantiky v duši, moderná, ak keď sa prikláňa k tradicionalizmu. Máva jedno alebo dve deti, obyčajne chlapcov, ktorí sa podobajú matke. Zdravie jej slúži pomerne dobre a obyčajne sa dožíva vysokého veku. Žije najčastejšie dlhšie ako manžel. (jš)

SNÁR

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívalo:

Cukríky - budeš pozvaný na slávnostnú udalosť.

Čašník, vidieť ho pri práci - môžeš očakávať stratu samostatnosti; čašníčku vidieť - pred tebou veselá budúcnosť; vidieť, ako nesie nápoje - v spoločnosti sa budeš dobre zabávať.

Dážď, mierny - zisk, prospech; silný - hrozí ti skorá nemoc; ranný - príjemná zmena; byť ním premočený - strata, nemoc.

Datle, jest' ich - zamiluje sa do teba vydatá žena (v prípade žien ženatý muž); dávať niekomu - onedlho t'a niekto pobozká.

Debna, plná - dozvieš sa nejaké tajomstvo; prázdna - problémy, starosti; kovová - zisk, osoh, prospech.

Detské hry pozorovať - čistá radosť a pôžitok.

Detské šaty čistiť - musíš strpieť ohováranie.

Divá sviňa - prídeš na koreň zla.

Dom vidieť - nepokoj, menšie starosti so zdravím; opravovať ho - tvoja komplikovaná situácia sa onedlho úspešne vyrieši; stavať na dome strechu - pozor, môžeš utripiť straty, finančné a iné; kupovať ho - onedlho t'a čaká blahobyt (zvýšený plat, finančná odmena a pod.); vidieť dom rozvalený - skorá nemoc, tvoja alebo niekoho z rodiny; horiaci dom - krádež, nepríjemnosti na pracovisku a iné t'ažkosti; nový dom budovať - šťastie v láske, čoskoro spoznás budúceho partnera.

Dosky, rezat' ich - smrť, nešťastie; hobľovať - svadba.

Dovolenka - dobre splniť zverenú úlohu, úspech.

Dúha - šťastie a úspech v práci. (jš)

HODNOTENIE

0 - 25 bodov: Nedáš si ujsť žiadnu príležitosť, ako zdokonaliť svoju schopnosť komunikácie. Zaujímaš sa o ľudí, ich problémy, názory a mienku. Problemy rozoberáš len s ľuďmi, ktorých dobre poznáš. Vďaka ľahšiemu prístupu príťahuješ k sebe druhých. Povolanie, v ktorom prídeš do styku s množstvom ľudí, je pre teba ako tvorené.

26 - 58 bodov: Tvoja schopnosť kontaktovať sa s ľuďmi závisí od tvojej momentálnej nálady. Ak sa dás do reči s cudzím človekom, budeš tak dlho „kecat“ o všetkom možnom, až kým nenájdete spoločnú tému. Keď nemáš náladu, vyzerá to celkom inak. Dokážeš ukázať chrbát tomu, kto sa tí nepáči.

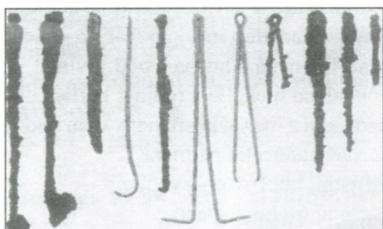
59 - 90 bodov: Potrebuješ dlhší čas k tomu, aby si sa s niekym dal(a) do reči. Najprv si dotyčného riadne preveríš, či za to vôbec stojí. Nehodláš marniť čas prázdnymi rečami. Radšej budeš mláčať a postaviť okolo seba múr, ktorý sa len ľahko dá preskočiť. Ale keď t'a odtiaľ niekto vytiahne, potom sa ľahko a pekne rozhovoríš. (jš)

DETRONIZOVANÁ KRÁLOVNÁ. Súťaž na najkrajšie dievča v Chorvátsku vyhrala koncom minulého roka Lejla Sehovičová, ale po piatich dňoch ju zavili titulu, keďže - ako organizátori zdôvodňovali - počas súťaže došlo vraj k akýmsi organizačným nedopatrniám. Lejla nechce odovzdať korunu a tvrdí, že sa za tým skrývajú rasové predsudky. Mladá, 22-ročná kráska je Bosniackou a návyše moslimkou, v súvislosti s čím časť Cho-

rvátov zastáva názor, že nemôže reprezentovať katolícke Chorvátsko na súťaži Miss World. Na obranu svojho titulu sa Lejla obrátila aj na prezidenta republiky Tudjmana a na organizáciu ľudských práv. Zastala sa jej aj slávna britská herečka Vanessa Redgraveová, ktorá urýchlene pricestovala do Záhrebu. Medzitým titul kráľovnej krásy udeliili katolícke Ivane Petkovičovej, ktorá zase nemôže reprezentovať chorvátskych Bosniakov. Nedviedno, ako sa spor skončí. Na snímke: detronizovaná Lejla.

ANTICKÁ CHIRURGIA. V starom kelskom hrobe nedaleko Colchesteru v Anglicku objavili britskí archeológovia veľmi zaujímavú kompletnú súpravu lekárskeho náčinia, ktorého vek sa odhaduje na takmer 2000 rokov. Podľa vyjadrenia bádateľov sa objavené náčinie dalo použiť pri rozmanitých lekárskych zásahoch, napr. pri vyberaní mandlí, alebo odstraňovaní hemoroidov, ba dokonca aj pri operácii očí. Nástroje (na snímke), medzi nimi sondy, skalpely, ostré háky a pod. sú zhotovené zo železa a bronzu. Patrí k nim aj malá pílka na kosti. Je to dosiaľ najstarší nález lekárskeho náčinia z oblasti niekdajšieho rímskeho kultúrneho okruhu.

PRINCOV DVOJNÍK. V poslednom období si veľkú popularitu získali stretnutia a niekedy aj súťaže dvojníkov slávnych ľudí. Takto sme už mali možnosť poznáť dokonca niekol'kých dvojníkov bývalého prezidenta PR L. Wałęsu, premiéra T. Mazowieckeho, bývalého generálneho tajomníka ÚV KSSZ, neskôr prezidenta Ruska M. Gorbačova a ďalších, ktorých podobnosť s „originálom“ je niekedy na nerozoznanie. Dnes predstavujeme mladého herca Freddieho Sayersa, ktorého fyzická podobnosť s anglickým princom Williamom (sprava) je naozaj do očí bijúca. 16-

ročný herec stelesnil syna princeznej z Walesu v televíznom filme *Diana, princezná ľudu*, ktorý nedávno nakrúcali. Je to jeho prvá rola, v ktorej vraj bol - podľa mienky filmárov „veľmi prirodzený, ako rodený princ.“

DALA PREDNOSŤ DIAMANTOM. Má vraj najdlhšie nohy na módnich pódia (1,27 m!), je novou Miss Wonderbra a delí sa o spoľočnú domácnosť s vynikajúcim francúzskym futbalistom, obrancom reprezentačného mužstva Christianom Karembeuom. Zatial' čo jej snúbenec behal za loptou po trávnikoch, slovenská topmodelka Adriana Sklenáriková (na snímke) predvádzala v Mnichove modely pri príležitosti 20. výročia vzniku Escady. Klenotník Harry Winston vybral tam pre ňu krásne diamanty, ktorých celková hodnota presahovala 30 miliónov frankov.

NUCHACÍ ROBOT. Američki vedci zo stojili robot, ktorý dokáže mínu doslova „vyňuchať“. Pri jej hľadaní sa orientuje podľa individuálneho zápachu predmetov. V súvislosti s tým má v pamäti uložené desiatky rozličných vôní. Priebežné skúšky robota sa uskutočnili na 40 rôznych predmetoch, pričom bola dosiahnutá 98-percentná presnosť zisťovania. Každý predmet sa zaznamenáva na obrazovke počítača vo forme kolies rôznych farebných odtieňov a ich výsledný tvar zodpovedá tejtokej látke či predmetu.

Údaj, že vo svete sa dnes nachádza vyše 100 miliónov protipechotných a protitanových min (napr. v Afganistane - 10 mln., v Kambodži - 10 mln., vo Vietname 3,5 mln...) je viac-menej známy. Už menej sa vie o tom, že ročne zapričinia skaličenie a smrť 24 tisícom ľudí. A ešte to, že pri likvidácii každých 500 min zahynie jeden ženista a dvaja sa zrania.

BOLA BY Z NEJ STAROSTKA? „Mám radšej teplo ako zimu, dodnes nemám v dome klimatizáciu,“ povedala v interview pre časopis Rolling Stone známa speváčka a herečka Madonna. Táto klimatická kuriozita priviedla pána mesta Miami na Floride k okamžitému nápadu: ponúkli Madonne post starostky po bývalom starostovi, odvolanom kvôli korupcii. Madonna je rodená biznismanka, hovoria jej obdivovatelia, a je dosť bohatá na to, aby bola imúnna voči podplácaniu. A ako sa na tento návrh dívá samotná speváčka? Cíti sa tým

síce polichotená, no podľa jej vlastných slov je starostovanie to posledné na svete, čo by chcela robiť. Do Miami si vraj chodí oddýchnut', a nie pracovať... Na snímke: Madonna.

POHREB NA MESIACI. Známy vedec Eugene Shoemaker dosiahol svetovú slávu, keď spolu s manželkou a svojím priateľom Davidom Levym objavil prvú „zomierajúcu“ kométu, ktorá sa rozbiela o Jupiter. Zrážku komety s planétou mohli ľudia sledovať po prvý raz. Shoemaker je však aj prvým ľudom, ktorého telo spočinulo na mesiaci. Ten to vedec, ktorý bol trénerom astronautov v programe Apollo, celý život túžil letieť do kozmu. Zdravie mu však neslúžilo, a tak sa nemohol stať kozmonautom. Jeho priatelia sa však postarali o to, aby sa jeho želanie aspoň čiastočne splnilo. Výskumná sonda Luna Prospector, hľadajúca stopy vody na Meciaci, vyniesla do kozmu urnu s prachom mŕtveho vedca. Sonda krúžila okolo Mesiaca 18 mesiacov a nakoniec sa rozbiela o jeho povrch a navždy pochovala jeho prach. Shoemakerova manželka Carolyn so slzami v očiach povedala, že jej manžel sa určite tešíl z tejto svojej poslednej cesty: „Dúfam, že pozoroval svoj let zo záhrobia. Môj manžel veľmi veril, že smrť neznamená koniec.“

Posledné mesiace svojho života Shoemaker strávil na prednáškovom turné po celom svete. Asi pred dvomi rokmi jeho auto havarovalo na jednej z austrálskych ciest. Ponáhlal sa na seminár o astronómii, kde mal hovoriť o tom, akú hrozbu predstavujú pre ľudstvo komety.

- BARDEJOVSKÉ KÚPELE - OÁZA ZDRAVIA

Indikácie:

- choroby obeholového ústrojenstva
- tráviace ústrojenstvo - pečeň, žlčník
- poruchy látkovej výmeny
a žliaz s vnútornou sekréciou
- netuberkulózne choroby dýchacích ciest

Procedúry:

- Minerálny kúpel, Perličkový kúpel
- Klasická masáž, Taliane vane
- Balneoterapia, Elektroliečba, Akupunktúra
- Parafínové obklady, Sauna, Bazén, Solarium
- 10 rozličných minerálnych prameňov

Možnosť ubytovania:

- v kúpeľných domoch, hoteloch a vilkách
- 1 a 2 postelové izby, apartmány
- k dispozícii rádio, telefón, chladnička
- televízor so satelitnou prípojkou

Atrakcie:

lyžiarsky vlek, Regetovka - lyžiarske centrum (15 km), tenisové kurty, minigolf, skansen, kúpaliska, kino, tanečné zábavy, botanické záhrady, fontány

Ceny:

Liečenie: už od 23,- USD (800,- Sk) / deň
v cene: ubytovanie, 3 x stravovanie,
lekárska prehliadka, 2,5 procedúry denne

Ubytovanie: už od 9,- USD (350,- Sk) na deň
Stravovanie: plná penzia 11,- USD (200,- Sk)

TEŠÍME SA NA VÁS V NAŠEJ OÁZE ZDRAVIA !!!

Orava - na kraji Dolnej Zubrice. Foto: P. Kollárik

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE
WYKONUJE:

**jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 632-66-04, 633-09-41, tel./fax: 634-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, Słowacy w Polsce cz.I, (rocznik), Kraków 1993	6,00 zł
Almanach, Słowacy w Polsce cz.III, (rocznik), Kraków 1995	7,00 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, Słowacy w Powstaniu Warszawskim, Kraków 1994	5,00 zł
Zbigniew Tobijański, Czesi w Polsce, Kraków 1994	7,00 zł
J. Ciągwa, Dzieje i współczesność Jurgowa, Kraków 1996	7,00 zł
M. Homza, St. A. Sroka, Štúdie z dejín stredovekého Spiša, Kraków 1998	8,00 zł
Miejsce w zdarzeniu - antologia współczesnych opowiadań słowackich, Kraków 1998	9,00 zł
Vlastimil Kovalčík, „Klucz Światła” - wybór poezji, Kraków 1998	10,00 zł